3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session-2018 (January to December)

1. Title of Research Article: Political Transitions in Banjara Community

2. Name of Author: Dr. Motiraj R. Chavhan

3. Name of Journal: VIBGYOR (Biannual Multi-Disciplinary Research Journal) Volume VII No. I

4. ISSN No.: 2277-4491

5. Date of Publication: February-2018

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Approved List of Journal No.46447

Cover page	First Page of Research Article
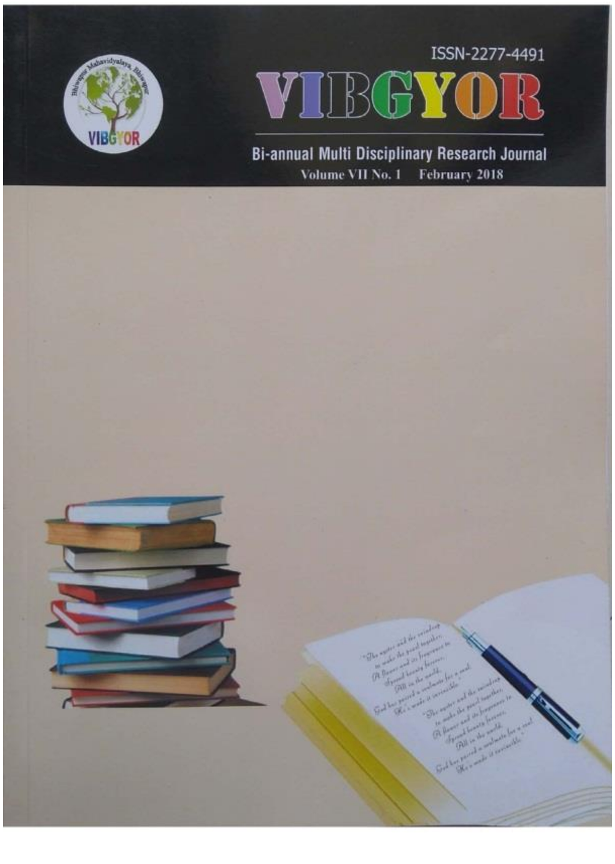	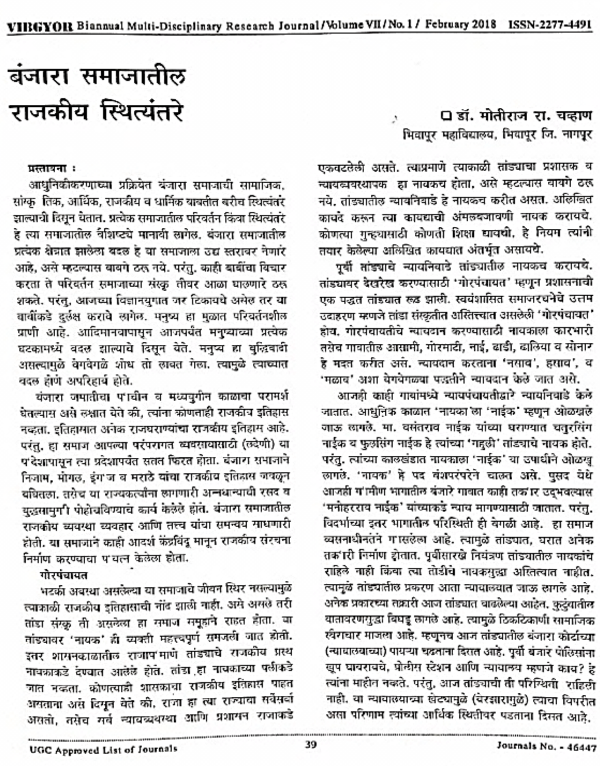

VIBGYOR Biannual Multi-Disciplinary Research Journal / Volume VII / No. 1 / February 2018 ISSN-2277-4491

बंजारा समाजातील राजकीय स्थित्यंतरे

❑ डॉ. मोतीराज रा. चव्हाण
भिवापूर महाविद्यालय, भिवापूर जि. नागपूर

प्रस्तावना :

आधुनिकीकरणाच्या प्रक्रियेत बंजारा समाजाची सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक, राजकीय व धार्मिक बाबतीत बरीच स्थित्यंतरे झाल्याची दिसून येतात. प्रत्येक समाजातील परिवर्तन किंवा स्थित्यंतरे हे त्या समाजातील वैशिष्ट्ये मानावी लागेल. बंजारा समाजातील प्रत्येक क्षेत्रात झालेला बदल हे या समाजाला उच्च स्तरावर नेणारे आहे, असे म्हटल्यास वावगे ठरू नये. परंतु, काही बाबींचा विचार करता ते परिवर्तन समाजाच्या संस्कृतीवर आळा घालणारे ठरू शकते. परंतु, आजच्या विज्ञानयुगात जर टिकायचे असेल तर या बाबींकडे दुर्लक्ष करावे लागेल. मनुष्य हा मुळात परिवर्तनशील प्राणी आहे. आदिमानवापासून आजपर्यंत मनुष्याच्या प्रत्येक घटकामध्ये बदल झाल्याचे दिसून येते. मनुष्य हा बुद्धिवादी असल्यामुळे वेगवेगळे शोध तो लावत गेला. त्यामुळे त्याच्यात बदल होणे अपरिहार्य होते.

बंजारा जमातीचा प्राचीन व मध्ययुगीन काळाचा परामर्श घेतल्यास असे लक्षात येते की, त्यांना कोणताही राजकीय इतिहास नव्हता. इतिहासात अनेक राजघराण्यांचा राजकीय इतिहास आहे. परंतु, हा समाज आपल्या परंपरागत व्यवसायासाठी (लदेणी) या प्रदेशापासून त्या प्रदेशापर्यंत सतत फिरत होता. बंजारा समाजाने निजाम, मोगल, इंग्रज व मराठे यांचा राजकीय इतिहास जवळून बघितला. तसेच या राज्यकर्त्यांना लागणारी अन्नधान्याची रसद व युद्धसामुग्री पोहोचविण्याचे कार्य केलेले होते. बंजारा समाजातील राजकीय व्यवस्था व्यवहार आणि तत्त्व यांचा समन्वय साधणारी होती. या समाजाने काही आदर्श केंद्रबिंदू मानून राजकीय संरचना निर्माण करण्याचा प्रयत्न केलेला होता.

गोरपंचायत

भटकी अवस्था असलेल्या या समाजाचे जीवन स्थिर नसल्यामुळे त्याकाळी राजकीय इतिहासाची नोंद झाली नाही. असे असले तरी तांडा संस्कृती असलेला हा समाज समूहाने राहत होता. या तांड्यावर 'नायक' ही व्यक्ती महत्त्वपूर्ण समजली जात होती. इतर शासनकाळातील राजाप्रमाणे तांड्याचे राजकीय प्रस्थ नायकाकडे देण्यात आलेले होते. तांडा हा नायकाच्या पर्लीकडे जात नव्हता. कोणत्याही शासकाचा राजकीय इतिहास पाहत असताना असे दिसून येते की, राजा हा त्या राज्याचा सर्वेसर्वा असतो, तसेच सर्व न्यायव्यवस्था आणि प्रशासन राजाकडे एकवटलेली असते. त्याप्रमाणे त्याकाळी तांड्याचा प्रशासक व न्यायव्यवस्थापक हा नायकच होता, असे म्हटल्यास वावगे ठरू नये. तांड्यातील न्यायनिवाडे हे नायकच करीत असत. अलिखित कायदे करून त्या कायद्याची अंमलबजावणी नायक करायचे. कोणत्या गुन्ह्यासाठी कोणती शिक्षा द्यायची, हे नियम त्यांनी तयार केलेल्या अलिखित कायद्यात अंतर्भूत असायचे.

पूर्वी तांड्याचे न्यायनिवाडे तांड्यातील नायकच करायचे. तांड्यावर देखरेख करण्यासाठी 'गोरपंचायत' म्हणून प्रशासनाची एक पद्धत तांड्यात रूढ झाली. स्वयंशासित समाजरचनेचे उत्तम उदाहरण म्हणजे तांडा संस्कृतीत अस्तित्त्वात असलेली 'गोरपंचायत' होय. गोरपंचायतीचे न्यायदान करण्यासाठी नायकाला कारभारी तसेच गावातील आसामी, गोरमाटी, नाई, ढाडी, ढालिया व सोनार हे मदत करीत असे. न्यायदान करताना 'नसाव', हसाव', व 'मळाव' अशा वेगवेगळ्या पद्धतीने न्यायदान केले जात असे.

आजही काही गावांमध्ये न्यायपंचायतीद्वारे न्यायनिवाडे केले जातात. आधुनिक काळात 'नायका'ला 'नाईक' म्हणून ओळखले जाऊ लागले. मा. वसंतराव नाईक यांच्या घराण्यात चतुरसिंग नाईक व फुलसिंग नाईक हे त्यांच्या 'गहुली' तांड्याचे नायक होते. परंतु, त्यांच्या कालखंडात नायकाला 'नाईक' या उपाधीने ओळखू लागले. 'नायक' हे पद वंशपरंपरेने चालत असे. पुसद येथे आजही ग्रामीण भागातील बंजारे गावात काही तक्रार उद्भवल्यास 'मनोहरराव नाईक' यांच्याकडे न्याय मागण्यासाठी जातात. परंतु, विदर्भाच्या इतर भागातील परिस्थिती ही वेगळी आहे. हा समाज व्यसनाधीनतेने ग्रासलेला आहे. त्यामुळे तांड्यात, घरात अनेक तक्रारी निर्माण होतात. पूर्वीसारखे नियंत्रण तांड्यातील नायकांचे राहिले नाही किंवा त्या तोडीचे नायकसुद्धा अस्तित्वात नाहीत. त्यामुळे तांड्यातील प्रकरण आता न्यायालयात जाऊ लागले आहे. अनेक प्रकारच्या तक्रारी आज तांड्यात वाढलेल्या आहेत. कुटुंबातील वातावरणसुद्धा बिघडू लागले आहे. त्यामुळे ठिकठिकाणी सामाजिक स्वैराचार माजला आहे. म्हणूनच आज तांड्यातील बंजारा कोर्टाच्या (न्यायालयाच्या) पायऱ्या चढताना दिसत आहे. पूर्वी बंजारे पोलिसांना खूप घाबरायचे, पोलीस स्टेशन आणि न्यायालय म्हणजे काय? हे त्यांना माहीत नव्हते. परंतु, आज तांड्याची ती परिस्थिती राहिली नाही. या न्यायालयाच्या खेट्यामुळे (येरझारामुळे) त्याचा विपरीत असा परिणाम त्यांच्या आर्थिक स्थितीवर पडताना दिसत आहे.

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. **Title of Research Article:** The Impact of the School Environment on Personality: An Analysis
2. **Name of Author:** Dr. Anita V. Mahawadiwar
3. **Name of Journal:** 'VIBGYOR'
4. **ISSN No.:** 2277-4491
5. **Date of Publication:** February-2018
6. **Web link:** No
7. **Clarification:** UGC Approved List of Journals, Journal No. 46447

Cover page	First Page of Research Article

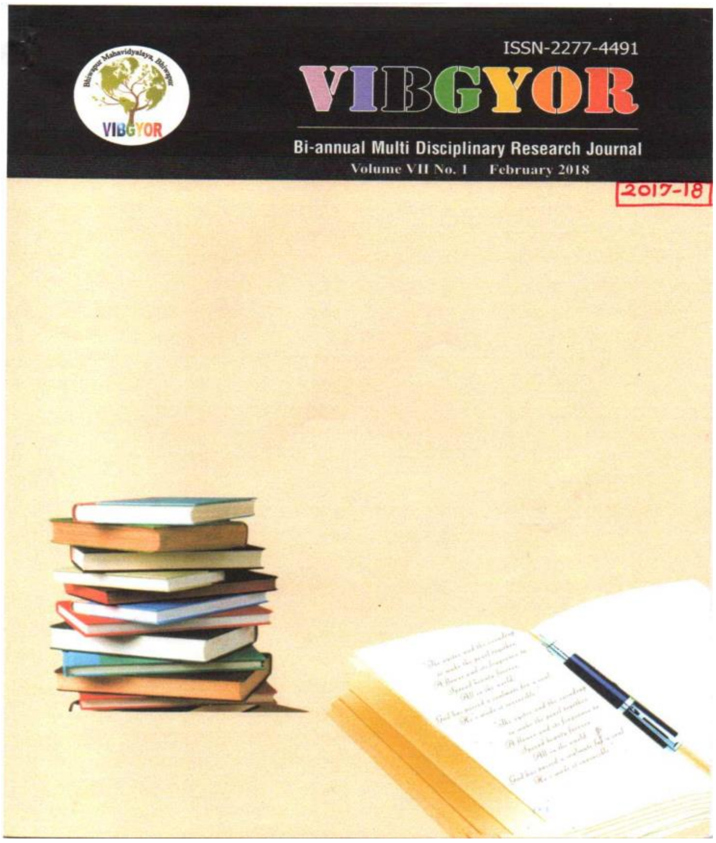

VIBGYOR Biannual Multi-Disciplinary Research Journal / Volume VII / No. 1 / February 2018 ISSN-2277-4491

शालेय वातावरणाचा व्यक्तीमत्वावर पडणारा प्रभावः एक विश्लेषण

❑ प्रा. डॉ. अनिता विवेक महावादीवार
भिवापूर महाविद्यालय, भिवापूर
वाणिज्य विभाग

सारांश :

आजच्या आधुनिक व स्पर्धात्मक युगात व्यक्तीला अनेक भूमिका व जबाबदाऱ्या पार पाडाव्या लागतात. सामाजिकीकरणाच्या प्रक्रियेत व सामाजिक जाणिवांच्या आधुनिक काळात व्यक्तिमत्वाला अनन्यसाधारण महत्व प्राप्त झाले आहे. बुध्दी, भावना संवेदनशीलता, भिन्न दृष्टिकोन, अडचणी यांना सामोरे जाण्याची क्षमता, परिस्थितीशी जुळवून घेण्याचे कौशल्य, शिक्षण, संस्कार व अनेकविध गोष्टींनी व्यक्तिमत्व घडत असते. कोणत्याही दोन व्यक्तींचे व्यक्तिमत्व पूर्णतः सारखे रहात नाही. एवढेच नव्हे तर दोन जुळयांच्याही व्यक्तिमत्वात वेगळेपणा असलेला आढळून येतो. म्हणजेच व्यक्तिमत्वाचे मूळ केंद्र हे सुप्त घटकांनी तयार झालेले असून त्याचे स्वरूप प्रेरणात्मक असते. व्यक्तिमत्वाचा हा प्रमुख प्रवाह होय. ह्या प्रमुख प्रवाहाभोवती निरनिराळी लक्षणे संयुक्त होऊन व्यक्तिमत्वाला वैशिष्यपूर्ण आकार प्राप्त होतो. मुलांवर लहानपणापासून आई-वडीलांचा तर प्रभाव पडतो परंतु पुढे तो कुटुंबातून शाळेत जायला लागतो तेव्हा शालेय वातावरणाचा सुध्दा प्रभाव त्याच्या व्यक्तिमत्वावर पडत असतो. शालेय वातावरणात महत्वाचे असणारे घटक म्हणजे शिक्षक व मित्र परिवार होय. तेव्हा शिक्षक व मित्र परिवारांच्या सहवासात जेव्हा तो मुलगा येतो. तेव्हा त्याला ज्या शिक्षक व मित्रांचा सहवास लाभेल त्याचप्रमाणे त्या मुलाचे व्यक्तिमत्व घडत असते. मैत्री ही मानवी जीवनातील जमेची बाजू आहे. मैत्रीच्या आधारावरच व्यक्ती जीवनातील सुख-दुखाचा प्रवास सहजरित्या करू शकतो. अशीच ही मैत्री शालेय वातावरणात होतांना दिसून येते. मात्र शालेय वातावरणात राहतांना प्रत्येक मुलाने सहवासात येणाऱ्या व्यक्तिकडून काय घेतले पाहिजे किंवा कोणत्या गोष्टी टाळल्या पाहिजे हे ठरविणे अत्यंत महत्वाचे ठरते. कारण त्यावरूनच त्याच्या व्यक्तिमत्व विकासाची घडण व विकास अवलंबून असतो.

देशाची प्रगती ही तरूण तरूणींच्या हाती असून. तरूण पिढी योग्य संस्कारक्षम आणि प्रभावी व्यक्तिमत्वाची तयार होणे काळाची गरज आहे. तेव्हा तरूण तरूणींनी चांगले काय किंवा वाईट काय याचा परिपूर्ण विचार करूनच वास्तविकतेचा स्वीकार करावा आणि निखळ मैत्री करून एकमेकांच्या सहवासातून उज्वल व्यक्तिमत्वाची निर्मिती करावी.

प्रस्तावना :

मानवी जीवनात व्यक्तीला अनेक भुमिका पार पाडाव्या लागतात. त्यामुळे व्यक्तिमत्वाचा योग्य विकास होणे गरजेचे आहे. कारण त्या आधारावरच तो आपली सर्व कामे यशस्वीरित्या पार पाडू शकतो. आजच्या आधुनिक विज्ञान आणि स्पर्धेच्या युगात मानवी व्यक्तिमत्वाला फार महत्त्व प्राप्त झाले असून मानवी विकासाला हातभार लावणाऱ्या या घटकावर अनेक माध्यमातून प्रकाश टाकला जातो आणि ते योग्य देखील आहे. कारण योग्य व्यक्तिमत्वाच्या अभावी व्यक्ती समाजात आपला व्यवहार प्रभावीपणे करू शकत नाही. तेव्हा व्यक्तीचा उत्तम व्यक्तिमत्व विकास होणे ही काळाची गरज झाली आहे.

मानवी प्रगतीसाठी जमेची बाजू असणाऱ्या व्यक्तिमत्वाचा विकास व्यक्तीला विविध माध्यमातून करता येतो. पण सहज किंवा कमी कालावधीत व्यक्तिमत्वाचा विकास करता येतो ही समजूत करून घेणे फार चुकीचे आहे. व्यक्तिमत्वाची गरज केवळ युवकांनाच आहे असे नाही, तर सर्वच स्तरातील व्यक्तींना व्यक्तिमत्वाच्या विकासाची गरज जाणवू लागली आहे. व्यक्तीच्या व्यक्तिमत्व विकासास त्याच्या बालपणापासूनच सुरूवात होते. शाळा, महाविद्यालये, घरातील मोठ्या व्यक्ती, शेजार, मित्रमंडळी या सर्वांचे व्यक्तीच्या व्यक्तिमत्व विकासात महत्त्वपूर्ण योगदान असते. यापैकी एखादा घटक जरी कमकुवत असेल तरी व्यक्तिमत्वाचे विघटन व्हायला फारसा वेळ लागत नाही. व्यक्तिमत्व विकासात सावधानतेचा पवित्रा आत्मसात करणे फार गरजेचे आहे. तरच व्यक्ती आपल्या जीवनात खऱ्या अर्थाने यशस्वी होतो.

व्यक्तिमत्व विकासाला शालेय जीवनापासूनच सुरूवात होते. तेव्हा मुलांनी आपल्या व्यक्तिमत्वाला विविध पैलू प्रदान करायचे असतील तर व्यक्तिमत्व विकासाला हातभार लावणाऱ्या विविध माध्यमांचा पुरेपुर वापर करायला हवा. तरच पुढील भविष्यात आजचा विद्यार्थी ह्या स्पर्धात्मक युगात आपली प्रगती उत्तमरित्या करू शकेल. आज प्रत्येक क्षेत्राला चांगल्या व्यक्तिमत्वाचीच गरज आहे. प्रत्येक व्यवसायातील वरिष्ठ आणि व्यवस्थापक मुलाखतीच्यावेळी प्रभावी व्यक्तिमत्वाची निवड सर्वप्रथम करतात. कारण प्रभावी व्यक्तिमत्वाचा प्रभाव आणि त्यांचे काम करण्याची तऱ्हा ही सामान्य व्यक्तिपेक्षा निराळी असते.

उत्तम व्यक्तिमत्व साकार करण्यासाठी राहणीमानापासून, त्यांचे शिक्षण, भाषेचे ज्ञान, वक्तृत्व, नेतृत्वाचे गुण, लेखनकला, उठण्या-

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: भंडारा जिल्ह्यातील साहित्य कलेत गुंतलेला आदिम समाज

2. Name of Author: Dr. Madhukar V. Nandanwar

3. Name of Journal: VIBGYOR

4. ISSN No.:2277-4491

5. Date of Publication: February-2018

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Approved List of Journals No.46447

Cover page	First Page of Research Article

Cover page

- **VIBGYOR**

Bi-annual Multidisciplinary Research Journal
Volume VII / No. 1, February 2018

- Published By
Research Journal Publication Committee
Bhiwapur Mahavidyalaya, Bhiwapur
Dist. Nagpur - 441201(M.S.) India
Ph. : No. 07106-232349, 9423602502, 9422829240
E-mail : vibgyorbmv@yahoo.in
Website : www.bgm.ac.in

- **UGC Approved List of Journals**
Journal No. 46447

- **ISSN-2277-4491**

- **Special Edition : February 2018**

- © Author
Copyright © All rights are reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrival system or transmitted in any form or by any means electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise without prior permission of the Editor.

The papers included in this publication have been directly reproduced, with minimum editorial intervention, from the files sent by the respective authors. Opinions expressed in the research papers are those of contributors and do not necessarily match the views of Research Journal Committee of the college. The Publisher or Editorial Board is not responsible for any information contained therein.

- Type Setting
Scan Dot Computer,
Mahal, Nagpur Mobile : 9822565782
E-Mail : aakar100@gmail.com

First Page of Research Article

भंडारा जिल्ह्यातील साहित्य कलेत गुंतलेला आदिम समाज

❑ डॉ. मधुकर वि. नंदनवार
भिवापूर महाविद्यालय भिवापूर

सारांश :-

भारतातील आदिम किंवा आदिवासी समाजाला धरतीची लेकरं म्हणतात. अगदी आदिम काळापासून वास्तव्य करणारे ते आदिवासीवासी असाही उल्लेख करण्यात येतो. भारतात पुरातन काळापासून आदिम समाज अस्तित्वात आहे. भारतीय राज्यघटनेत मात्र त्यांचा उल्लेखअनुसुचित जमात असा केलेला आहे. "समान बोलीभाषा बोलणाऱ्या व एका विशिष्ट भूप्रदेशावर वास्तव्य करणाऱ्या समूहाला आदिवासी समाज म्हणतात".आदिवासी समाज हा एक साधा व सरळ सामाजिक समूह आहे. हा समाजाचा घटक समान सांस्कृतिक जीवन जगणारा परंतु कित्येक वर्षे अक्षर ओळख नसलेल्या स्थानीय गटांचा समुच्चय आहे. आदिवासी समाज हा इतर कोणत्याही समाजापेक्षा अनेक दृष्टींनी वेगळा असल्याचे सर्वज्ञात आहे. विशिष्ट भूप्रदेश, प्रमाणलघुता, एकाच रक्तसंबंधावर आधारित, स्वतःची स्वतंत्र अशी बोलीभाषा परंतु लिपीचा अभाव, वेगळी जीवनपध्दती, साधी अर्थव्यवस्था, सीमित मंत्र, तंत्रविद्या, समान धर्म, सामाजिक एकजिनसीपणा इत्यादी वैशिष्ट्यांनी युक्त अशा आदिम समाजाचे वेगळेपण नजरेत भरुन येते.

भारतीय आदिवासी व लोकसाहित्य यांचा अनोन्य संबंध आहे. लोकसाहित्याची व्याप्ती सांगताना अमेरिकन अभ्यासक अलेक्झांडर क्राप म्हणतो, लोकसाहित्यात लोकगीते,लोककथा, म्हणी, मंत्र-तंत्र, लोकभ्रम, वनस्पतीविद्या, प्राणिविद्या, खनिजविद्या, नक्षत्रविद्या, विधिनिषेध, जादूटोणा, लोकनृत्य आणि लोकनाट्य इत्यादींचा समावेश होतो. आदिवासींच्या समग्र जीवनात लोकसाहित्याच्या या सर्व अंगांचा अंतर्भाव होतो हे सत्य आहे. 'आदिमानवाच्या मुखातून आनंदाच्या क्षणी निघालेले उत्स्फूर्त हुंकार हे लोकगीताचे स्वर घेऊनच जन्माला आले. आदिम समाज हाच लोकसाहित्याचा खरा वारसदार आहे. निसर्गाच्या सान्निध्यात वावरणारा हा धरतीचा पुत्र लोकसाहित्याचा प्रथम निर्माता आहे. लोकसाहित्याचे गाढे अभ्यासक ना.रा. शेंडे म्हणतात,"आदिसंतानी शून्यातून नियतीच्या कलानुसार जीवन आविष्कृत केले नव्हे अलंकृतही केले. त्यांनी ध्वनी निर्माण केला, आणि त्याला शब्दाकार दिला. शब्दात त्यांनी विविध भावरंग भरले. तरल कल्पकतेने शब्दांशब्दांची मधुर अशी प्रभावी जुळणी केली. आणि नवरसांनी त्यांनी लोकवाङ्मयाची सहजस्फूर्त उभारणी करुन रंगरूपासह त्याचा अत्यंत मधुर गंध दरवळविला. ध्वनी, शब्द, रंग, रूप आणि गंध यांचा लोक साहित्यात आविष्कार घडवूनच नव्हे तर नाट्य, नृत्य व संगीत इत्यादी कलांची निर्मिती करुन आदिसंतानी सांस्कृतिक जीवन तेजोवर्धित केले आहे. विविध प्रतिमा आणि प्रतीके दर्शवून त्यांनी जीवनातील विविध पैलूंची रसोत्कट अभिव्यक्ती घडविली आणि आपल्या संस्कृतिची अस्मिता प्रगट केली." आदिम, आदिवासी समाजाचे प्राचीनतम असे अस्तित्व यावरुन सिध्द होते.

महाराष्ट्रात भिल्ल, कोलाम, कोळी, वारली, ठाकूर, माडिया, परधान, कोरकू, पहाडी, कोरवा, गोंड, गोवारी, माना, हलबा, हलबी इ. आदिवासी जमाती आहेत. प्रामुख्याने भंडारा जिल्ह्याचा विचार केल्यास गोंड, गोवारी, माना, हलबा, हलबी या आदिवासी जमाती दिसुन येतात. या आदिवासी जमातींचा व त्यांच्या साहित्य कलेच्या संदर्भात या संशोधनपर लेखात अल्पसा आढावा घेण्याचा प्रयत्न केला आहे.

भंडारा जिल्ह्यात 'गोंड' ही आदिवासी जमात दुर्गादेवीची भक्त आहे असे आढळून येते. गोंडात सहादेवे आणि सातदेवे असे दोन गट पडतात. गोंड जमातीत प्रौढ विवाह पध्दती दिसते. वधूमूल्य देण्याची रीत असून वराच्या घरी लग्न लागण्याची पध्दत आहे. मातीच्या बोहल्याभोवती सात फेरे मारणे हा त्यांचा लग्नविधी असतो. विधवा विवाहाचीही प्रथा आहे. शरीरावर गोंदण्याची चाल आहे. ज्या स्त्रीने गोंदन केले नाही तिला अपवित्र मानतात. देवाची पूजा करण्यापासुन तिला वंचित केले जाते. खुटदेव, शिवाऱ्यादेव, नारायनदेव, सातआसरा, मातामाय इ. देवदेवतांचे पुजन केले जाते. शिवाच्या देवाला कोंबडा व बकऱ्याचा बळी देण्यात येते. नारायण देवाला डुकराचा बळी दिला जातो.

गोवारी ही पशुपालन करणारी जमात आहे. गायगोवारी, इंगोगोवारी, गोंडगोवारी या नावाने गोवरी जमातीचे वास्तव्य जिल्ह्यात अस्तित्वात आहे. या जमाती विषयी अशी लोककथा प्रचलित आहे की, भगवान कृष्णाच्या गाई चरावला नेणाऱ्या अहिराला एक रडत असलेला मुलगा जंगलात दिसला. तेव्हा त्याने त्या मुलाला घरी नेले. पालनपोषण केले. आपल्यासारखे गाई सांभाळण्याचे काम दिले. हाच गोवारींचा मूळपुरुष होय. जंगलात सापडलेला मुलगा जो गोवारी लोकांचा मुळपुरुष होता तो गोंड होता. याचा अर्थ अहिर व गोंड यांची मिश्र जात म्हणजे गोवारी होय. बायका उजव्या हाताच्या कोपराखाली नागमोडी पध्दतीने गोंदवून घेतात. त्याला सीतेचा हात म्हणतात. गोवारी मेघनाथ,

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: Economic Problems of Proselytizing Buddhists in Nagpur District

2.Name of Author: Dr. Sunil K. Shinde

3. Name of Journal: VIBGYOR

4. ISSN No.:2277-4491

5. Date of Publication: February -2018

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Approved Listed Journals No. 46447

Cover page	First Page of Research Article

Cover page

VIBGYOR

Bi-annual Multidisciplinary Research Journal

Volume VII / No. 1, February 2018

Published By

Research Journal Publication Committee

Bhiwapur Mahavidyala, Bhiwapur

Dist. Nagpur - 441201(M.S.) India

Ph. : No. 07106-232349, 9423602502, 9422829240

E-mail : vibgyorbmv@yahoo.in

Website : www.bgm.ac.in

UGC Approved List of Journals

Journal No. 46447

ISSN-2277-4491

Special Edition : February 2018

© Author

Copyright © All rights are reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrival system or transmitted in any form or by any means electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise without prior permission of the Editor.

The papers included in this publication have been directly reproduced, with minimum editorial intervention, from the files sent by the respective authors. Opinions expressed in the research papers are those of contributors and do not necessarily match the views of Research Journal Committee of the college. The Publisher or Editorial Board is not responsible for any information contained therein.

Type Setting

Scan Dot Computer,

Mahal, Nagpur Mobile : 9822565782

E-Mail : aakar100@gmail.com

First Page of Research Article

नागपूर जिल्ह्यातील धर्मांतरीत बौध्दाच्या आर्थिक समस्या

संशोधक

❑ प्रा. किशोर जगन्नाथ शेन्डे

पुष्पक महाविद्यालय, उमरेड

मार्गदर्शक

❑ डॉ. सुनिल शिंदे

भिवापूर महाविद्यालय, भिवापूर

१४ ऑक्टोबर १९५६ या दिवशी नागपुरला डॉ. बाबासाहेब आबेडकरानी ५,००,००० पेक्षा जास्त हिंदुना बौध्द धर्माची दिक्षा दिली याअगोदर स्वता प्रथम महास्थविर चंद्रमणी या बौध्द भंतेकडुन बौध्द धर्माची दिक्षा घेतली. दुसऱ्या दिवशी १५ ऑक्टोबर १९५६ ला ३,००,००० दलीत हिदुना डॉ. बाबासाहेब आबेडकरानी बौध्द धर्माची दिक्षा दिली भारत देशातिल अस्पृश्य समाजाला डॉ. बाबासाहेब आबेडकरानी दिलेली बौध्द धर्माची दिक्षा हि आधुनिक भारतातील महान क्रांति आहे.

महाराष्ट्रातील एकुण लाकसंख्यामध्ये १० टक्के महार जाती आहेत. आणि सर्वच महार जवळपास बौध्द धर्मात धर्मांतरीत झाली आहे महाराष्ट्रात एकुण लोकसंख्येच्या १६ टक्के बौध्द व महार आहेत. तसेच २५ ऑक्टोबर २०१६ यादिवशी ५००० ओबीसी हिंदु लोकानी नागपूर येथील दिक्षा भुमीवर बौध्द धर्माचा स्वीकार केला त्यामुळे बौध्द धर्माच्या लोकसंख्येत सतत वाढ होताना दिसत आहे.

२०११ च्या जनसंख्येनुसार नागपूर जिल्ह्याची एकुण लोकसंख्या ४६.५३.५७० इतकी आहे यमध्ये पुरूषाची संख्या २३,८४,९७५ आणि स्त्रीयांची संख्या २२.६८.५९५ इतकी आहे नागपुर जिल्ह्यात बौध्द धर्माची एकुण लोकसंख्या ६.६८०५० इतकी आहे एकुण लोकसंख्येमध्ये हे प्रमान १४.३६ टक्के आहे हे प्रमान हिंदु नंतर सर्वात जास्त प्रमान आहे.

हजारो शतकापासुन गुलामी आणि लाचारित जीवन जगत असलेल्या समाजातील युवकांना माणूस म्हणून उभे राहण्यासाठी सर्वप्रथम गरज असते एका समाजाची, समाजाच्या सामाजिक, सांस्कृतिक. आर्थिक आणि राजकीय उन्नतीसाठी गरज असते संघटीत समाजाची असा संघटीत समाज डॉ. बाबासाहेब आबेडकरांनी धर्मांतर करूण निर्माण केला.

संघर्षाशिवाय काहीही प्राप्त होत नाही म्हणून या समाजाला भविष्यातही कायम संघर्ष करावा लागेल या शोषित दलित समाजाला धर्मांतराअगोदर स्वतःच्या हक्कासाठी संघर्ष करावा लागला आणि धर्मांतर होऊन सुध्दा हा संघर्ष कमी झाला नाही. या देशातील मनुवादी ब्राम्हणानी या लोकांची कायमच अव्हेलना केली आहे. जाणीवपूर्वक या समाजाची आर्थिक पिळवणूक केली आहे.

आर्थिक समानतेसाठी संघर्षाची कारणे :-

१) देशाची समाजरचना :-

भारत देशात ब्राम्हणानी आपला वैयक्तीक स्वार्थासाठी देशातील समाजाचे चार वर्णात विभागणी केली. ब्राम्हण, क्षत्रीय, वैश्य, शुद्र, अशी प्रत्येक वर्णाच्या त्यांच्या स्तरानुसार कामाची विभागणी केली त्यामुळे त्याच्या कामाच्या स्तरानुसार समाजाची अनेक जातीत विभागल्या गेल्या त्यामुळे शुद्रांचा कायमच त्याचा विकास जाणीवपूर्वक रोखण्यात आला.

२) आर्थिक नाकाबंदी :-

मानव समाजाचे कल्याण साध्य करण्यासाठी मुद्रा हे एक भौतिक माध्यम आहे मुद्रा प्राप्ती करने या देशात साधी गोष्ट नव्हती. प्रत्येक जातीला त्याच्या वाट्याला आलेला व्यवसाय करावा लागत असे शुद्र वर्णात अनेक जाती असून या शुद्रातील अतीशुद्र या वर्गाला इतर श्रेष्ठ वर्णाचे सेवा, चाकरी करने नशीबी आली. ही जाणीवपूर्वक आर्थिक नाकाबंदी असुन यामुळे या वर्गाला धर्मांतरानंतर सुध्दा आर्थिक समानतेसाठी कायम संघर्ष करावा लागत आहे.

३) आप्तसंबंधीयांना नौकरीत स्थान :-

श्रेष्ठ-कनिष्ट मानणाऱ्या या देशात जरी धर्मांतरीत बौध्दानी शिक्षणात मोलाची कामगिरी जरी केली असेल तरी मोक्याच्या जागा त्याना मिळत नाही आणि ज्याना मिळाली त्याना त्या नौकरीत टिकु देत नाही अशा मनोवृत्तीची मानसे असल्याकारणांनी धर्मांतरीत बौध्दाची आजही पिळवणुक होत आहे.

४) श्रेष्ठ-कनिष्टाची भावना :-

भारतात एक जाती दुसऱ्या जातीला आपल्यापेक्षा कनिष्ठ आहे या भावनेत वाढ झाली आणि समाज जातीच्या नावाने दोन वर्गात म्हणजे श्रेष्ठ-कनिष्ठ या वर्गात विभागला गेला. त्यामुळे,समाजातील उच्च जातीच्या विकासाच्या मानाने कनिष्ठ जातीचा विकास होऊ शकला नाही.

५) जाती आधारे व्यवसायाची निवड :-

कोणत्याही मनुष्याला कोणताही व्यवसाय करण्याचे स्वातंत्र्य ज्या देशात नसेल त्या देशात जाती आधारेच व्यवसायाची निवड करावी लागते. त्यामुळे भारत देशात प्रत्येक व्यक्तीला त्याच्या जाती आधारे जन्मतः व्यवसाय मिळाला आहे. त्यामुळे भारतात आर्थिक विषमता मोठ्या प्रमाणात दिसुन येते.

६) पिढ्यांपिढ्या होणारे शोषण :-

भारतात जी धर्मांतराची लाट सुरू झाली त्याचे मुळ कारण

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: Deconstruction of Religious Values in Samskara and Tale-Danda

2. Name of Author: Dr. Vinita S Virgandham

3. Name of Journal: Chronicle of Humanities and Cultural Studies

4. ISSN No.: ISSN-2454-5503

5. Date of Publication: Febuary-2018

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Approved Journal No.63776

Cover page	First Page of Research Article

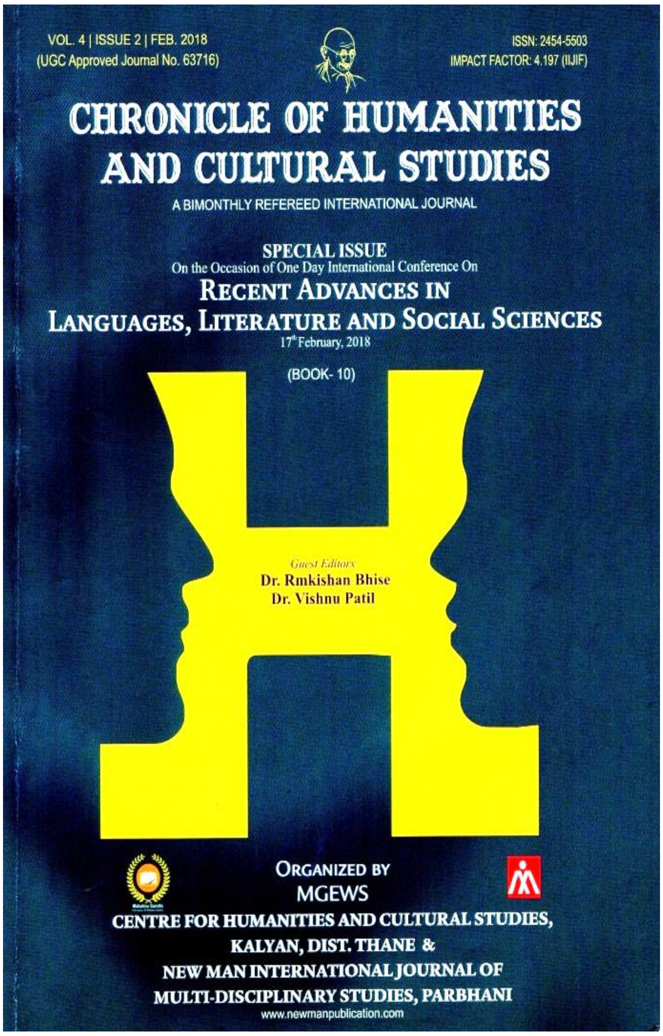

CONTENTS

1.	The need of Translation in Children's Literature ….	Dr. Suhasini U. Jadhav
2.	Deconstructing the Epic- Narrative Re-reading Ramayana …	Krishna Rohidas Sandanshi
3.	Use of Mobile Apps in English Language Learning…	Sidhartha Sawant
4.	Gender Equality and the Feminist Movement	Rupali A. Ingole
5.	A Friend's Story – Lacanian Perspective	Nisha Suresh Endait
6.	Religious and Cultural Identity in the Novel "Does My Head Look Big In This?" …	Sana Siddiqui
7.	Search of Identity in G.B. Shaw's Mrs.*Warren's Profession* …	Digambar M.Bhise
8.	Second Language Learning and Teaching …	Ojaswi A C
9.	Indianised Version of Arbindonean Sonnets	Hiralben Natvarbhai Vala
10.	Sri Aurobindo's *Savitri:* A Cosmic Symbol	Ramakant M. Kasture
11.	Study of J.G.Ballards "The Drought": An Ecological Perspective	Dr.V.M.Rasure Chorghade C.M.
12.	Arbindonean Racy Style of Versification	Anurag Bihari
13.	Interpretation of Nostalgia and Memory in Diaspora …	Sujay Kumar Bag
14.	The issues of Memory and Nostalgia among Indian Diaspora…	Sujay Kumar Bag
15.	Deconstruction Of Religious Values In Samskara …	Dr. Vinita Virgandham
16.	'Tara' an agonized soul in Mahesh Dattani's play *Tara*	Dr. Mrs. Shaikh Ajaz Pervez Mohd. Khaleeludddin
17.	Politics of Memory in Khaled Hosseini's *The Kite Runner*	Dhanlaxmi Subbaiah Medid
18.	Selected Theatrical Forms and Movements: A Study	Dr. Chandrashekhar B. Kan
19.	Thinking Bodies, Material Minds and Trans-corporeality in …	Madhumanti Dasgupta
20.	Trade and Truth Status of Autobiographical Disclosure …	Dr. Satyajit Tejpal Patil
21.	Translation: Bridging Cultures -Languages	Basharatul Haq
22.	Trauma of Social Abjection in Perumal Murugan's...	Ashok B.Bhosikar
23.	E-Governance in India	Dr. Vitthal P. Sandur
24.	The Rising Voices In American Indian Study Autobiographies…	Wakude Nisha P.
25.	Written on the Body: An Echo of French Feminism	Javaid Ahmad Ganaie Gh Mohd Mir Nisar Ahmad Dar
26.	Voices of The Voiceless; A Comparative Study of …	Yasmeena Jan Dr. Shachi Sood
27.	Zora Neale Hurston's Their Eyes Were Watching God…	Beena Vinod Rathi
28.	Nation and Contemporary Reality : Historical Reflections…	Dr. S. J. Ghotekar
29.	Impact of Cinema on Youth	Dr. Rajendra Gonarkar Gangadhar Raut
30.	India's Challenges in Post ISAF Afghanistan	Shakoor Ahmad Dar

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: **खेळाडूवर आहाराचा प्रभाव** (Effect of Diet on Athlete)

2. Name of Author: Asst. Prof. Aditya Kishor Sarwe

3. Name of Journal: VIBGYOR

4. ISSN No.: 2277-4491

5. Date of Publication: February-2018

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Approved List of Journals, Journal No. 46447

Cover page	First Page of Research Article
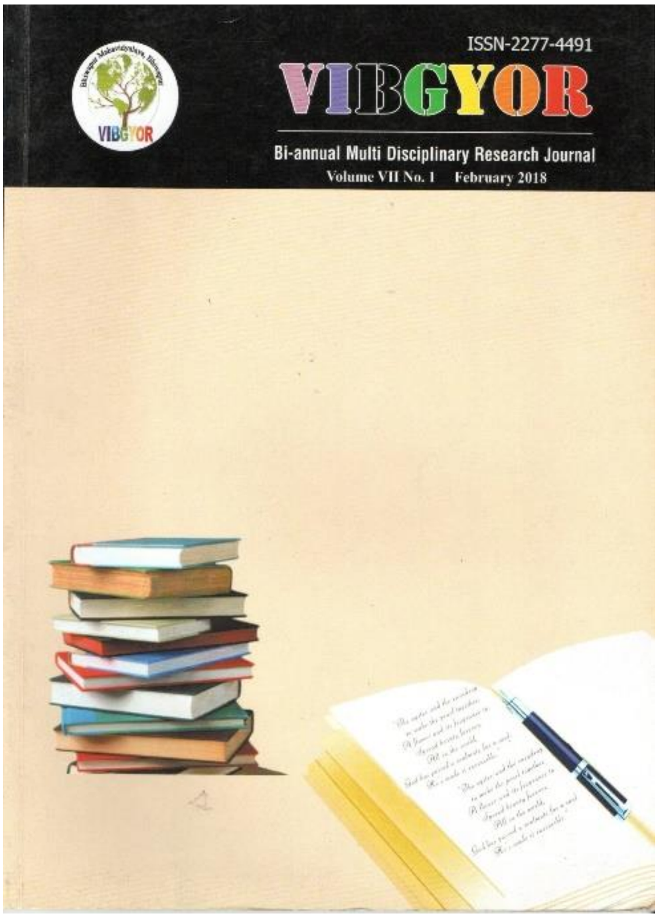	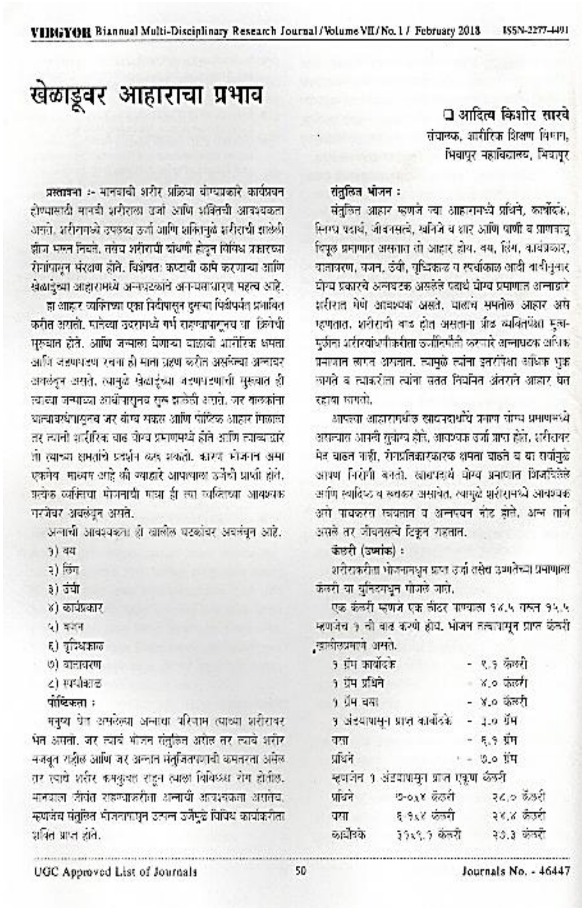

VIBGYOR Biannual Multi-Disciplinary Research Journal / Volume VII / No. 1 / February 2018 ISSN-2277-4491

खेळाडूवर आहाराचा प्रभाव

❑ आदित्य किशोर सारवे
संचालक, शारीरिक शिक्षण विभाग,
भिवापूर महाविद्यालय, भिवापूर

प्रस्तावना :- ...

अन्नाची आवश्यकता ही खालील घटकांवर अवलंबून आहे.

१) वय
२) लिंग
३) उंची
४) कार्यप्रकार
५) वजन
६) वृध्दिकाळ
७) वातावरण
८) स्पर्धाकाळ

संतुलित भोजन :

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: Rootlessness and Crisis of Identity in Works of Booker Winner

2.Name of Author: Dr. Vinita S. Virgandham

3.Name of Journal: Printing Area International Journal

4.ISSN No.: ISSN- 2319 9318

5.Date of Publication: Febuary-2018

6.Web link: No

7.Clarification: UGC Approved Sr. No. 62759

<table>
<tr><th>Cover page</th><th>First Page of Research Article</th></tr>
<tr><td>
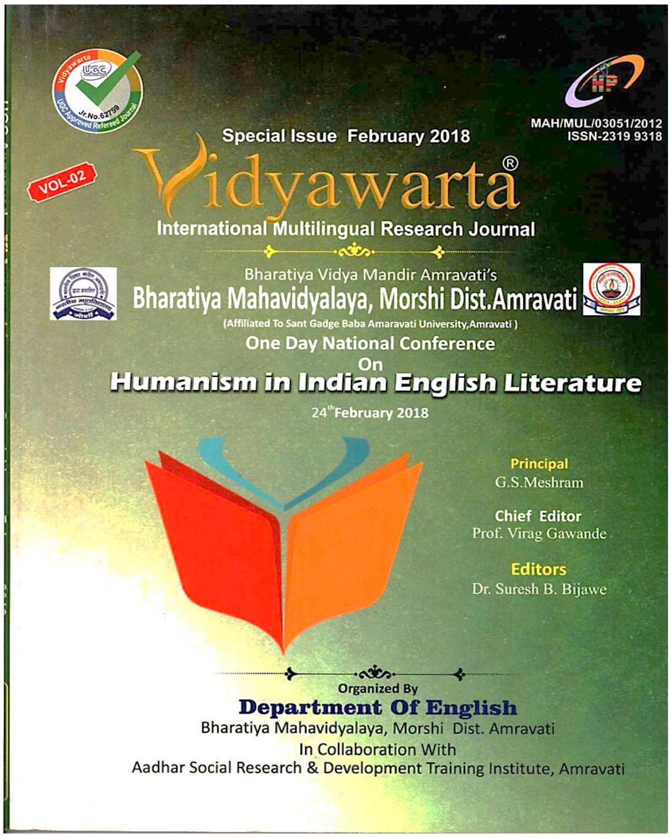

</td><td>
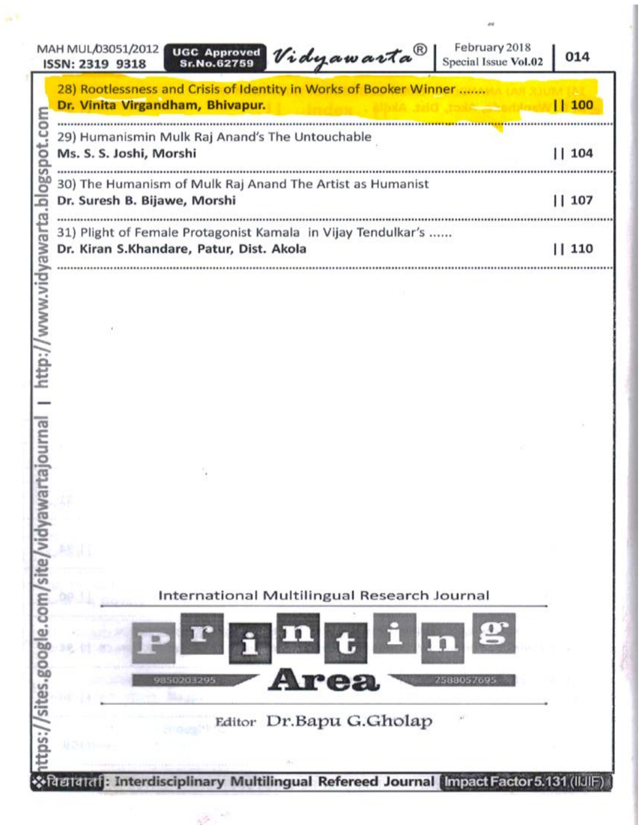
MAH MUL/03051/2012 ISSN: 2319 9318 | UGC Approved Sr.No.62759 | Vidyawarta® | February 2018 Special Issue Vol.02 | 014

28) Rootlessness and Crisis of Identity in Works of Booker Winner .... Dr. Vinita Virgandham, Bhivapur. || 100

29) Humanismin Mulk Raj Anand's The Untouchable Ms. S. S. Joshi, Morshi || 104

30) The Humanism of Mulk Raj Anand The Artist as Humanist Dr. Suresh B. Bijawe, Morshi || 107

31) Plight of Female Protagonist Kamala in Vijay Tendulkar's ...... Dr. Kiran S.Khandare, Patur, Dist. Akola || 110

http://www.vidyawarta.blogspot.com | http://sites.google.com/site/vidyawartajournal

International Multilingual Research Journal
Printing Area
Editor Dr.Bapu G.Gholap

विद्यावार्ता: Interdisciplinary Multilingual Refereed Journal Impact Factor 5.131 (IIJIF)
</td></tr>
</table>

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: Dr. Ambedkar- The Real Supporter of Human Rights

2. Name of Author: Asst. Prof. Someshwar Wasekar

3. Name of Journal: VIBGYOR

4. ISSN No.: 2277-4491

5. Date of Publication: March-2018

6. Web link:

7. Clarification: UGC Approved List of Journals, Journal No. 46447

Cover page	First Page of Research Article
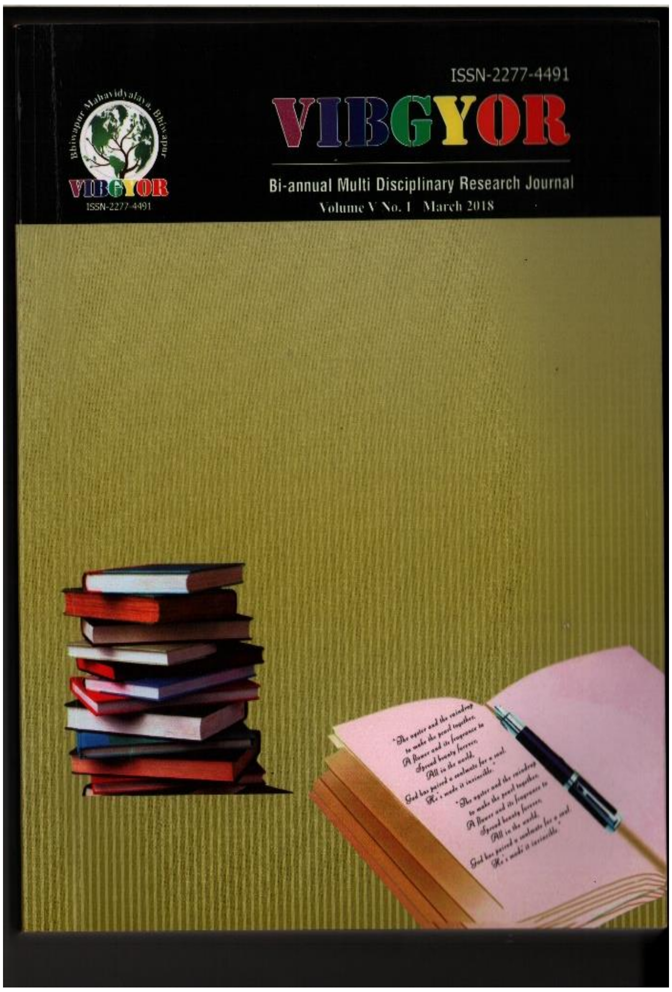	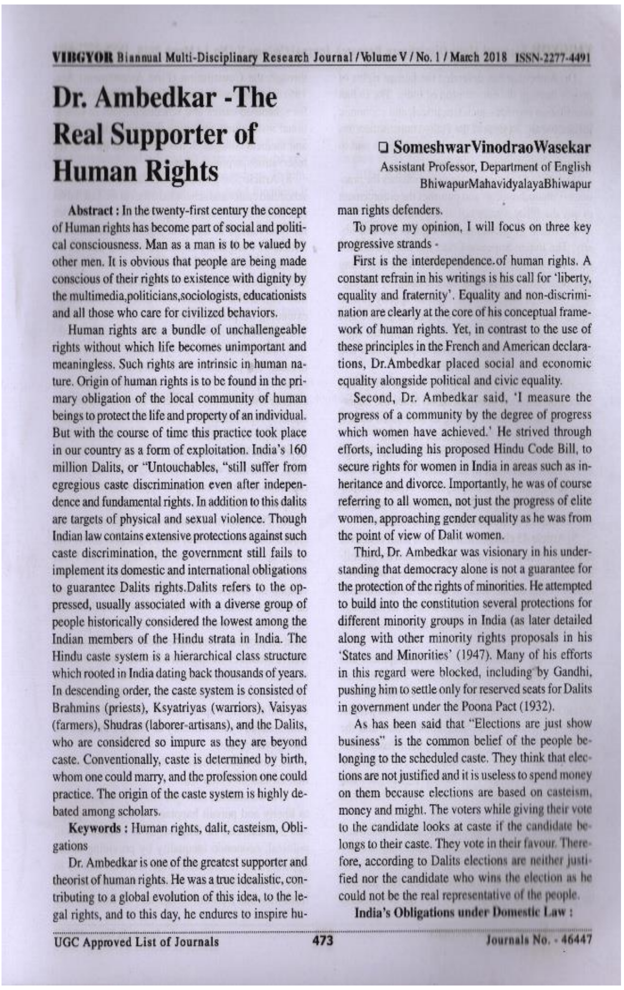

Dr. Ambedkar -The Real Supporter of Human Rights

❑ SomeshwarVinodraoWasekar
Assistant Professor, Department of English
BhiwapurMahavidyalayaBhiwapur

Abstract : In the twenty-first century the concept of Human rights has become part of social and political consciousness. Man as a man is to be valued by other men. It is obvious that people are being made conscious of their rights to existence with dignity by the multimedia,politicians,sociologists, educationists and all those who care for civilized behaviors.

Human rights are a bundle of unchallengeable rights without which life becomes unimportant and meaningless. Such rights are intrinsic in human nature. Origin of human rights is to be found in the primary obligation of the local community of human beings to protect the life and property of an individual. But with the course of time this practice took place in our country as a form of exploitation. India's 160 million Dalits, or "Untouchables, "still suffer from egregious caste discrimination even after independence and fundamental rights. In addition to this dalits are targets of physical and sexual violence. Though Indian law contains extensive protections against such caste discrimination, the government still fails to implement its domestic and international obligations to guarantee Dalits rights.Dalits refers to the oppressed, usually associated with a diverse group of people historically considered the lowest among the Indian members of the Hindu strata in India. The Hindu caste system is a hierarchical class structure which rooted in India dating back thousands of years. In descending order, the caste system is consisted of Brahmins (priests), Ksyatriyas (warriors), Vaisyas (farmers), Shudras (laborer-artisans), and the Dalits, who are considered so impure as they are beyond caste. Conventionally, caste is determined by birth, whom one could marry, and the profession one could practice. The origin of the caste system is highly debated among scholars.

Keywords : Human rights, dalit, casteism, Obligations

Dr. Ambedkar is one of the greatest supporter and theorist of human rights. He was a true idealistic, contributing to a global evolution of this idea, to the legal rights, and to this day, he endures to inspire human rights defenders.

To prove my opinion, I will focus on three key progressive strands -

First is the interdependence.of human rights. A constant refrain in his writings is his call for 'liberty, equality and fraternity'. Equality and non-discrimination are clearly at the core of his conceptual framework of human rights. Yet, in contrast to the use of these principles in the French and American declarations, Dr.Ambedkar placed social and economic equality alongside political and civic equality.

Second, Dr. Ambedkar said, 'I measure the progress of a community by the degree of progress which women have achieved.' He strived through efforts, including his proposed Hindu Code Bill, to secure rights for women in India in areas such as inheritance and divorce. Importantly, he was of course referring to all women, not just the progress of elite women, approaching gender equality as he was from the point of view of Dalit women.

Third, Dr. Ambedkar was visionary in his understanding that democracy alone is not a guarantee for the protection of the rights of minorities. He attempted to build into the constitution several protections for different minority groups in India (as later detailed along with other minority rights proposals in his 'States and Minorities' (1947). Many of his efforts in this regard were blocked, including by Gandhi, pushing him to settle only for reserved seats for Dalits in government under the Poona Pact (1932).

As has been said that "Elections are just show business" is the common belief of the people belonging to the scheduled caste. They think that elections are not justified and it is useless to spend money on them because elections are based on casteism, money and might. The voters while giving their vote to the candidate looks at caste if the candidate belongs to their caste. They vote in their favour. Therefore, according to Dalits elections are neither justified nor the candidate who wins the election as he could not be the real representative of the people.

India's Obligations under Domestic Law :

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: An Investigation into the Effect of Risk Productivity in Selected Industrial Units in Chandrapur District – A Strategic Management Centered Approach

2. Name of Author: Kapil A. Chouriya & Rajesh Bahurupi

3. Name of Journal: VIBGYOR

4. ISSN No.: 2277-4491

5. Date of Publication: March-2018

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Approved Journal No. 46447

Cover page	First Page of Research Article

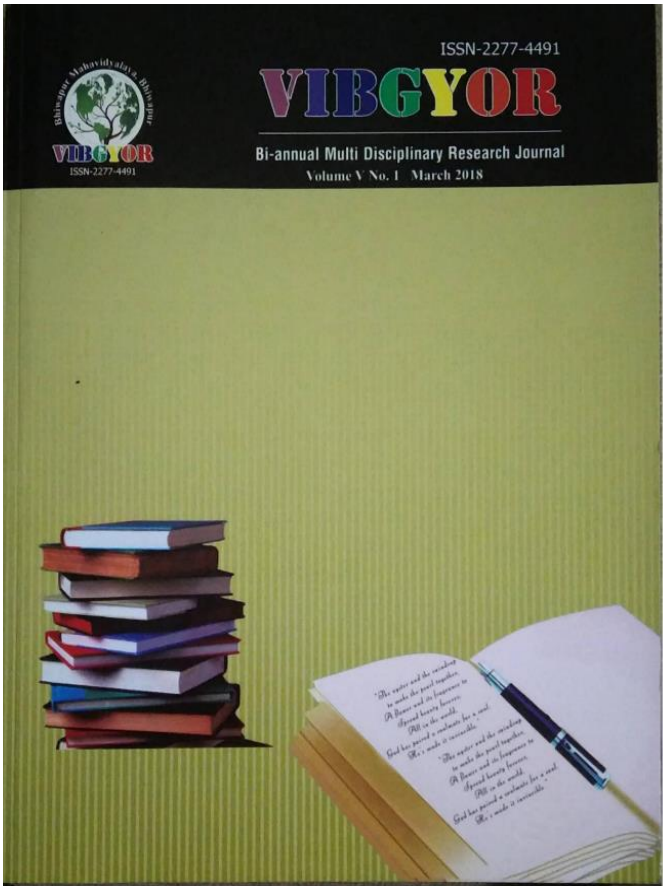

VIBGYOR Biannual Multi-Disciplinary Research Journal / Volume V / No. 1 / March 2018 ISSN-2277-4491

An Investigation into the Effect of Risk Productivity in Selected Industrial Units in Chandrapur District–A Strategic Management Centered Approach

❑ Kapil A. Chouriya
Researcher
❑ Dr. Rajesh S. Bahurupi
Supervisor
Bhivapur Mahavidyalaya, Bhivapur

Abstract : The present study was make an attempt to identify the various industrial unit in Chandrapur district includes towns Like; Ghugus, Korpana, Rajura, Ballarpur, Bramhapuri, Chimur, Warora etc.The study also identifies the strategic risk management in industrial units due to assistance of local bodies in Chandrapur district.

This Paper present result of data collected from industrial management authorities, insurance agents as well as local bodies in Chandrapur District and interpretation of results obtained after analysis of data. For the study purpose, 200 industrial units were selected from Chandrapur District. In addition to this, 100 insurance agents associated with different insurance companies as well as 15 local bodies representative 1 from each tehsil. Hence, data from total 315 (200+100+15) respondents was collected in the study. The collected data was analysed by using appropriate statistical tools. Descriptive statistics such as frequency and percentage, mean etc.

Introduction : Risk management is an activity which integrates recognition of risk, risk assessment, developing strategies to manage it, and mitigation of risk using managerial resources. Some traditional risk managements are focused on risks stemming from physical or legal causes (e.g. natural disasters or fires, accidents, death). Financial risk management, on the other hand, focuses on risks that can be managed using traded financial instruments. Objective of risk management is to reduce different risks related to a pre-selected domain to an acceptable. It may refer to numerous types of threats caused by environment, technology, humans, organizations and politics. Present research is to make an attempt to identify the risks faced by the various Industrial units in Chandrapur district and examined the different Strategies adopted by industry for risk management.

Risk : Risk is unavoidable and present in every human situation. It is present in daily lives, public and private sector organizations. Depending on the context (insurance, stakeholder, technical causes), there are many accepted definitions of risk in use.

The common concept in all definitions is uncertainty of outcomes. Where they differ is in how they characterize outcomes. Some describe risk as having only adverse consequences, while others are neutral.

One description of risk is the following: risk refers to the uncertainty that surrounds future events and outcomes. It is the expression of the likelihood and impact of an event with the potential to influence the achievement of an organization's objectives.

The phrase "the expression of the likelihood and impact of an event" implies that, as a minimum, some form of quantitative or qualitative analysis is required for making decisions concerning major risks or threats to the achievement of an organization's objectives. For each risk, two calculations are required: its likelihood or probability; and the extent of the impact or consequences.

Finally, it is recognized that for some organizations, risk management is applied to issues predetermined to result in adverse or unwanted consequences. For these organizations, the definition of risk which refers to risk as "a function of the probability (chance, likelihood) of an adverse or unwanted event, and the severity or magnitude of the consequences of that event" will be more relevant to their particular public decision-making contexts.

Williams and Schroder (1999) claimed that risk is a very broad subject because everything we do has an element of risk. It is a complex concept, which does not easily lend itself to a neat, one line definition (Cross, 2000). Understandably, there are many different definitions of risk.

Fleisher (1990) suggested that although there is no universally accepted definition of risk, several working definitions are commonly used. He went further to indicate risk as a situation in which the resolution of uncertainty will affect the well-being of a firm or decision maker and which involves the chance of gain or loss. Krause (1995) defined risk as the estimated measure, or probability, of something happening. According to Cooper et al. (1993) and Williams and Schroder (1999), a state of risk is con-

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session-2018 (January to December)

1. Title of Research Article: An Analytical Study of English Language Teaching Stratagems and Its Testing and Evaluation Strategies

2. Name of Author: Dr. Jobi George

3. Name of Journal: Chronicle of Humanities and Cultural Studies

4. ISSN No. 2454-5503

5. Date of Publication: March-April 2018

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Listed Journal No. 63716

Cover page

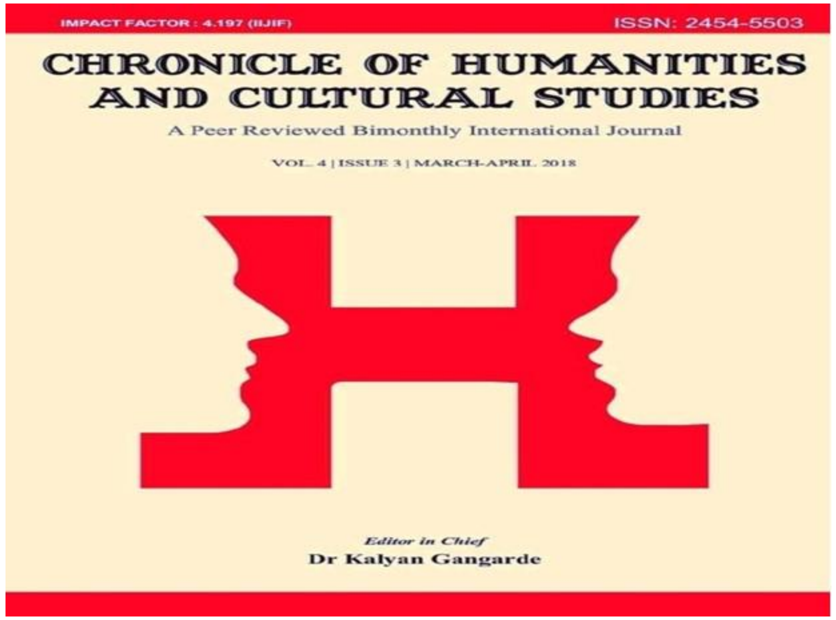

Details of Publication

VOL. 4 | ISSUE 3| MARCH-APRIL 2018 (UGC Approved Journal No. 63716) Impact Factor: 4.197 (IIJIF)

ISSN: 2454-5503

CHRONICLE OF HUMANITIES AND CULTURAL STUDIES

A BIMONTHLY REFEREED INTERNATIONAL JOURNAL

BOOK 2

Chief Editor:

Dr Kalyan Gangarde,
Director, Centre for Humanities and Cultural Studies, Kalyan (W)

Co- editors

Dr. Sadhana Agrawal,
Asst. Professor, Maharani Laxmibai Govt. College of Excellence, Gwalior (M.P.) India

Dr Grishma Khobragade,
Asst. Prof., Birla College, Kalyan (W)

Dr. Pandurang Barkale,
Asst. Professor, Dept of English, SNDT Women's University, Churchgate, Mumbai

Dr. Bharat Gugane,
Asst. Professor, Bhonsla Military College, Nashik, Maharashtra

Dr. Dashrath Kamble,
Asst. Professor, S.B.College, Shahapur, Dist. Thane, Maharashtra

Mahatma Gandhi Education and Welfare Society's
CENTRE FOR HUMANITIES AND CULTURAL STUDIES, KALYAN (W)
www.mgsociety.in +91 8329000732 Email: chcskalyan@gmail.com

First Page of Research Article

CHRONICLE OF HUMANITIES & CULTURAL STUDIES (CHCS) ISSN: 2454-5503 Impact Factor: 4.197 (IIJIF)

1.

AN ANALYTICAL STUDY OF ENGLISH LANGUAGE TEACHING STRATAGEMS AND ITS TESTING AND EVALUATION STRATEGIES

Dr. Jobi George
Principal, Bhiwapur Mahavidyalaya, Bhiwapur Post, Nagpur District, Maharashtra State, India. Pin: 441201

ABSTRACT: Apropos English language teaching, no method of teaching is complete in itself without authentic testing and evaluation strategies. There are two distinct ways of assessing the progress made by students in respect of learning English; test and examination. When the former is intended to assess whether the lessons taught have been absorbed, the latter is meant for assessing whether the students have achieved the set benchmark. In the present education scenario, more emphasis is given to the evaluation of a student. Needless to say, the level of a test is assessed on the basis of neutrality, legitimacy and consistency. Dependability of a test is ascertained by its steadiness in consequences. In fact, a test which imparts varying results is not dependable. The growth of a beginner in respect of language learning is often judged with the help of test or examination. Some of the significant forms of tests adopted for enhancing the English language proficiency of students are Placement Tests, Diagnostic Tests, Achievement or Progress Tests and Proficiency. The ultimate objective of any English language teaching method is the learner's perfection in all the basic skills of listening, speaking, reading and writing.

KEYWORDS: Apropos, stratagems, rigorous, benchmark, syntax, articulate, steadiness, proficiency, sustainable, innovative, scholastic, non-scholastic, legitimacy, consistency, terminology, loopholes, assimilating, decisive, improvisation

Apropos English language teaching, no method of teaching is complete in itself without authentic testing and evaluation strategies. There are two distinct ways of assessing the progress made by students in respect of learning English; test and examination. Though these two methods are used for the purpose of assessing the achievement made by students in learning English language, there are certain differences in these two methods. When the former is intended to assess whether the lessons taught have been absorbed, the latter is meant for assessing whether the students have achieved the set benchmark. In other words, a test is exactly connected with teaching whereas an examination is usually linked with assessing the level of accomplishment. Towards the end of the teaching programme, the progress of students is assessed for the purpose of promotion from one level of learning to another level by conducting examination.

Evaluation is somewhat a higher form of assessing the overall development of a student. However, test is one of the diverse methods of the evaluation process. In the present education scenario, more emphasis is given to the evaluation of a student. It is a constant and steady process. It can be done at proper intervals to assess the regular performance of a learner. The scholastic and non-scholastic

VOL. 4 | ISSUE 3 | MARCH-APRIL 2018 6 UGC approved Journal No. 63716

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: A Review on the Importance of Proverbs in English Literature

2. Name of Author: Dr. Vinita S Virgandham

3. Name of Journal: Chronicle of Humanities and Cultural Studies

4. ISSN No.: ISSN-2454-5503

5. Date of Publication: March-April-2018

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Approved Journal No. 63716

Cover page

First Page of Research Article

2.

A REVIEW ON THE IMPORTANCE OF PROVERBS IN ENGLISH LITERATURE

Dr. Vinita S Virgandham
Asst. Prof. Dept. of English, Bhiwapur Mahavidyalaya

Abstract: Proverbs, succinct expressions of wisdom and cultural insights, are linguistic gems deeply rooted in societies across the globe. This research paper endeavours to explore and elucidate the pivotal role of proverbs within the realm of English literature. Proverbs have held enduring significance, offering compact yet profound glimpses into human experiences, societal norms, and cultural values. This study examines the historical origins and universal presence of proverbs, underscoring their function as channels of wisdom and moral teaching. Moreover, it explores the ways proverbs enrich literary narratives, enhance characterization, convey thematic messages, and mirror cultural contexts. The incorporation of proverbs within literature not only elevates literary artistry but also serves as a source of educational and philosophical enrichment. This paper avows that proverbs are not mere linguistic expressions but vital components that breathe life into narratives, imparting enduring lessons and disseminating cultural heritage through the engaging medium of literature.

Keywords: proverbs, English literature, wisdom, cultural values, moral lessons, expressions, literary devices.

Introduction:

Proverbs, often described as "the wisdom of many and the wit of one," represent a reservoir of cultural acumens concentrated into laconic and timeless expressions. Universally present across diverse cultures and languages, proverbs capture the collective wisdom, experiences, and moral ethos of societies. The significance of proverbs extends beyond linguistic elegance; they embody centuries of human thought, societal observations, and ethical principles.

Proverbs, as pithy and memorable sayings, encapsulate fundamental truths and observations about life, human behaviour, and societal values. They are typically brief, traditional, and handed down orally from generation to generation. These idiomatic expressions often use metaphors or allegorical language to convey their message concisely.

The roots of proverbs can be traced to ancient civilizations where oral traditions played a paramount role in conveying knowledge. Over time, these oral expressions were collated and recorded, providing a window into the historical and cultural origins of proverbs.

The multifaceted nature of proverbs lies in their envisioned functions. They serve as vessels of moral guidance, offering advice and sharing experiential wisdom. Proverbs sanitize life lessons into palatable chunks, acting as compasses for ethical conduct and societal norms. Moreover, they play a crucial role in preserving cultural heritage, reflecting the values and beliefs of a particular society, and passing down ancestral knowledge through generations.

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: Alienation in Rohinton Mistry's 'Squatter'

2. Name of Author: Asst. Prof. Someshwar Wasekar

3. Name of Journal: Chronicle of Humanities and Cultural Studies

4. ISSN No.: 2445-5503

5. Date of Publication: March-April 2018

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Approved Journal No. 63716

Cover Page	First Page of Research Article
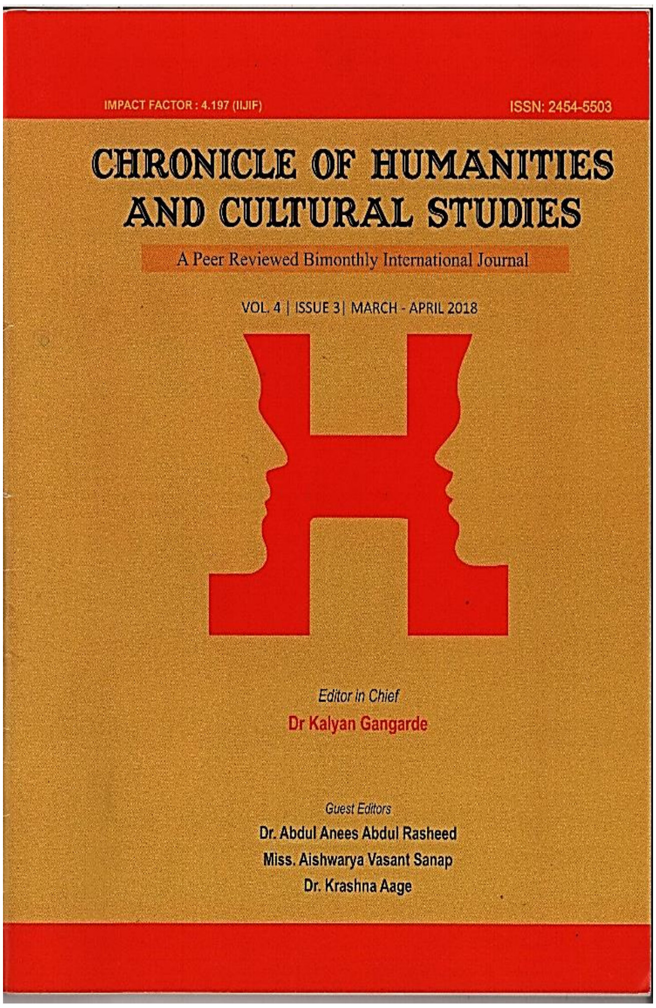	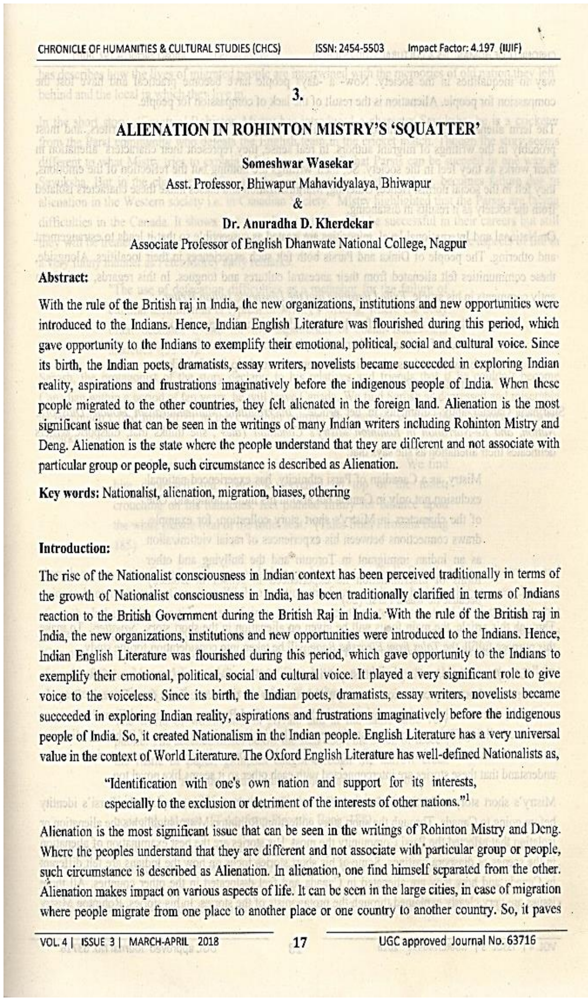

CHRONICLE OF HUMANITIES & CULTURAL STUDIES (CHCS) ISSN: 2454-5503 Impact Factor: 4.197 (IIJIF)

3.

ALIENATION IN ROHINTON MISTRY'S 'SQUATTER'

Someshwar Wasekar
Asst. Professor, Bhiwapur Mahavidyalaya, Bhiwapur
&
Dr. Anuradha D. Kherdekar
Associate Professor of English Dhanwate National College, Nagpur

Abstract:

With the rule of the British raj in India, the new organizations, institutions and new opportunities were introduced to the Indians. Hence, Indian English Literature was flourished during this period, which gave opportunity to the Indians to exemplify their emotional, political, social and cultural voice. Since its birth, the Indian poets, dramatists, essay writers, novelists became succeeded in exploring Indian reality, aspirations and frustrations imaginatively before the indigenous people of India. When these people migrated to the other countries, they felt alienated in the foreign land. Alienation is the most significant issue that can be seen in the writings of many Indian writers including Rohinton Mistry and Deng. Alienation is the state where the people understand that they are different and not associate with particular group or people, such circumstance is described as Alienation.

Key words: Nationalist, alienation, migration, biases, othering

Introduction:

The rise of the Nationalist consciousness in Indian context has been perceived traditionally in terms of the growth of Nationalist consciousness in India, has been traditionally clarified in terms of Indians reaction to the British Government during the British Raj in India. With the rule of the British raj in India, the new organizations, institutions and new opportunities were introduced to the Indians. Hence, Indian English Literature was flourished during this period, which gave opportunity to the Indians to exemplify their emotional, political, social and cultural voice. It played a very significant role to give voice to the voiceless. Since its birth, the Indian poets, dramatists, essay writers, novelists became succeeded in exploring Indian reality, aspirations and frustrations imaginatively before the indigenous people of India. So, it created Nationalism in the Indian people. English Literature has a very universal value in the context of World Literature. The Oxford English Literature has well-defined Nationalists as,

> "Identification with one's own nation and support for its interests, especially to the exclusion or detriment of the interests of other nations."[1]

Alienation is the most significant issue that can be seen in the writings of Rohinton Mistry and Deng. Where the peoples understand that they are different and not associate with particular group or people, such circumstance is described as Alienation. In alienation, one find himself separated from the other. Alienation makes impact on various aspects of life. It can be seen in the large cities, in case of migration where people migrate from one place to another place or one country to another country. So, it paves

VOL. 4 | ISSUE 3 | MARCH-APRIL 2018 17 UGC approved Journal No. 63716

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: Exploring the Multifaceted Tapestry of Indian Culture: Geeta Mehta's 'A River Sutra'

2. Name of Author: Asst. Prof. Dr. Raheel K. Quraishi

3. Name of Journal: Chronicle of Humanities and Cultural Studies

4. ISSN No. : 2319-9318

5. Date of Publication: March- 2018

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Approved Journal No. 63716

Cover page

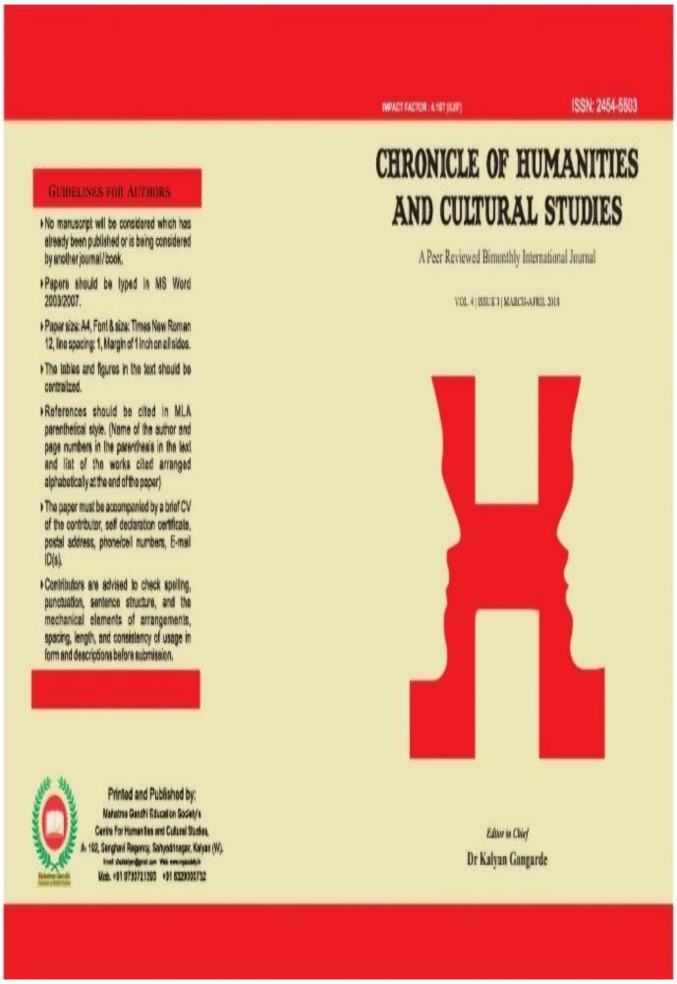

First Page of Research Article

CHRONICLE OF HUMANITIES & CULTURAL STUDIES (CHCS) ISSN: 2454-5503 Impact Factor: 4.197 (IIJIF)

4.

EXPLORING THE MULTIFACETED TAPESTRY OF INDIAN CULTURE: GITA MEHTA'S 'A RIVER SUTRA'

Dr. Raheel K. Quraishi
Assistant Professor of English
Bhiwapur Mahavidyalaya, Bhiwapur, Dist: Nagpur (M.S.)

Abstract: *Gita* Mehta's second novel, 'A River Sutra', published in 1993, holds significant importance and delves deeply into its subject matter. The novel's central theme revolves around India's sacred Narmada River, around which the stories are intricately woven, akin to modified Sutras. The novel's vitality flows through the rich cultural and mythological veins of India, drawing inspiration from classical Sanskrit drama, Hindu folklore, Sufi poetry, Indian classical music, and various other cultural elements. It serves as a reflection and celebration of India's profound humanist traditions.

While the novel encompasses various facets of India, it is the timeless essence of the country that captures the author's and readers' interests alike. The Narmada River symbolizes a sense of unity, and the novel explores the harmonious integration of different religions and philosophies within the river's geographical context. By intricately detailing the elements of ancient Indian culture, 'A River Sutra' emerges as a modern Indian work that addresses the challenges faced by contemporary India.

Keywords: Indian, Culture, River, Story, Narmada, Love, Place, Human, Novel, Hindu.

Gita Mehta's 'A River Sutra' represents a significant effort by a contemporary Indian writer to reconcile her relationship with Hindu culture, from which she hails. The novel serves as a spotlight on the diverse facets of Indian culture, exploring various perspectives associated with Indian religions, folklore, and more. The story is narrated by a protagonist who encounters different individuals, each with their unique stories. These narratives are anchored by three core themes: love, death, and the Narmada River.

Initially, 'A River Sutra' might seem like a straightforward account of the protagonist's belief that renunciation involves physical withdrawal from the world, typically in a remote place. However, this perception is far from accurate. The novel delves into Indian Metaphysics, with the word 'Sutra' in the title signifying a set of principles. In this context, the principles of life are imparted by the Narmada River. The river plays a central role in teaching about human life, the material world, the spiritual realm, and the essence of existence. Gita Mehta thoroughly explores its significance in the quest for self-understanding.

India draws deeply from its rich cultural heritage, which includes diverse languages, religions, and arts. Through 'A River Sutra', Gita Mehta effectively captures the essence of Indian culture and heritage, revealing how it continually evolves and shapes the nation's identity.

In the novel, all the characters find resolution and enlightenment through their interactions with the Narmada River. The river's significance is deeply ingrained in religious traditions, and its role in society

VOL. 4 | ISSUE 3 | MARCH-APRIL 2018 21 UGC approved Journal No. 63716

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session: 2018 (January to December)

1. **Title of Research Article:** Human Rights of Subjugated Populations: Prospects Challenges
2. **Name of Author:** Dr. Mangesh V Kadu,
3. **Name of Journal:** Chronicle of Humanities and Cultural Studies
4. **ISSN No.:** ISSN: 2454-5503
5. **Date of Publication:** March-April 2018
6. **Web link:** No
7. **Clarification:** UGC Approved Journal No. 63716

Cover Page	First Page of Research Article
	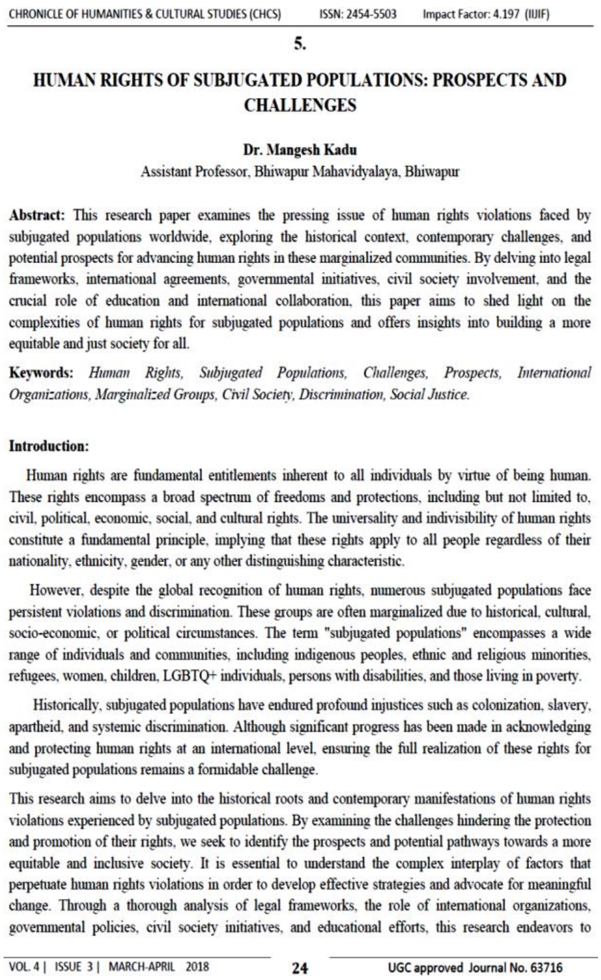

CHRONICLE OF HUMANITIES & CULTURAL STUDIES (CHCS) ISSN: 2454-5503 Impact Factor: 4.197 (IIJIF)

5.

HUMAN RIGHTS OF SUBJUGATED POPULATIONS: PROSPECTS AND CHALLENGES

Dr. Mangesh Kadu
Assistant Professor, Bhiwapur Mahavidyalaya, Bhiwapur

Abstract: This research paper examines the pressing issue of human rights violations faced by subjugated populations worldwide, exploring the historical context, contemporary challenges, and potential prospects for advancing human rights in these marginalized communities. By delving into legal frameworks, international agreements, governmental initiatives, civil society involvement, and the crucial role of education and international collaboration, this paper aims to shed light on the complexities of human rights for subjugated populations and offers insights into building a more equitable and just society for all.

Keywords: *Human Rights, Subjugated Populations, Challenges, Prospects, International Organizations, Marginalized Groups, Civil Society, Discrimination, Social Justice.*

Introduction:

Human rights are fundamental entitlements inherent to all individuals by virtue of being human. These rights encompass a broad spectrum of freedoms and protections, including but not limited to, civil, political, economic, social, and cultural rights. The universality and indivisibility of human rights constitute a fundamental principle, implying that these rights apply to all people regardless of their nationality, ethnicity, gender, or any other distinguishing characteristic.

However, despite the global recognition of human rights, numerous subjugated populations face persistent violations and discrimination. These groups are often marginalized due to historical, cultural, socio-economic, or political circumstances. The term "subjugated populations" encompasses a wide range of individuals and communities, including indigenous peoples, ethnic and religious minorities, refugees, women, children, LGBTQ+ individuals, persons with disabilities, and those living in poverty.

Historically, subjugated populations have endured profound injustices such as colonization, slavery, apartheid, and systemic discrimination. Although significant progress has been made in acknowledging and protecting human rights at an international level, ensuring the full realization of these rights for subjugated populations remains a formidable challenge.

This research aims to delve into the historical roots and contemporary manifestations of human rights violations experienced by subjugated populations. By examining the challenges hindering the protection and promotion of their rights, we seek to identify the prospects and potential pathways towards a more equitable and inclusive society. It is essential to understand the complex interplay of factors that perpetuate human rights violations in order to develop effective strategies and advocate for meaningful change. Through a thorough analysis of legal frameworks, the role of international organizations, governmental policies, civil society initiatives, and educational efforts, this research endeavors to

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: Stress and its Managements

2. Name of Author: Asst. Prof. Aditya Kishor Sarwe

3. Name of Journal: Chronicle of Humanities and Cultural Studies

4. ISSN No.: 2454-5503

5. Date of Publication: March- 2018

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Approved Journal No. 63716

Cover page	First Page of Research Article

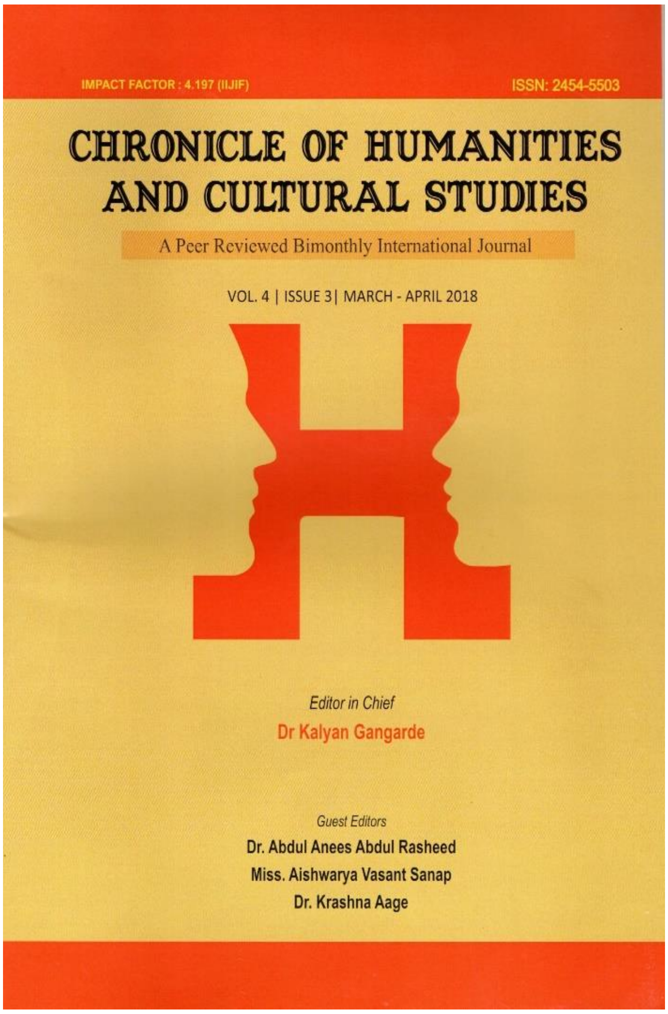

CHRONICLE OF HUMANITIES & CULTURAL STUDIES (CHCS) ISSN: 2454-5503 Impact Factor: 4.197 (IIJIF)

6.

STRESS AND ITS MANAGEMENT

Dr. Aditya Kishor Sarwe
Director of Sports, Bhiwapur Mahavidyalaya, Bhiwapur

STRESS AND DISEASE :

- The relationship between stress and disease is complex. Too many stressors or lack of coping skills can increase a person's risk of illness or disease.
- Stress can contribute in High Blood Pressure. People who tend to response to stressors with anger and hostility are at increased risk of Heart failure.
- Both emotional and physical stressors lead to decline in the body's immune response; stress, therefore, affects our ability to fight infection.

  Stress can trigger or aggravate many other health problems, from asthma to post-traumatic stress disorder.

TECHNIQUES FOR MANAGING STRESS :

- Stressors from a variety sources- the environment, social interaction and our own bodies and minds are an inevitable part of life. Appropriate responses to stressors offer protection against the damaging effects of stress.
- Emotional and social support system helps buffer people from the effects of stress and makes illness and disease less likely.
- Exercises are coping technique that reduces anxiety and increases energy.
- Good nutrition helps the body build an energy bank necessary for coping with stress.
- Time managements is an effective coping technique for those who tends to procrastinate. Steps that can be taken include setting priorities, scheduling for peak efficiency, setting realistic goals, writing down goals, allowing enough time and dividing long term goals into short term goals.

  Stress creating situation can be physical or psychological, pleasant or unpleasant. How people respond to stress helps determine their sense of well being and their feeling of control over their health and their lives.

WHAT IS SRESS :

- In Hans Selye's terms, stress is "the bodies total biological response to any demands." Physically, everyone responds to stressors in generally the same way.
- The bodies response to stress or General Adoptive Syndrome (GAS), has three stages- Alarms, Resistance and exhaustion. GAS is controlled by the Automatic Nervous System (ANS).
- The alarm stage of GAS is the fight or flight reaction. The Sympathetic Nervous System stimulates the release of chemical messengers that trigger changes in the body that mobilize it for action.
- The resistance stage of GAS, controlled by the parasympathetic Nervous System, allowed body to readjust; bodies system is regulated and any damage sustained is repaired. Both the alarm and resistance stages require considerable energy.

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. **Title of Research Article:** IPR Awareness Model for Engineering College Faculties.
2. **Name of Author:** Rajasree O.P., Mangala A. Hirwade, Sunil Kumar U.T.
3. **Name of Journal:** Chronicles of Humanities and Cultural Studies
4. **ISSN No.:** 2454-5503
5. **Date of Publication:** March-April 2018
6. **Web link:** No
7. **Clarification:** UGC Approved Journal No. 53716

Cover page	Content Page	First Page of Research Article

VOL. 4 | ISSUE 3 | MARCH-APRIL 2018 | UGC Approved Journal No. 63716 | Impact Factor: 4.197 (IIJIF)

ISSN: 2454-5503

CHRONICLE OF HUMANITIES AND CULTURAL STUDIES

A BIMONTHLY REFEREED INTERNATIONAL JOURNAL

BOOK 2

Chief Editor:

Dr Kalyan Gangarde,
Director, Centre for Humanities and Cultural Studies, Kalyan (W)

Co-editors

Dr. Sadhana Agrawal,
Asst. Professor, Maharani Laxmibai Govt. College of Excellence, Gwalior (M.P.) India

Dr Grishma Khobragade,
Asst. Prof., B.K. College, Kalyan (W)

Dr. Pandurang Barkale,
Asst. Professor, Dept of English, SNDT Women's University, Churchgate, Mumbai

Dr. Bharat Gugane,
Asst. Professor, Bhonsla Military College, Nashik, Maharashtra

Dr. Dashrath Kamble,
Asst. Professor, S.B.College, Shahapur, Dist. Thane, Maharashtra

Mahatma Gandhi Education and Welfare Society's

CENTRE FOR HUMANITIES AND CULTURAL STUDIES, KALYAN (W)

www.mgsociety.in +91 8329000732 Email: chcskalyan@gmail.com

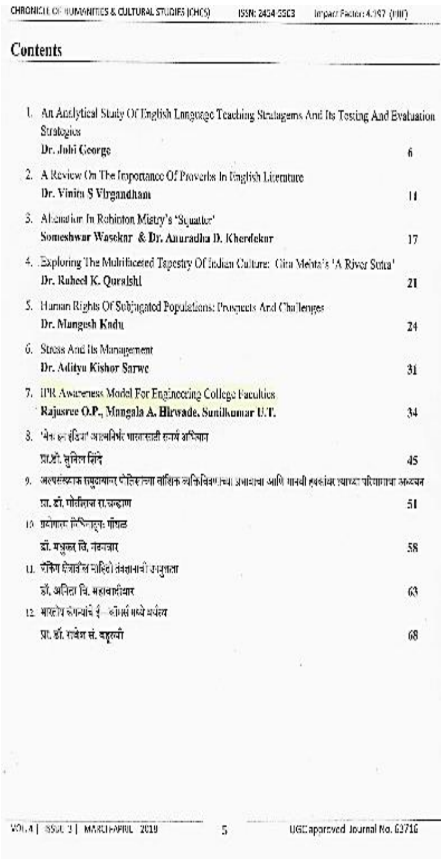

CHRONICLE OF HUMANITIES & CULTURAL STUDIES (CHCS) ISSN: 2454-5503 Impact Factor: 4.197 (IIJIF)

Contents

1. An Analytical Study Of English Language Teaching Stratagems And Its Testing And Evaluation Strategies
   Dr. Jubi George — 6
2. A Review On The Importance Of Proverbs In English Literature
   Dr. Vinita S Virgandham — 11
3. Alienation In Rohinton Mistry's 'Squatter'
   Someshwar Wasekar & Dr. Anuradha D. Kherdekar — 17
4. Exploring The Multifaceted Tapestry Of Indian Culture: Gita Mehta's 'A River Sutra'
   Dr. Raheel K. Quraishi — 21
5. Human Rights Of Subjugated Populations: Prospects And Challenges
   Dr. Mangesh Kadu — 24
6. Stress And Its Management
   Dr. Aditya Kishor Sarwe — 31
7. IPR Awareness Model For Engineering College Faculties
   Rajasree O.P., Mangala A. Hirwade, Sunilkumar U.T. — 34
8. [illegible]
   [illegible] — 45
9. [illegible]
   [illegible] — 51
10. [illegible]
    [illegible] — 58
11. [illegible]
    [illegible] — 63
12. [illegible]
    [illegible] — 68

VOL. 4 | ISSUE 3 | MARCH-APRIL 2018 5 UGC approved Journal No. 63716

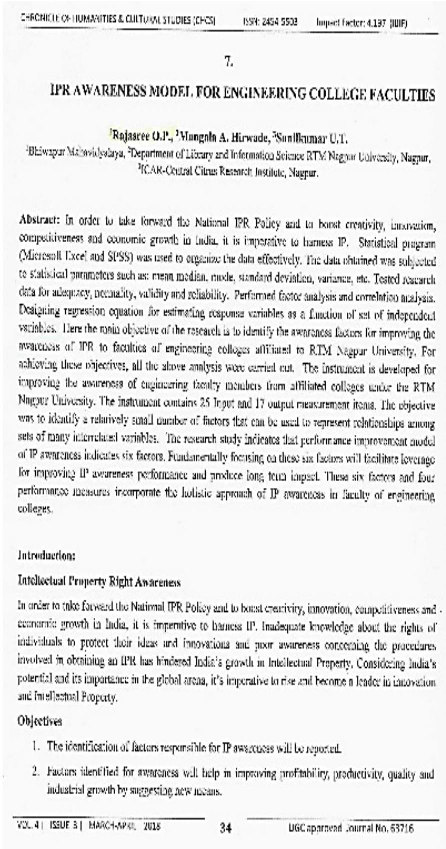

CHRONICLE OF HUMANITIES & CULTURAL STUDIES (CHCS) ISSN: 2454-5503 Impact Factor: 4.197 (IIJIF)

7.

IPR AWARENESS MODEL FOR ENGINEERING COLLEGE FACULTIES

[1]Rajasree O.P., [2]Mangala A. Hirwade, [3]Sunilkumar U.T.
[1]Bhiwapur Mahavidyalaya, [2]Department of Library and Information Science RTM Nagpur University, Nagpur, [3]ICAR-Central Citrus Research Institute, Nagpur.

Abstract: In order to take forward the National IPR Policy and to boost creativity, innovation, competitiveness and economic growth in India, it is imperative to harness IP. Statistical program (Microsoft Excel and SPSS) was used to organize the data effectively. The data obtained was subjected to statistical parameters such as: mean median, mode, standard deviation, variance, etc. Tested research data for adequacy, normality, validity and reliability. Performed factor analysis and correlation analysis. Designing regression equation for estimating response variables as a function of set of independent variables. Here the main objective of the research is to identify the awareness factors for improving the awareness of IPR to faculties of engineering colleges affiliated to RTM Nagpur University. For achieving these objectives, all the above analysis were carried out. The instrument is developed for improving the awareness of engineering faculty members from affiliated colleges under the RTM Nagpur University. The instrument contains 25 Input and 17 output measurement items. The objective was to identify a relatively small number of factors that can be used to represent relationships among sets of many interrelated variables. The research study indicates that performance improvement model of IP awareness indicates six factors. Fundamentally focusing on these six factors will facilitate leverage for improving IP awareness performance and produce long term impact. These six factors and four performance measures incorporate the holistic approach of IP awareness in faculty of engineering colleges.

Introduction:

Intellectual Property Right Awareness

In order to take forward the National IPR Policy and to boost creativity, innovation, competitiveness and economic growth in India, it is imperative to harness IP. Inadequate knowledge about the rights of individuals to protect their ideas and innovations and poor awareness concerning the procedures involved in obtaining an IPR has hindered India's growth in Intellectual Property. Considering India's potential and its importance in the global arena, it's imperative to rise and become a leader in innovation and Intellectual Property.

Objectives

1. The identification of factors responsible for IP awareness will be reported.
2. Factors identified for awareness will help in improving profitability, productivity, quality and industrial growth by suggesting new means.

VOL. 4 | ISSUE 3 | MARCH-APRIL 2018 34 UGC approved Journal No. 63716

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session-2018

1. **Title of Research Article: मेक इन इंडिया: आत्मनिर्भर भारताचे समर्थ अभियान** (Make in India: A Powerful Mission of Atmanirbhar Bharat)
2. **Name of Author: Dr. Sunil Shinde**
3. **Name of Journal: Chronicle of Humanities and Cultural Studies**
4. **ISSN No. 2454-5503**
5. **Date of Publication: March-April 2018**
6. **Web link: No**
7. **Clarification: UGC Listed Journal No.63716**

Cover page	Details of Publication	First Page of Research Article
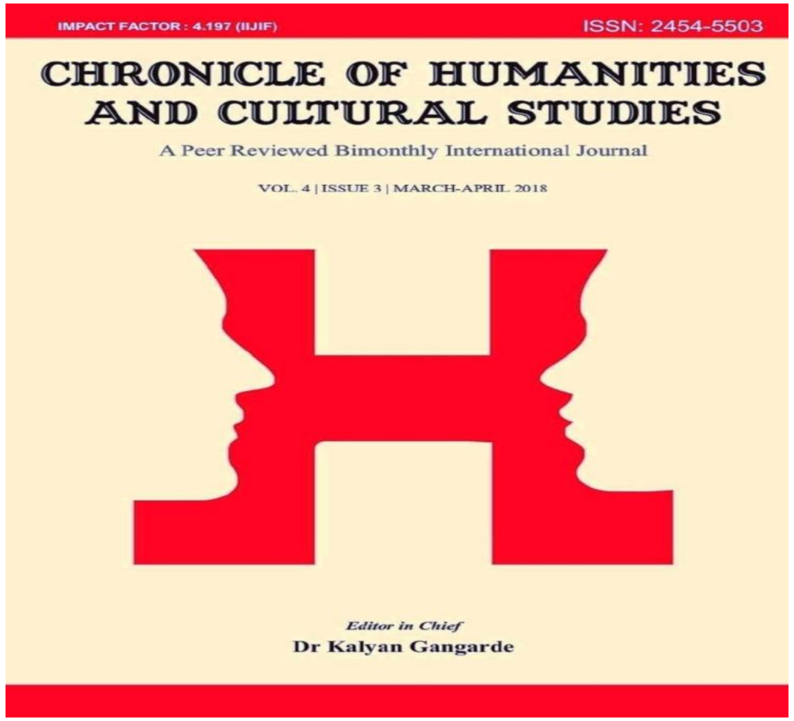		

Cover page:

IMPACT FACTOR : 4.197 (IIJIF) ISSN: 2454-5503

CHRONICLE OF HUMANITIES AND CULTURAL STUDIES

A Peer Reviewed Bimonthly International Journal

VOL. 4 | ISSUE 3 | MARCH-APRIL 2018

Editor in Chief

Dr Kalyan Gangarde

Details of Publication:

VOL. 4 | ISSUE 3| MARCH-APRIL 2018 (UGC Approved Journal No. 63716) Impact Factor: 4.197 (IIJIF)

ISSN: 2454-5503

CHRONICLE OF HUMANITIES AND CULTURAL STUDIES

A BIMONTHLY REFEREED INTERNATIONAL JOURNAL

BOOK 2

Chief Editor:

Dr Kalyan Gangarde,
Director, Centre for Humanities and Cultural Studies, Kalyan (W)

Co- editors

Dr. Sadhana Agrawal,
Asst. Professor, Maharani Laxmibai Govt. College of Excellence, Gwalior (M.P.) India

Dr Grishma Khobragade,
Asst. Prof., Birla College, Kalyan (W)

Dr. Pandurang Barkale,
Asst. Professor, Dept of English, SNDT Women's University, Churchgate, Mumbai

Dr. Bharat Gugane,
Asst. Professor, Bhosala Military College, Nashik, Maharashtra

Dr. Dashrath Kamble,
Asst. Professor, S.B.College, Shahapur, Dist. Thane, Maharashtra

Mahatma Gandhi Education and Welfare Society's

CENTRE FOR HUMANITIES AND CULTURAL STUDIES, KALYAN (W)

www.mgsociety.in +91 8329000732 Email: chcskalyan@gmail.com

First Page of Research Article:

CHRONICLE OF HUMANITIES & CULTURAL STUDIES (CHCS) ISSN: 2454-5503 Impact Factor: 4.197 (IIJIF)

8.

'मेक इन इंडिया' आत्मनिर्भर भारतासाठी समर्थ अभियान

प्रा.डॉ. सुनिल शिंदे
अर्थशास्त्र विभागप्रमुख, भिवापूर महाविद्यालय, भिवापूर जि. नागपूर

प्रस्तावना

भारतीय अर्थव्यवस्था ही फार पुरातन काळापासून कृषीक्षेत्रावर निर्भर होती. स्वातंत्र्यपूर्व काळात ब्रिटीश राजवटीमध्ये भारत हा कृषीप्रधान देश असूनसुध्दा भारताला विदेशातून अन्नधान्याच्या आयात करावी लागत होती. भारताच्या या स्थितीमध्ये स्वातंत्र्योत्तर काळातही फार बदल झाला नाही. स्वातंत्र्योत्तर काळात आणि आजही भारताची अर्थव्यवस्था ही कृषीप्रधान अर्थव्यवस्था म्हणून ओळखली जाते. १९५०-५१ मध्ये भारताच्या राष्ट्रीय उत्पन्नात कृषीचे योगदान ५० टक्कयांपेक्षाही अधिक होते. राष्ट्रीय उत्पन्नात उद्योग व सेवा क्षेत्राचा वाटा फारच कमी होता. उपजिविकेसाठी ७० टक्यांपेक्षाही जास्त लोकसंख्या कृषी क्षेत्रावर निर्भर होती.त्यामुळे कृषी विकासाला प्राधान्य देऊन अन्नधान्याच्या बाबतीत विदेशावरचे अवलंबित्व कमी करण्यासाठी भारताने पहिल्या पंचवार्षिक योजनेमध्ये कृषीला प्राधान्य दिले. दुसरी पंचवार्षिक योजना ही पी.सी. महालनोबिस यांच्या विकास प्रारूपावर आधारीत होती यामध्ये औद्योगिक विकासाला प्राधान्य देण्यात आले. परंतु त्यानंतरच्या काळात भारताने स्विकारलेल्या धोरणामुळे भारताच्या आर्थिक विकासामध्ये औद्योगिक क्षेत्रातील उत्पादनाचा टक्का पाहिजे तसा वाढला नाही. स्वातंत्र्योत्तर काळातील भारताने स्विकारलेल्या धोरणामुळे अर्थव्यवस्थेचा आर्थिक विकास पाहिजे त्या वेगाने होऊ शकला नाही. त्यामुळे भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या विकासाला गती येण्यासाठी भारताने १९९१ मध्ये नविन आर्थिक धोरण स्विकारले. जागतिकीककरण, उदारीकरण आणि खाजगीकरण ही या नविन आर्थिक धोरणाची महत्वाची विशेषतः होती. या नविन आर्थिक सुधारणामुळे भारतीय अर्थव्यवस्थेची वाटचाल कृषिप्रधान अर्थव्यवस्था ते सेवाप्रधान अर्थव्यवस्था या दिशेने झाली. याचा परिणाम भारताच्या औद्योगिक विकासावर झाला. सद्यस्थितीत भारताच्या एकूण राष्ट्रीय उत्पन्नामध्ये ५७ टक्के योगदान सेवाक्षेत्राचे आहे. १८.२० टक्के योगदान कृषी क्षेत्राचे आहे तर औद्योगिक क्षेत्राचा वाटा केवळ १३.८६ टक्के इतका आहे. त्यामुळे औद्योगिकरणाच्या बाबतीत भारताची पिछेहाट झाली. तरूणामध्ये बेरोजगारीचे प्रमाण वाढत जात होते. त्यामुळे रोजगार निर्मिती, दारीद्र्य निमुर्लन आणि स्वदेशातील वस्तूचा वापर या दृष्टीने उत्पादन क्षेत्राला प्रोत्साहन दिल्या शिवाय भारतीय अर्थव्यवस्थेला बळ येणार नाही व भारत खऱ्या अर्थाने आत्मनिर्भर होणार नाही ही बाब पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी लक्षात घेऊन आत्मनिर्भर भारताची घोषणा केली. काही वर्षापुर्वी मेड इन जर्मनी, मेड इन जपान, मेड इन चाईना, मेड इन युएस अशा वस्तूंचा मार्केटमध्ये बोलबाला होता तसाच भारतीय वस्तूंचा असावा, भारतीय वस्तूंची जगात एक वेगळी ओळख निर्माण व्हावी यासाठी पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी 'मेक इन इंडियाचा' नारा दिला. यासाठी त्यांनी अर्थव्यवस्थेत सकारात्मक बदल करून आत्मनिर्भर भारताच्या दिशेने एक महत्वाचे पाऊल टाकले.

➢ **मेक इन इंडिया चा अर्थ**

विदेशी गुंतवणूकीला आकर्षित करून, औद्योगिक विकासाला प्रोत्साहन देऊन, भारताला जगातले प्रमुख निर्मिती केंद्र बनवायच्या महत्वाकांक्षी अभियानाचे सरळरूप म्हणजेच मेक इन इंडिया होय. मेक इन इंडिया हा पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांचा महत्वाकांक्षी राष्ट्रीय कार्यक्रम असून अर्थव्यवस्थेतील गुंतवणूक वाढविण्यासाठी, नविन नविन कल्पना राबविणे, कुशल मनुष्यबळ निर्माण करणे, कौशल्य विकास, बौद्धिक संपत्तीचे संरक्षण

VOL. 4 | ISSUE 3 | MARCH-APRIL 2018 45 UGC approved Journal No. 63716

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: अल्पसंख्याक समुदायांवर पोलिसांच्या वांशिक व्यक्तिचित्रणाच्या प्रभावाचा आणि मानवी हक्कांवर त्याच्या परिणामाचा अध्ययन (The Study of the Impact of Genetic Profiling of Police on Minority Communities and Its Consequences on Human Rights)

2. Name of Author: Dr. Motiraj R. Chavhan

3. Name of Journal: Chronicle of Humanities and Cultural Studies

4. ISSN No.: 2454-5503

5. Date of Publication: March-2018

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Listed Journal No.63716

Cover page	First Page of Research Article

Cover page

VOL. 4 | ISSUE 3| MARCH-APRIL 2018 (UGC Approved Journal No. 63716) Impact Factor: 4.197 (II

ISSN: 2454-55

CHRONICLE OF HUMANITIES AND CULTURAL STUDIES

A BIMONTHLY REFEREED INTERNATIONAL JOURNAL

BOOK 2

Chief Editor:

Dr Kalyan Gangarde,
Director, Centre for Humanities and Cultural Studies, Kalyan (W)

Co- editors

Dr. Sadhana Agrawal,
Asst. Professor, Maharani Laxmibai Govt. College of Excellence, Gwalior (M.P.) India

Dr Grishma Khobragade,
Asst. Prof., Birla College, Kalyan (W)

Dr. Pandurang Barkale,
Asst. Professor, Dept of English, SNDT Women's University, Churchgate, Mumbai

Dr. Bharat Gugane,
Asst. Professor, Bhosala Military College, Nashik, Maharashtra

Dr. Dashrath Kamble,
Asst. Professor, S.B.College, Shahapur, Dist. Thane, Maharashtra

Mahatma Gandhi Education and Welfare Society's

CENTRE FOR HUMANITIES AND CULTURAL STUDIES, KALYAN (W)

www.mgsociety.in +91 8329000732 Email: chcskalyan@gmail.com

First Page of Research Article

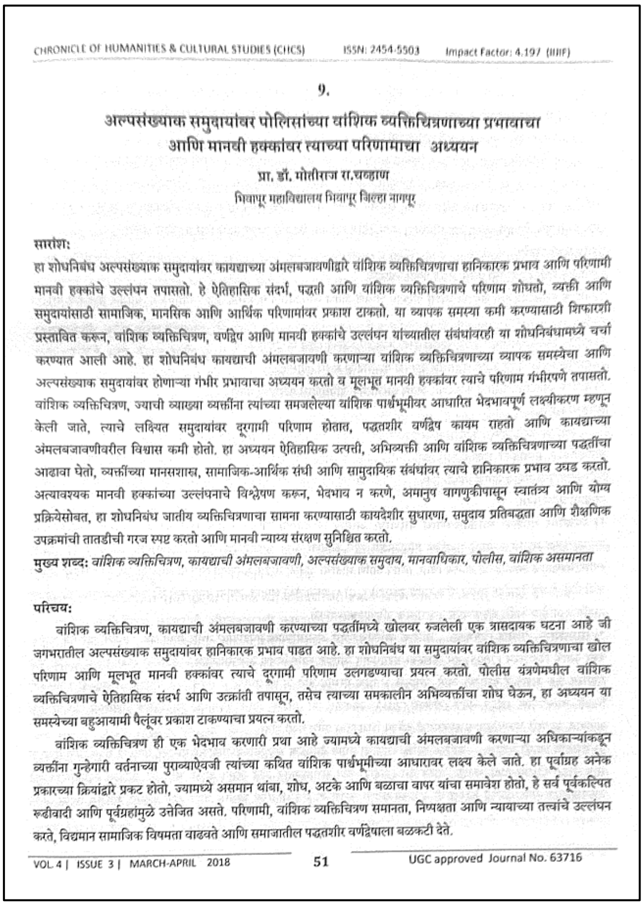

CHRONICLE OF HUMANITIES & CULTURAL STUDIES (CHCS) ISSN: 2454-5503 Impact Factor: 4.197 (IIJIF)

9.

अल्पसंख्याक समुदायांवर पोलिसांच्या वांशिक व्यक्तिचित्रणाच्या प्रभावाचा आणि मानवी हक्कांवर त्याच्या परिणामाचा अध्ययन

प्रा. डॉ. मोतीराज र.चव्हाण
भिवापूर महाविद्यालय भिवापूर जिल्हा नागपूर

सारांश:
हा शोधनिबंध अल्पसंख्याक समुदायांवर कायद्याच्या अंमलबजावणीद्वारे वांशिक व्यक्तिचित्रणाचा हानिकारक प्रभाव आणि परिणामी मानवी हक्कांचे उल्लंघन तपासतो. हे ऐतिहासिक संदर्भ, पद्धती आणि वांशिक व्यक्तिचित्रणाचे परिणाम शोधतो, व्यक्ती आणि समुदायांसाठी सामाजिक, मानसिक आणि आर्थिक परिणामांवर प्रकाश टाकतो. या व्यापक समस्या कमी करण्यासाठी शिफारशी प्रस्तावित करून, वांशिक व्यक्तिचित्रण, वर्णद्वेष आणि मानवी हक्कांचे उल्लंघन यांच्यातील संबंधांवरही या शोधनिबंधामध्ये चर्चा करण्यात आली आहे. हा शोधनिबंध कायद्याची अंमलबजावणी करणाऱ्या वांशिक व्यक्तिचित्रणाच्या व्यापक समस्येचा आणि अल्पसंख्याक समुदायांवर होणाऱ्या गंभीर प्रभावाचा अध्ययन करतो व मूलभूत मानवी हक्कांवर त्याचे परिणाम गंभीरपणे तपासतो. वांशिक व्यक्तिचित्रण, ज्याची व्याख्या व्यक्तींना त्यांच्या समजलेल्या वांशिक पार्श्वभूमीवर आधारित भेदभावपूर्ण लक्ष्यीकरण म्हणून केली जाते, त्याचे लक्ष्यित समुदायांवर दूरगामी परिणाम होतात, पद्धतशीर वर्णद्वेष कायम राहतो आणि कायद्याच्या अंमलबजावणीवरील विश्वास कमी होतो. हा अध्ययन ऐतिहासिक उत्पत्ती, अभिव्यक्ती आणि वांशिक व्यक्तिचित्रणाच्या पद्धतींचा आढावा घेतो, व्यक्तींच्या मानसशास्त्र, सामाजिक-आर्थिक संधी आणि सामुदायिक संबंधांवर त्याचे हानिकारक प्रभाव उघड करतो. अत्यावश्यक मानवी हक्कांच्या उल्लंघनाचे विश्लेषण करून, भेदभाव न करणे, अमानुष वागणुकीपासून स्वातंत्र्य आणि योग्य प्रक्रियेसोबत, हा शोधनिबंध जातीय व्यक्तिचित्रणाचा सामना करण्यासाठी कायदेशीर सुधारणा, समुदाय प्रतिबद्धता आणि शैक्षणिक उपक्रमांची तातडीची गरज स्पष्ट करतो आणि मानवी न्याय्य संरक्षण सुनिश्चित करतो.

मुख्य शब्द: *वांशिक व्यक्तिचित्रण, कायद्याची अंमलबजावणी, अल्पसंख्याक समुदाय, मानवाधिकार, पोलीस, वांशिक असमानता*

परिचय:

वांशिक व्यक्तिचित्रण, कायद्याची अंमलबजावणी करण्याच्या पद्धतींमध्ये खोलवर रुजलेली एक त्रासदायक घटना आहे जी जगभरातील अल्पसंख्याक समुदायांवर हानिकारक प्रभाव पाडत आहे. हा शोधनिबंध या समुदायांवर वांशिक व्यक्तिचित्रणाचा खोल परिणाम आणि मूलभूत मानवी हक्कांवर त्याचे दूरगामी परिणाम उलगडण्याचा प्रयत्न करतो. पोलीस यंत्रणेमधील वांशिक व्यक्तिचित्रणाचे ऐतिहासिक संदर्भ आणि उत्क्रांती तपासून, तसेच त्याच्या समकालीन अभिव्यक्तींचा शोध घेऊन, हा अध्ययन या समस्येच्या बहुआयामी पैलूंवर प्रकाश टाकण्याचा प्रयत्न करतो.

वांशिक व्यक्तिचित्रण ही एक भेदभाव करणारी प्रथा आहे ज्यामध्ये कायद्याची अंमलबजावणी करणाऱ्या अधिकाऱ्यांकडून व्यक्तींना गुन्हेगारी वर्तनाच्या पुराव्याऐवजी त्यांच्या कथित वांशिक पार्श्वभूमीच्या आधारावर लक्ष्य केले जाते. हा पूर्वाग्रह अनेक प्रकारच्या क्रियांद्वारे प्रकट होतो, ज्यामध्ये असमान थांबा, शोध, अटके आणि बळाचा वापर यांचा समावेश होतो, हे सर्व पूर्वकल्पित रूढीवादी आणि पूर्वग्रहांमुळे उत्तेजित असते. परिणामी, वांशिक व्यक्तिचित्रण समानता, निष्पक्षता आणि न्यायाच्या तत्वांचे उल्लंघन करते, विद्यमान सामाजिक विषमता वाढवते आणि समाजातील पद्धतशीर वर्णद्वेषाला बळकटी देते.

VOL. 4 | ISSUE 3 | MARCH-APRIL 2018 51 UGC approved Journal No. 63716

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: प्रयोगात्म विधिनाट्य: गोंधळ

2. Name of Author: Dr. Madhukar V. Nandanwar

3. Name of Journal: Chronical of Humanities and Cultural Studies

4. ISSN No. 2454-5503

5. Date of Publication: March-April-2018

6. Web link: No

7. **Clarification**: UGC Approved Journal No. 63716

Cover page	First Page of Research Article

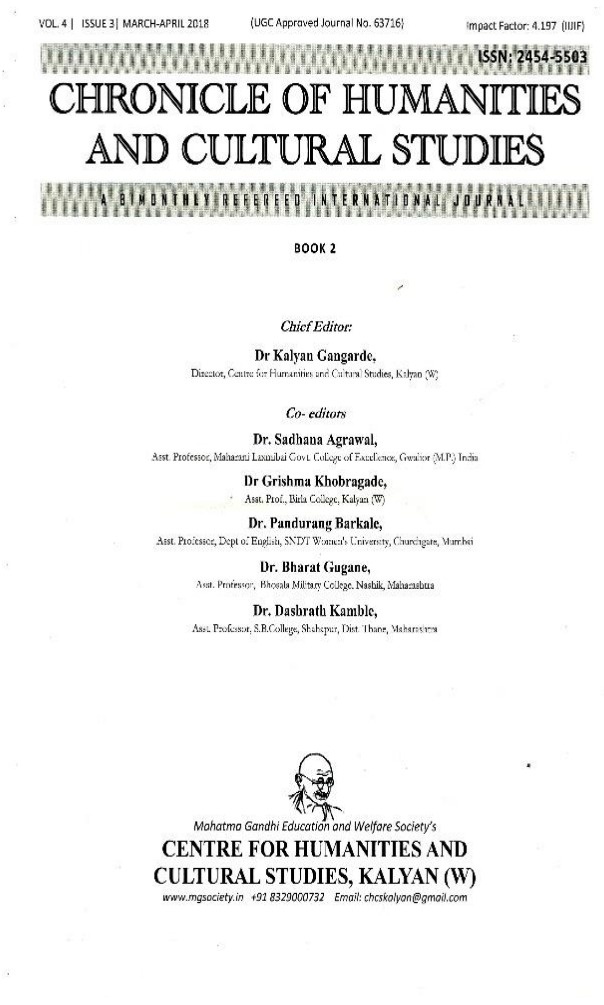

VOL. 4 | ISSUE 3| MARCH-APRIL 2018 (UGC Approved Journal No. 63716) Impact Factor: 4.197 (IIJIF)

ISSN: 2454-5503

CHRONICLE OF HUMANITIES AND CULTURAL STUDIES

A BIMONTHLY REFEREED INTERNATIONAL JOURNAL

BOOK 2

Chief Editor:

Dr Kalyan Gangarde,
Director, Centre for Humanities and Cultural Studies, Kalyan (W)

Co- editors

Dr. Sadhana Agrawal,
Asst. Professor, Maharani Laxmibai Govt. College of Excellence, Gwalior (M.P.) India

Dr Grishma Khobragade,
Asst. Prof., Birla College, Kalyan (W)

Dr. Pandurang Barkale,
Asst. Professor, Dept of English, SNDT Women's University, Churchgate, Mumbai

Dr. Bharat Gugane,
Asst. Professor, Bhosala Military College. Nashik, Maharashtra

Dr. Dasbrath Kamble,
Asst. Professor, S.B.College, Shahapur, Dist. Thane, Maharashtra

Mahatma Gandhi Education and Welfare Society's
CENTRE FOR HUMANITIES AND CULTURAL STUDIES, KALYAN (W)
www.mgsociety.in +91 8329000732 Email: chcskalyan@gmail.com

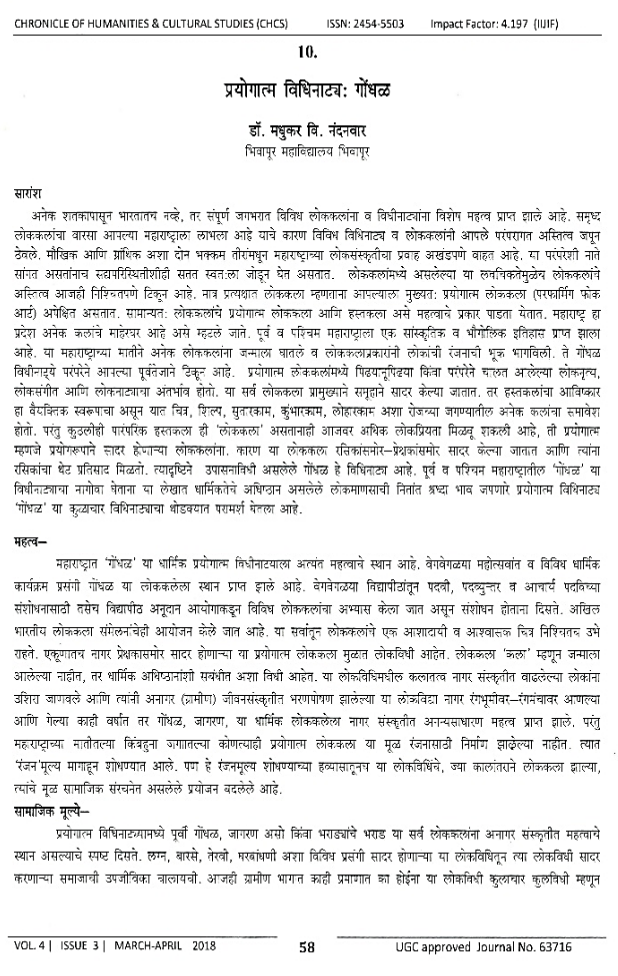

10.

प्रयोगात्म विधिनाट्य: गोंधळ

डॉ. मधुकर वि. नंदनवार
भिवापूर महाविद्यालय भिवापूर

सारांश

अनेक शतकापासून भारतातच नव्हे, तर संपूर्ण जगभरात विविध लोककलांना व विधीनाट्यांना विशेष महत्व प्राप्त झाले आहे. समृध्द लोककलांचा वारसा आपल्या महाराष्ट्राला लाभला आहे याचे कारण विविध विधिनाट्य व लोककलांनी आपले परंपरागत अस्तित्व जपून ठेवले. मौखिक आणि ग्रांथिक अशा दोन भक्कम तीरांमधून महाराष्ट्राच्या लोकसंस्कृतीचा प्रवाह अखंडपणे वाहत आहे. या परंपरेशी नाते सांगत असतांनाच सद्यपरिस्थितीशीही सतत स्वत:ला जोडून घेत असतात. लोककलांमध्ये असलेल्या या लवचिकतेमुळेच लोककलांचे अस्तित्व आजही निश्चितपणे टिकून आहे. मात्र प्रत्यक्षात लोककला म्हणताना आपल्याला मुख्यत: प्रयोगात्म लोककला (परफार्मिंग फोक आर्ट) अपेक्षित असतात. सामान्यत: लोककलांचे प्रयोगात्म लोककला आणि हस्तकला असे महत्वाचे प्रकार पाडता येतात. महाराष्ट्र हा प्रदेश अनेक कलांचे माहेरघर आहे असे म्हटले जाते. पूर्व व पश्चिम महाराष्ट्राला एक सांस्कृतिक व भौगोलिक इतिहास प्राप्त झाला आहे. या महाराष्ट्राच्या मातीने अनेक लोककलांना जन्माला घातले व लोककलाप्रकारांनी लोकांची रंजनाची भूक भागविली. ते गोंधळ विधीनाट्ये परंपरेने आपल्या पूर्वजाने टिकून आहे. प्रयोगात्म लोककलांमध्ये पिढयानूपिढया किंवा परंपरेने चालत आलेल्या लोकनृत्य, लोकसंगीत आणि लोकनाट्याचा अंतर्भाव होतो. या सर्व लोककला प्रामुख्याने समूहाने सादर केल्या जातात. तर हस्तकलांचा आविष्कार हा वैयक्तिक स्वरूपाचा असून यात चित्र, शिल्प, सुतारकाम, कुंभारकाम, लोहारकाम अशा रोजच्या जगण्यातील अनेक कलांचा समावेश होतो. परंतु कुठलीही पारंपरिक हस्तकला ही 'लोककला' असतानाही आजवर अधिक लोकप्रियता मिळवू शकली आहे, ती प्रयोगात्म म्हणजे प्रयोगरूपाने सादर होणाऱ्या लोककलांना. कारण या लोककला रसिकांसमोर–प्रेक्षकांसमोर सादर केल्या जातात आणि त्यांना रसिकांचा थेट प्रतिसाद मिळतो. त्यादृष्टिने उपासनाविधी असलेले गोंधळ हे विधिनाट्य आहे. पूर्व व पश्चिम महाराष्ट्रातील 'गोंधळ' या विधीनाट्याचा नागोवा घेताना या लेखात धार्मिकतेचे अधिष्ठान असलेले लोकमाणसाची नितांत श्रध्दा भाव जपणारे प्रयोगात्म विधिनाट्य 'गोंधळ' या कुळाचार विधिनाट्याचा थोडक्यात परामर्श घेतला आहे.

महत्व–

महाराष्ट्रात 'गोंधळ' या धार्मिक प्रयोगात्म विधीनाटयाला अत्यंत महत्वाचे स्थान आहे. वेगवेगळया महोत्सवांत व विविध धार्मिक कार्यक्रम प्रसंगी गोंधळ या लोककलेला स्थान प्राप्त झाले आहे. वेगवेगळया विद्यापीठांतून पदवी, पदव्युत्तर व आचार्य पदविच्या संशोधनासाठी तसेच विद्यापीठ अनूदान आयोगाकडून विविध लोककलांचा अभ्यास केला जात असून संशोधन होताना दिसते. अखिल भारतीय लोककला संमेलनांचेही आयोजन केले जात आहे. या सर्वांतून लोककलांचे एक आशादायी व आश्वासक चित्र निश्चितच उभे राहते. एकूणातच नागर प्रेक्षकासमोर सादर होणाऱ्या या प्रयोगातम लोककला मुळात लोकविधी आहेत. लोककला 'कला' म्हणून जन्माला आलेल्या नाहीत, तर धार्मिक अधिष्ठानांशी सबंधीत अशा विधी आहेत. या लोकविधिमधील कलातत्व नागर संस्कृतीत वाढलेल्या लोकांना उशिरा जागवले आणि त्यांनी अनागर (ग्रामीण) जीवनसंस्कृतीत भरणपोषण झालेल्या या लोकविद्या नागर रंगभूमीवर–रंगमंचावर आणल्या आणि गेल्या काही वर्षांत तर गोंधळ, जागरण, या धार्मिक लोककलेला नागर संस्कृतीत अनन्यसाधारण महत्व प्राप्त झाले. परंतु महाराष्ट्राच्या मातीतल्या किंबहुना जगातल्या कोणत्याही प्रयोगातम लोककला या मूळ रंजनासाठी निर्माण झालेल्या नाहीत. त्यात 'रंजन'मूल्य मागाहून शोधण्यात आले. पण हे रंजनमूल्य शोधण्याच्या हव्यासातूनच या लोकविधिंचे, ज्या कालांतराने लोककला झाल्या, त्यांचे मूळ सामाजिक संरचनेत असलेले प्रयोजन बदलेले आहे.

सामाजिक मूल्ये–

प्रयोगात्म विधिनाट्यामध्ये पूर्वी गोंधळ, जागरण असो किंवा भराड्यांचे भराड या सर्व लोककलांना अनागर संस्कृतीत महत्वाचे स्थान असल्याचे स्पष्ट दिसते. लग्न, बारसे, तेरवी, घरबांधणी अशा विविध प्रसंगी सादर होणाऱ्या या लोकविधितून त्या लोकविधी सादर करणाऱ्या समाजाची उपजीविका चालायची. आजही ग्रामीण भागात काही प्रमाणात का होईना या लोकविधी कुलाचार कुलविधी म्हणून

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: Applicability of Information Technology in Banking Sector

2. Name of Author: Dr. Anita V. Mahawadiwar

3. Name of Journal: Chronicle of Humanities and Cultural Studies

4. ISSN No.: 2454-5503

5. Date of Publication: March-April 2018

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Approved Journal No. 63716

Cover page	First Page of Research Article
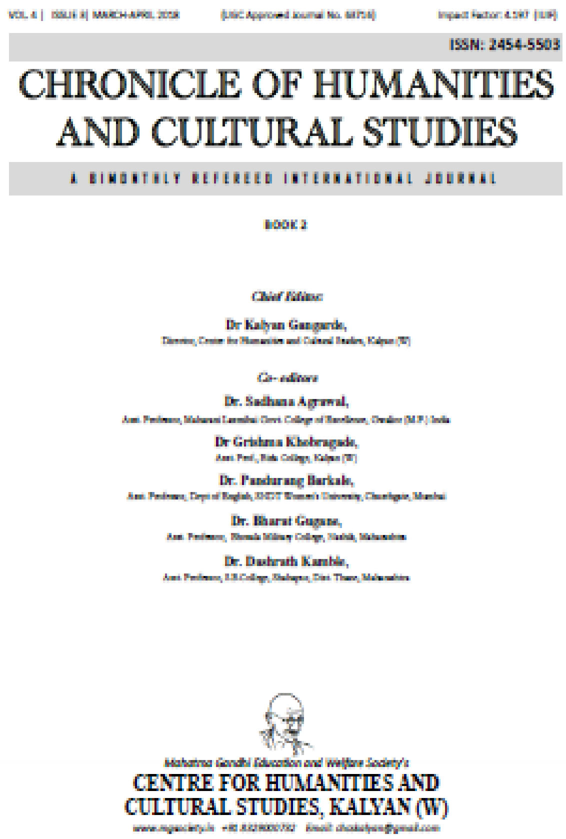	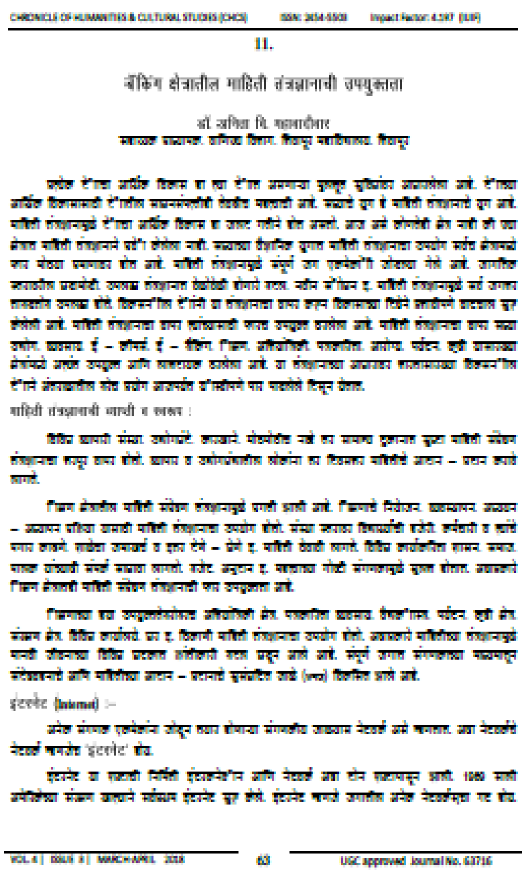

Cover page:

VOL. 4 | ISSUE 2 | MARCH-APRIL 2018 (UGC Approved Journal No. 63716) Impact Factor: 4.197 (IIJIF)

ISSN: 2454-5503

CHRONICLE OF HUMANITIES AND CULTURAL STUDIES

A BIMONTHLY REFEREED INTERNATIONAL JOURNAL

BOOK 2

Chief Editor:

Dr Kalyan Gangarde,

Co- editors

Dr. Sadhana Agrawal,

Dr Grishma Khobragade,

Dr. Pandurang Barkale,

Dr. Bharat Gugane,

Dr. Dashrath Kamble,

CENTRE FOR HUMANITIES AND CULTURAL STUDIES, KALYAN (W)

First Page of Research Article:

CHRONICLE OF HUMANITIES & CULTURAL STUDIES (CHCS) ISSN: 2454-5503 Impact Factor: 4.197 (IIJIF)

11.

बँकिंग क्षेत्रातील माहिती तंत्रज्ञानाची उपयुक्तता

डॉ. अनिता वि. महावादीवार

VOL. 4 | ISSUE 2 | MARCH-APRIL 2018 63 UGC approved Journal No. 63716

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: भारतीय कंपन्यांचे ई-कॉमर्स मध्ये वर्चस्व

2. Name of Author: Dr. Rajesh Bahurupi

3. Name of Journal: Chronicle of Humanities and Cultural Studies

4. ISSN No. : 2554-5503

5. Date of Publication: April-2018

6. Web link : No

7. Clarification: UGC Approved Journal No. 63716

Cover page	First Page of Research Article
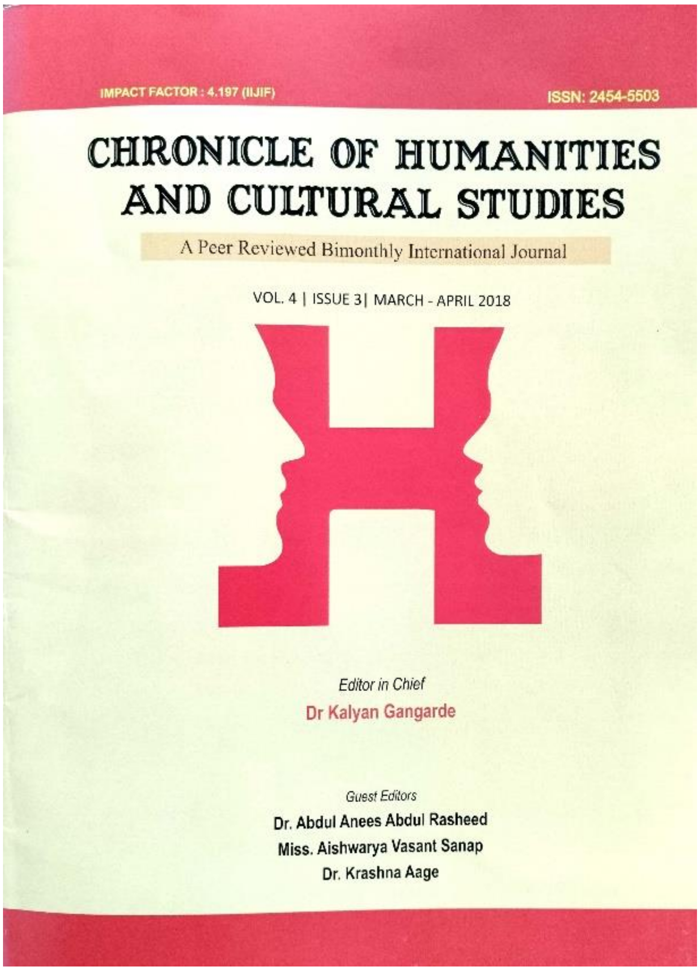	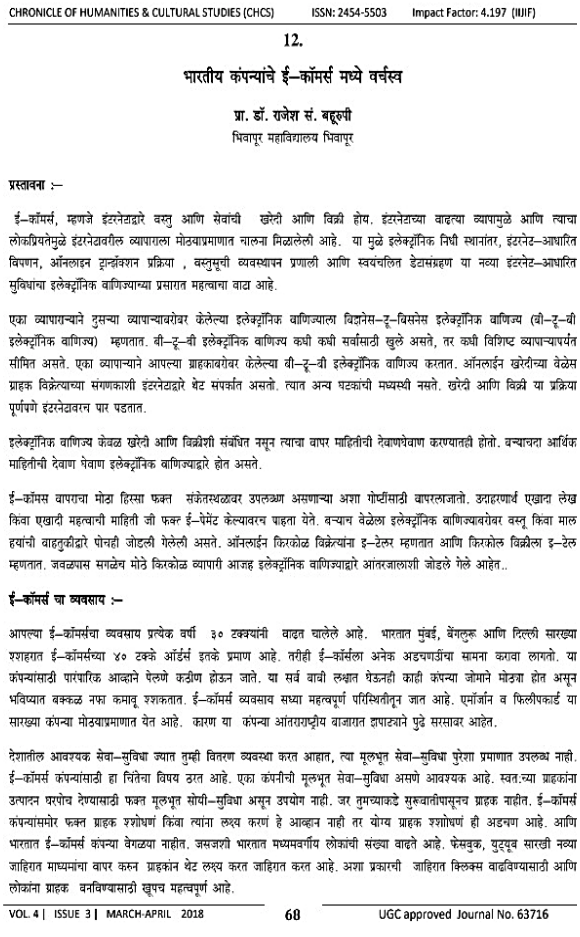

CHRONICLE OF HUMANITIES & CULTURAL STUDIES (CHCS) ISSN: 2454-5503 Impact Factor: 4.197 (IIJIF)

12.

भारतीय कंपन्यांचे ई–कॉमर्स मध्ये वर्चस्व

प्रा. डॉ. राजेश सं. बहूरूपी
भिवापूर महाविद्यालय भिवापूर

प्रस्तावना :–

ई–कॉमर्स, म्हणजे इंटरनेटाद्वारे वस्तु आणि सेवांची खरेदी आणि विक्री होय. इंटरनेटाच्या वाढत्या व्यापामुळे आणि त्याचा लोकप्रियतेमुळे इंटरनेटावरील व्यापाराला मोठयाप्रमाणात चालना मिळालेली आहे. या मुळे इलेक्ट्रॉनिक निधी स्थानांतर, इंटरनेट–आधारित विपणन, ऑनलाइन ट्रान्झॅक्शन प्रक्रिया , वस्तुसूची व्यवस्थापन प्रणाली आणि स्वयंचलित डेटासंग्रहण या नव्या इंटरनेट–आधारित सुविधांचा इलेक्ट्रॉनिक वाणिज्याच्या प्रसारात महत्वाचा वाटा आहे.

एका व्यापाऱ्याने दुसऱ्या व्यापाऱ्याबरोबर केलेल्या इलेक्ट्रॉनिक वाणिज्याला बिझनेस–टू–बिसनेस इलेक्ट्रॉनिक वाणिज्य (बी–टू–बी इलेक्ट्रॉनिक वाणिज्य) म्हणतात. बी–टू–बी इलेक्ट्रॉनिक वाणिज्य कधी कधी सर्वासाठी खुले असते, तर कधी विशिष्ट व्यापाऱ्यापर्यंत सीमित असते. एका व्यापाऱ्याने आपल्या ग्राहकाबरोबर केलेल्या बी–टू–बी इलेक्ट्रॉनिक वाणिज्य करतात. ऑनलाईन खरेदीच्या वेळेस ग्राहक विक्रेत्याच्या संगणकाशी इंटरनेटाद्वारे थेट संपर्कात असतो. त्यात अन्य घटकांची मध्यस्थी नसते. खरेदी आणि विक्री या प्रक्रिया पूर्णपणे इंटरनेटावरच पार पडतात.

इलेक्ट्रॉनिक वाणिज्य केवळ खरेदी आणि विक्रीशी संबंधित नसून त्याचा वापर माहितीची देवाणघेवाण करण्यातही होतो. बऱ्याचदा आर्थिक माहितीची देवाण घेवाण इलेक्ट्रॉनिक वाणिज्याद्वारे होत असते.

ई–कॉमस वापराचा मोठा हिस्सा फक्त संकेतस्थळावर उपलब्ध असणाऱ्या अशा गोष्टींसाठी वापरलाजातो. उदाहरणार्थ एखादा लेख किंवा एखादी महत्वाची माहिती जी फक्त ई–पेमेंट केल्यावरच पाहता येते. बऱ्याच वेळेला इलेक्ट्रॉनिक वाणिज्याबरोबर वस्तू किंवा माल हयांची वाहतुकीद्वारे पोचही जोडली गेलेली असते. ऑनलाईन किरकोळ विक्रेत्यांना इ–टेलर म्हणतात आणि किरकोल विक्रीला इ–टेल म्हणतात. जवळपास सगळेच मोठे किरकोळ व्यापारी आजह इलेक्ट्रॉनिक वाणिज्याद्वारे आंतरजालाशी जोडले गेले आहेत..

ई–कॉमर्स चा व्यवसाय :–

आपल्या ई–कॉमर्सचा व्यवसाय प्रत्येक वर्षी ३० टक्क्यांनी वाढत चालेले आहे. भारतात मुंबई, बेंगलुरू आणि दिल्ली सारख्या शहरात ई–कॉमर्सच्या ४० टक्के ऑर्डर्स इतके प्रमाण आहे. तरीही ई–कॉर्सला अनेक अडचणींचा सामना करावा लागतो. या कंपन्यांसाठी पारंपारिक आव्हाने पेलणे कठीण होऊन जाते. या सर्व बाबी लक्षात घेऊनही काही कंपन्या जोमाने मोठ्या होत असून भविष्यात बक्कळ नफा कमावू शकतात. ई–कॉमर्स व्यवसाय सध्या महत्वपूर्ण परिस्थितीतून जात आहे. एमॉर्जान व फिलीपकार्ड या सारख्या कंपन्या मोठयाप्रमाणात येत आहे. कारण या कंपन्या आंतरराष्ट्रीय बाजारात झपाट्याने पुढे सरसावर आहेत.

देशातील आवश्यक सेवा–सुविधा ज्यात तुम्ही वितरण व्यवस्था करत आहात, त्या मूलभूत सेवा–सुविधा पुरेशा प्रमाणात उपलब्ध नाही. ई–कॉमर्स कंपन्यांसाठी हा चिंतेचा विषय ठरत आहे. एका कंपनीची मूलभूत सेवा–सुविधा असणे आवश्यक आहे. स्वतःच्या ग्राहकांना उत्पादन घरपोच देण्यासाठी फक्त मूलभूत सोयी–सुविधा असून उपयोग नाही. जर तुमच्याकडे सुरूवातीपासूनच ग्राहक नाहीत. ई–कॉमर्स कंपन्यांसमोर फक्त ग्राहक शोधणं किंवा त्यांना लक्ष्य करणं हे आव्हान नाही तर योग्य ग्राहक शोधणं ही अडचण आहे. आणि भारतात ई–कॉमर्स कंपन्या वेगळया नाहीत. जसजशी भारतात मध्यमवर्गीय लोकांची संख्या वाढते आहे. फेसबुक, युट्यूब सारखी नव्या जाहिरात माध्यमांचा वापर करुन ग्राहकांन थेट लक्ष्य करत जाहिरात करत आहे. अशा प्रकारची जाहिरात क्लिक्स वाढविण्यासाठी आणि लोकांना ग्राहक बनविण्यासाठी खूपच महत्त्वपूर्ण आहे.

VOL. 4 | ISSUE 3 | MARCH-APRIL 2018 68 UGC approved Journal No. 63716

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: " Dr. Babasaheb Ambedkar's Concept of Education "

2. Name of Author: Dr. Vijay Shankarrao Dighore

3. Name of Journal: 'Printing Area' International Journal

4. ISSN No.: 2394-5303 Impact Factor 5.011 (IIJIF)

5. Date of Publication: April-2018

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Approved Sr. No. 43053

Cover page	First Page of Research Article

52

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे शिक्षणविषयक विचार

डॉ. विजय शंकरराव दिघोरे,
भिवापूर महाविद्यालय, भिवापूर,जिल्हा नागपूर.

==============***********==============

प्रस्तावना :

शिक्षण म्हणजे ज्ञान संपादन करण्याची प्रक्रीया ही एक मानवी जीवनातील अत्यंत महत्वाची प्रक्रीया आहे असे समजून आयुष्याचा अखेरपर्यंत विद्यार्थी राहीलेले डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर भारतीय इतिहासात कृतीप्रवन व कृतीप्रधान व्यक्तीच्या स्वरूपात भेटतात देशाच्या व जगाच्या सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक व राजकीय वास्तविक परिस्थितीच्या संदर्भात जे चिंतन डॉ. आंबेडकरांनी केले आहे. हे अनेक विचारांनी भरले आहे. विचार करीत असतांना त्याला कृतीची जोड देण्याचे कार्य देखील डॉ. आंबेडकरांनी केले. भारतीय शिक्षणाचा विचार करता शिक्षण ही काही उच्चवर्नियाचीच मक्तेदारी झालेली होती. गुरूकूल आश्रमापासून तो आधुनिक अठराव्या शतकापर्यंत किंबहुना ब्रिटिशांच्या आगमनापर्यंत या देशात शिक्षणाची मक्तेदारी एका विशिष्ट वर्गापर्यंतच मर्यादित होती. या विशिष्ट वर्गाने इतर तिन वर्गातील जनतेला अज्ञानात ठेवण्याच्या अनेक क्लुप्त्या लढविल्या त्यात धार्मिक आधारावर मोठा पगडा जनतेच्या मनावर बसवून शिक्षणाची दारे खालच्या तिन्ही वर्गातील तसेच स्त्रियांना बंद करण्यात आली उद्देश एकच होता की पुरूषी सत्ता तेही उच्चवर्नियांची पुरूषी सत्ता पिढयानपिढया कायम राहावी जेणे करून वरच्या वर्गातील लोकांना बिना परिश्रमाने ऐश आरामाचे जिवन जगता यावे. देशात ब्रिटिशांच्या आगमनानंतर काही काळाने ब्रिटिशांना हव्या असणाऱ्या कारकुनाच्या निर्मितीसाठी का होईना शिक्षणाची दारे काही प्रमाणात संपुर्ण जनतेसाठी खुली झाली आणि त्यातून एका पुरोगामी पिढीचा जन्म झाला. महात्मा फुले, आगरकर यासारख्या विचारवंतानी ब्रिटिश राजवटीत शिक्षण घेतले महात्मा फुलेंनी शिक्षणाचे महत्व जानले 'विद्येविना मती गेली, मतीविना निती गेली, निती विना वित्त गेले, वित्त विना शुद्र खचले.' एका विद्येविना इतके अनर्थ घडले हे जानले आणि विद्येचे दरवाजे शुद्र आणि स्त्रियांना उघडे करून दिले.

डॉ. आंबेडकरांनी या पुरोगामी चळवळीतिल महात्मा फुलेना स्वत:चे गुरू मानले. ''विद्या हे वाघिनीचे दुध आहे.'' ते पिल्या शिवाय मानवात चैतन्य निर्माण होत नाही असे डॉ. आंबेडकरांनी ओळखले. म्हणून त्यांनी स्वत: शिक्षण घेतल्यानंतर भारतील शिक्षणाचे महत्व आणि धोरण ठरविले. शिक्षण संपादन करण्याकरिता त्यांनी अपार असे कष्ट सहन केले. त्यांनी केलेल्या या परिश्रमाला ज्ञानयज्ञाची उपमा म्हणूनच दिल्या जाते. दिवसाला अठरा अठरा तास अभ्यास करून इंग्लड अमेरिकेत जाऊन पदव्या संपादन केल्यानंतर त्यांना शिक्षणाचे भारतीय जनतेसाठी असलेले धोरण. निच्छीत करता आले. शिक्षणाशिवाय भारतीय बहुजन दलितांना तरणोपाय नाही असे त्यांचे ठाम मत झाले.

शिक्षण हे सामाजिक प्रगतीचे तत्व:–

ब्रिटिशांचे नेतृत्व स्विकारणाऱ्या या देशाने डॉ. आंबेडकर बाहेर देशातून शिकून आल्यानंतरही बडोद्याच्या ऑफीस मधील शिपायाने दुरून पाणी देणे किंवा कामाच्या फाईली दुरून फेकने यासारखे घृनास्पद कृत्य बाबासाहेबांशी केले. अशा प्रकारचे कृत्य केवळ अज्ञानामुळेच घडू शकते म्हणून अज्ञान घालवून सज्ञानी कृती निर्माण करण्याकरिता शिक्षण महत्वाचे असल्याचे वाटत होते.

डॉ. आंबेडकरांनी ग्रांथीक रूपाने मांडलेले विचार फक्त त्या काळातील उच्चवर्णातील लोकांनाच वाचता येत होते परंतु सर्वसामान्य अस्पृश्याला शिक्षणाचा गंध नसल्यामुळे ते विचार अस्पृश्यांना समजने कठीन होते. म्हणून अस्पृश्यांना शिक्षणाची

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: साहित्य आणि समाज (Literature and Society)

2. Name of Author: Dr. Vijay Shankarrao Dighore

3. Name of Journal: Printing Area' International Journal

4. ISSN No.: 2394-5303

5. Date of Publication: April-2018

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Approved Sr.No.43053

Cover page	First Page of Research Article
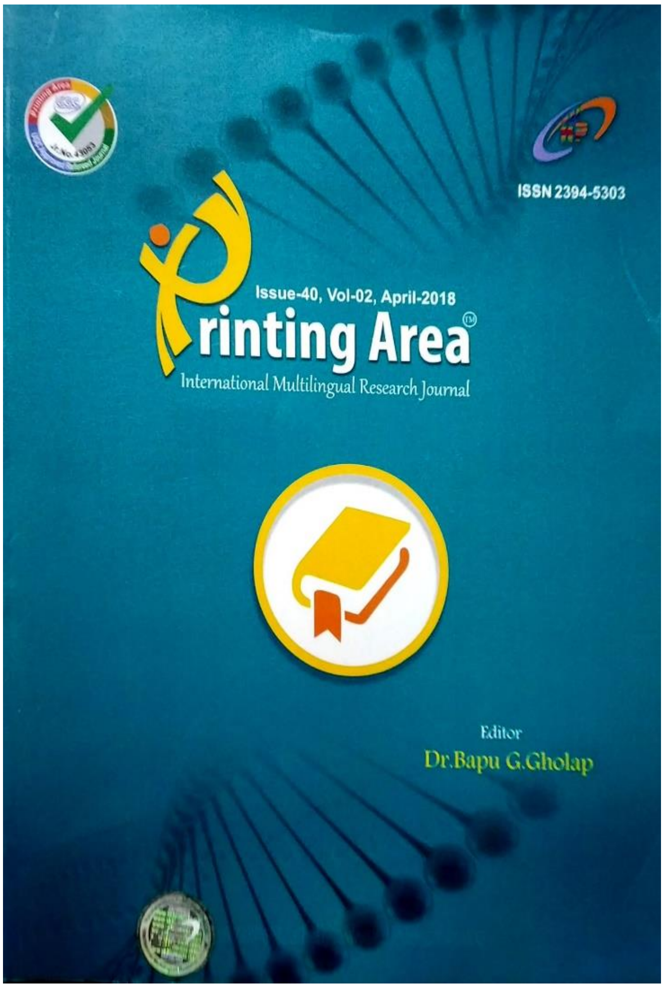	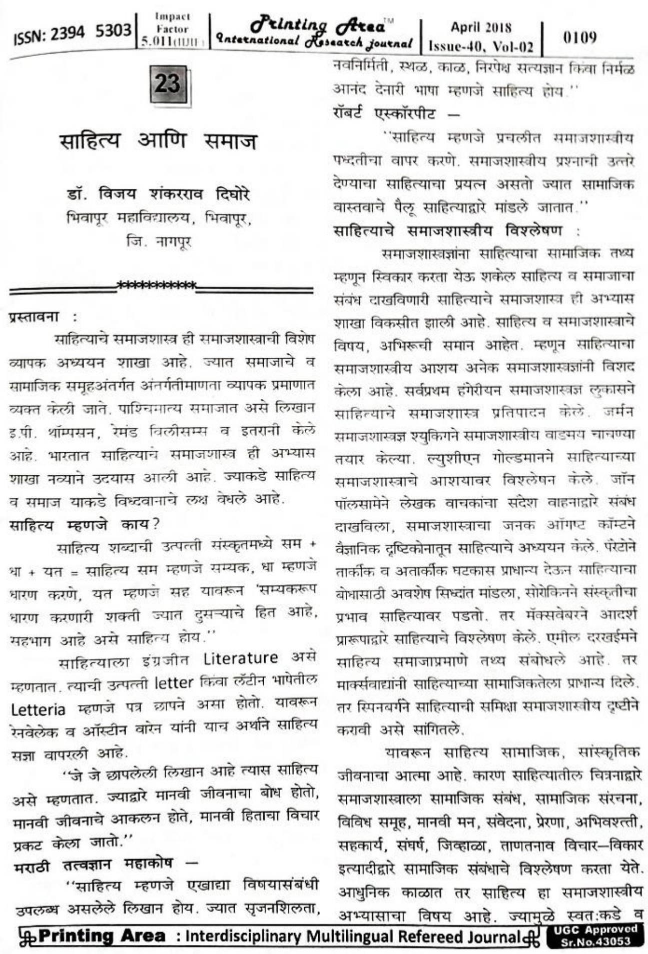

ISSN: 2394 5303 | Impact Factor 5.011(IIJIF) | Printing Area International Research journal | April 2018 Issue-40, Vol-02 | 0109

23

साहित्य आणि समाज

डॉ. विजय शंकरराव दिघोरे
भिवापूर महाविद्यालय, भिवापूर,
जि. नागपूर

****

प्रस्तावना :

साहित्याचे समाजशास्त्र ही समाजशास्त्राची विशेष व्यापक अध्ययन शाखा आहे. ज्यात समाजाचे व सामाजिक समूहअंतर्गत अंतर्गतीमाणता व्यापक प्रमाणात व्यक्त केली जाते. पाश्चिमात्य समाजात असे लिखान इ.पी. थॉम्पसन, रेमंड विलीसम्स व इतरानी केले आहे. भारतात साहित्याचे समाजशास्त्र ही अभ्यास शाखा नव्याने उदयास आली आहे. ज्याकडे साहित्य व समाज याकडे विध्दवानाचे लक्ष वेधले आहे.

साहित्य म्हणजे काय?

साहित्य शब्दाची उत्पत्ती संस्कृतमध्ये सम + धा + यत = साहित्य सम म्हणजे सम्यक, धा म्हणजे धारण करणे, यत म्हणजे सह यावरून 'सम्यकरूप धारण करणारी शक्ती ज्यात दुसऱ्याचे हित आहे, सहभाग आहे असे साहित्य होय.''

साहित्याला इंग्रजीत Literature असे म्हणतात. त्याची उत्पत्ती letter किंवा लॅटीन भाषेतील Letteria म्हणजे पत्र छापने असा होतो. यावरून रेनवेलेक व ऑस्टीन वारेन यांनी याच अर्थाने साहित्य सज्ञा वापरली आहे.

''जे जे छापलेली लिखान आहे त्यास साहित्य असे म्हणतात. ज्याद्वारे मानवी जीवनाचा बोध होतो, मानवी जीवनाचे आकलन होते, मानवी हिताचा विचार प्रकट केला जातो.''

मराठी तत्वज्ञान महाकोष –

''साहित्य म्हणजे एखाद्या विषयासंबंधी उपलब्ध असलेले लिखान होय. ज्यात सृजनशिलता, नवनिर्मिती, स्थळ, काळ, निरपेक्ष सत्यज्ञान किंवा निर्मळ आनंद देनारी भाषा म्हणजे साहित्य होय.''

रॉबर्ट एस्कॉरपीट –

''साहित्य म्हणजे प्रचलीत समाजशास्त्रीय पध्दतीचा वापर करणे. समाजशास्त्रीय प्रश्नाची उत्तरे देण्याचा साहित्याचा प्रयत्न असतो ज्यात सामाजिक वास्तवाचे पैलू साहित्याद्वारे मांडले जातात.''

साहित्याचे समाजशास्त्रीय विश्लेषण :

समाजशास्त्रज्ञांना साहित्याचा सामाजिक तथ्य म्हणून स्विकार करता येऊ शकेल साहित्य व समाजाचा संबंध दाखविणारी साहित्याचे समाजशास्त्र ही अभ्यास शाखा विकसीत झाली आहे. साहित्य व समाजशास्त्राचे विषय, अभिरूची समान आहेत. म्हणून साहित्याचा समाजशास्त्रीय आशय अनेक समाजशास्त्रज्ञांनी विशद केला आहे. सर्वप्रथम हंगेरीयन समाजशास्त्रज्ञ लुकासने साहित्याचे समाजशास्त्र प्रतिपादन केले. जर्मन समाजशास्त्रज्ञ श्युकिंगने समाजशास्त्रीय वाङमय चाचण्या तयार केल्या. ल्युशीएन गोल्डमानने साहित्याच्या समाजशास्त्राचे आशयावर विश्लेषन केले. जॉन पॉलसामेने लेखक वाचकांचा संदेश वाहनाद्वारे संबंध दाखविला, समाजशास्त्राचा जनक ऑगष्ट कॉम्टने वैज्ञानिक दृष्टिकोनातून साहित्याचे अध्ययन केले. पॅरेटोने तार्कीक व अतार्कीक घटकास प्राधान्य देऊन साहित्याचा बोधासाठी अवशेष सिध्दांत मांडला, सोरोकिनने संस्कृतीचा प्रभाव साहित्यावर पडतो. तर मॅक्सवेबरने आदर्श प्रारूपाद्वारे साहित्याचे विश्लेषण केले. एमील दरखईमने साहित्य समाजाप्रमाणे तथ्य संबोधले आहे. तर मार्क्सवाद्यांनी साहित्याच्या सामाजिकतेला प्राधान्य दिले. तर स्पिनबर्गने साहित्याची समिक्षा समाजशास्त्रीय दृष्टीने करावी असे सांगितले.

यावरून साहित्य सामाजिक, सांस्कृतिक जीवनाचा आत्मा आहे. कारण साहित्यातील चित्रनाद्वारे समाजशास्त्राला सामाजिक संबंध, सामाजिक संरचना, विविध समूह, मानवी मन, संवेदना, प्रेरणा, अभिवश्त्ती, सहकार्य, संघर्ष, जिव्हाळा, ताणतनाव विचार–विकार इत्यादीद्वारे सामाजिक संबंधाचे विश्लेषण करता येते. आधुनिक काळात तर साहित्य हा समाजशास्त्रीय अभ्यासाचा विषय आहे. ज्यामुळे स्वत:कडे व

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: शेतकाऱ्याच्या आत्मकथा: एक चिंतन (Farmer's Autobiography: A Contemplation)

2. Name of Author: Dr. Vijay Shankarrao Dighore

3. Name of Journal: 'AJANTA' International Journal Volume-VII, Issue-IV

4. ISSN No.: 2277-5730

5. Date of Publication: December-2018

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Listed Journal No: 40776

Cover page

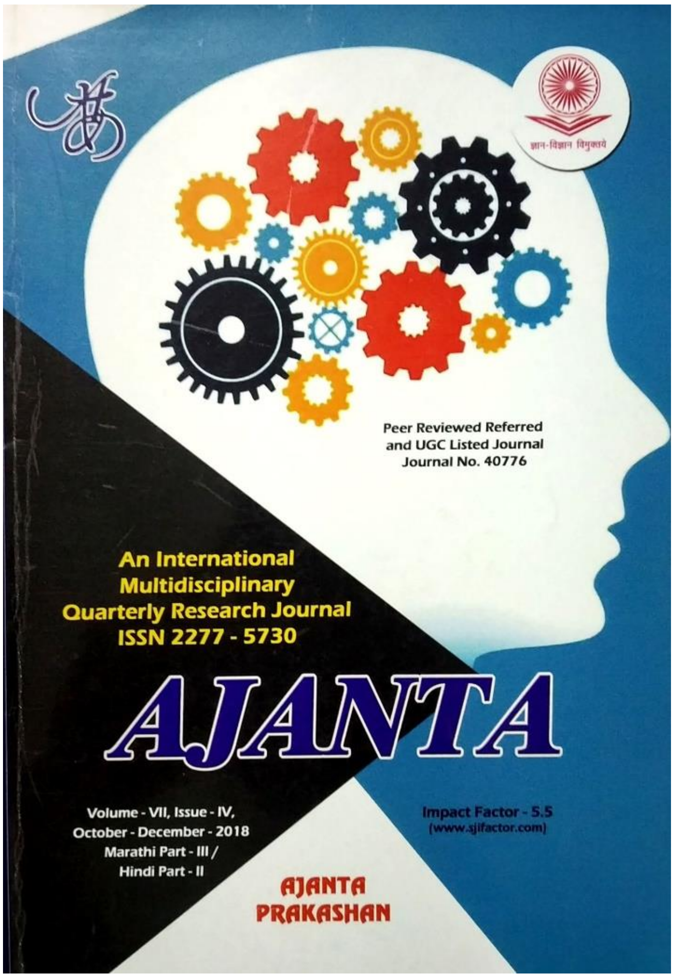

First Page of Research Article

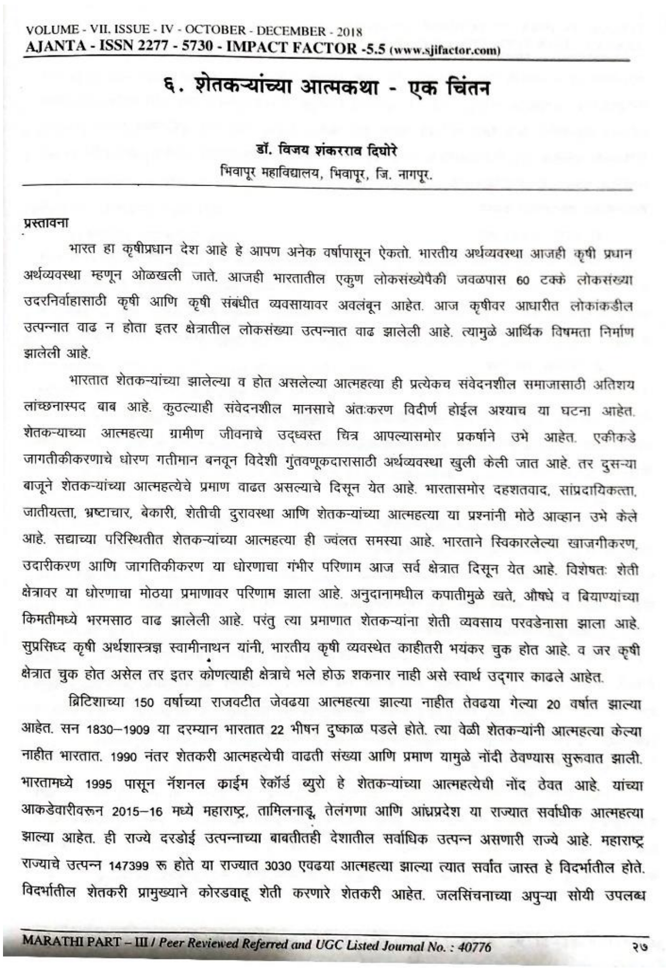
VOLUME - VII, ISSUE - IV - OCTOBER - DECEMBER - 2018
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR -5.5 (www.sjifactor.com)

६. शेतकऱ्यांच्या आत्मकथा - एक चिंतन

डॉ. विजय शंकरराव दिघोरे
भिवापूर महाविद्यालय, भिवापूर, जि. नागपूर.

प्रस्तावना

भारत हा कृषीप्रधान देश आहे हे आपण अनेक वर्षापासून ऐकतो. भारतीय अर्थव्यवस्था आजही कृषी प्रधान अर्थव्यवस्था म्हणून ओळखली जाते. आजही भारतातील एकुण लोकसंख्येपैकी जवळपास 60 टक्के लोकसंख्या उदरनिर्वाहासाठी कृषी आणि कृषी संबंधीत व्यवसायावर अवलंबून आहेत. आज कृषीवर आधारीत लोकांकडील उत्पन्नात वाढ न होता इतर क्षेत्रातील लोकसंख्या उत्पन्नात वाढ झालेली आहे. त्यामुळे आर्थिक विषमता निर्माण झालेली आहे.

भारतात शेतकऱ्यांच्या झालेल्या व होत असलेल्या आत्महत्या ही प्रत्येकच संवेदनशील समाजासाठी अतिशय लांच्छनास्पद बाब आहे. कुठल्याही संवेदनशील मानसाचे अंतःकरण विदीर्ण होईल अश्याच या घटना आहेत. शेतकऱ्याच्या आत्महत्या ग्रामीण जीवनाचे उद्ध्वस्त चित्र आपल्यासमोर प्रकर्षाने उभे आहेत. एकीकडे जागतीकीकरणाचे धोरण गतीमान बनवून विदेशी गुंतवणूकदारासाठी अर्थव्यवस्था खुली केली जात आहे. तर दुसऱ्या बाजूने शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येचे प्रमाण वाढत असल्याचे दिसून येत आहे. भारतासमोर दहशतवाद, सांप्रदायिकत्ता, जातीयत्ता, भ्रष्टाचार, बेकारी, शेतीची दुरावस्था आणि शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या या प्रश्नांनी मोठे आव्हान उभे केले आहे. सद्याच्या परिस्थितीत शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या ही ज्वलंत समस्या आहे. भारताने स्विकारलेल्या खाजगीकरण, उदारीकरण आणि जागतिकीकरण या धोरणाचा गंभीर परिणाम आज सर्व क्षेत्रात दिसून येत आहे. विशेषतः शेती क्षेत्रावर या धोरणाचा मोठया प्रमाणावर परिणाम झाला आहे. अनुदानामधील कपातीमुळे खते, औषधे व बियाण्यांच्या किमतीमध्ये भरमसाठ वाढ झालेली आहे. परंतु त्या प्रमाणात शेतकऱ्यांना शेती व्यवसाय परवडेनासा झाला आहे. सुप्रसिध्द कृषी अर्थशास्त्रज्ञ स्वामीनाथन यांनी, भारतीय कृषी व्यवस्थेत काहीतरी भयंकर चुक होत आहे. व जर कृषी क्षेत्रात चुक होत असेल तर इतर कोणत्याही क्षेत्राचे भले होऊ शकनार नाही असे स्वार्थ उद्‌गार काढले आहेत.

ब्रिटिशाच्या 150 वर्षाच्या राजवटीत जेवढया आत्महत्या झाल्या नाहीत तेवढया गेल्या 20 वर्षात झाल्या आहेत. सन 1830–1909 या दरम्यान भारतात 22 भीषन दुष्काळ पडले होते. त्या वेळी शेतकऱ्यांनी आत्महत्या केल्या नाहीत भारतात. 1990 नंतर शेतकरी आत्महत्येची वाढती संख्या आणि प्रमाण यामुळे नोंदी ठेवण्यास सुरूवात झाली. भारतामध्ये 1995 पासून नॅशनल काईम रेकॉर्ड ब्युरो हे शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येची नोंद ठेवत आहे. यांच्या आकडेवारीवरून 2015–16 मध्ये महाराष्ट्र, तामिलनाडू, तेलंगणा आणि आंध्रप्रदेश या राज्यात सर्वाधीक आत्महत्या झाल्या आहेत. ही राज्ये दरडोई उत्पन्नाच्या बाबतीतही देशातील सर्वाधिक उत्पन्न असणारी राज्ये आहे. महाराष्ट्र राज्याचे उत्पन्न 147399 रू होते या राज्यात 3030 एवढया आत्महत्या झाल्या त्यात सर्वात जास्त हे विदर्भातील होते. विदर्भातील शेतकरी प्रामुख्याने कोरडवाहू शेती करणारे शेतकरी आहेत. जलसिंचनाच्या अपुऱ्या सोयी उपलब्ध

MARATHI PART – III / *Peer Reviewed Referred and UGC Listed Journal No. : 40776* २७

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. **Title of Research Article:** Education: The Milk of Tigress
2. **Name of Author:** Asst. Prof. Dr. Raheel K. Quraishi
3. **Name of Journal:** Printing Area International Journal
4. **ISSN No.:** 2394-5303
5. **Date of Publication:** April-2018
6. **Web link:** No
7. **Clarification:** UGC Approved Journal (Special Issue) No. 43053

Cover page	First Page of Research Article
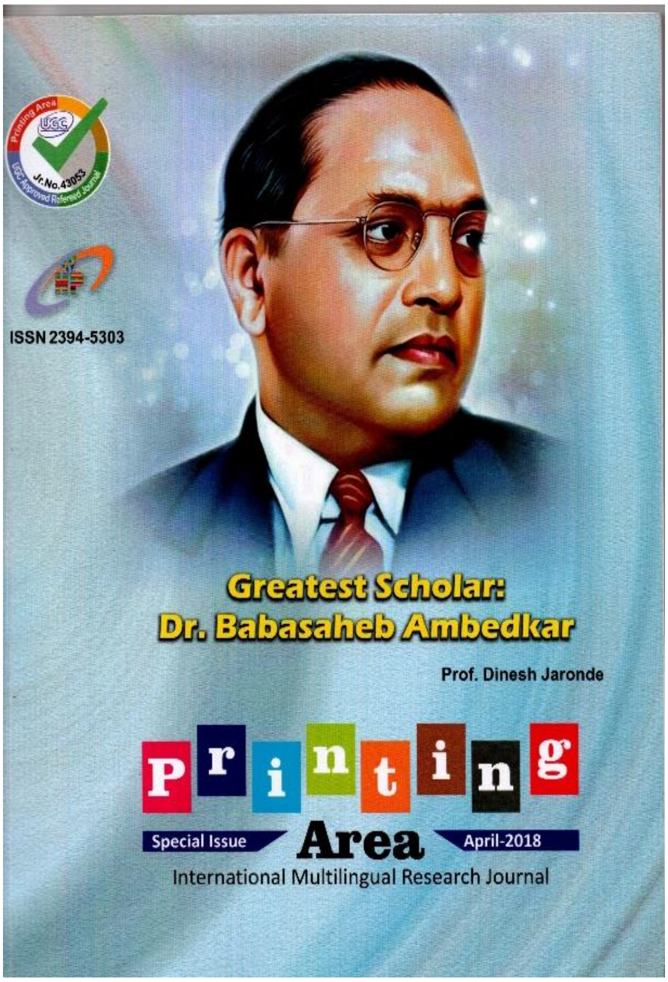	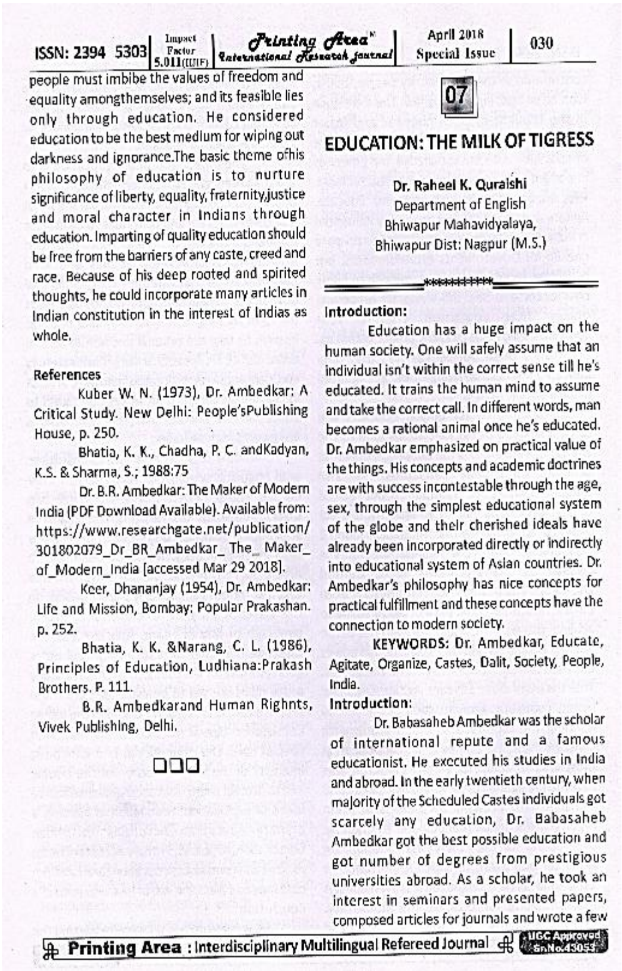

ISSN: 2394 5303 | Impact Factor 5.011(IIJIF) | Printing Area International Research journal | April 2018 Special Issue | 030

people must imbibe the values of freedom and equality amongthemselves; and its feasible lies only through education. He considered education to be the best medium for wiping out darkness and ignorance.The basic theme ofhis philosophy of education is to nurture significance of liberty, equality, fraternity,justice and moral character in Indians through education. Imparting of quality education should be free from the barriers of any caste, creed and race. Because of his deep rooted and spirited thoughts, he could incorporate many articles in Indian constitution in the interest of Indias as whole.

References

Kuber W. N. (1973), Dr. Ambedkar: A Critical Study. New Delhi: People'sPublishing House, p. 250.

Bhatia, K. K., Chadha, P. C. andKadyan, K.S. & Sharma, S.; 1988:75

Dr. B.R. Ambedkar: The Maker of Modern India (PDF Download Available). Available from: https://www.researchgate.net/publication/301802079_Dr_BR_Ambedkar_ The_ Maker_ of_Modern_India [accessed Mar 29 2018].

Keer, Dhananjay (1954), Dr. Ambedkar: Life and Mission, Bombay: Popular Prakashan. p. 252.

Bhatia, K. K. &Narang, C. L. (1986), Principles of Education, Ludhiana:Prakash Brothers. P. 111.

B.R. Ambedkarand Human Righnts, Vivek Publishing, Delhi.

□□□

07

EDUCATION: THE MILK OF TIGRESS

Dr. Raheel K. Quraishi
Department of English
Bhiwapur Mahavidyalaya,
Bhiwapur Dist: Nagpur (M.S.)

Introduction:

Education has a huge impact on the human society. One will safely assume that an individual isn't within the correct sense till he's educated. It trains the human mind to assume and take the correct call. In different words, man becomes a rational animal once he's educated. Dr. Ambedkar emphasized on practical value of the things. His concepts and academic doctrines are with success incontestable through the age, sex, through the simplest educational system of the globe and their cherished ideals have already been incorporated directly or indirectly into educational system of Asian countries. Dr. Ambedkar's philosophy has nice concepts for practical fulfillment and these concepts have the connection to modern society.

KEYWORDS: Dr. Ambedkar, Educate, Agitate, Organize, Castes, Dalit, Society, People, India.

Introduction:

Dr. Babasaheb Ambedkar was the scholar of international repute and a famous educationist. He executed his studies in India and abroad. In the early twentieth century, when majority of the Scheduled Castes individuals got scarcely any education, Dr. Babasaheb Ambedkar got the best possible education and got number of degrees from prestigious universities abroad. As a scholar, he took an interest in seminars and presented papers, composed articles for journals and wrote a few

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: Gita Mehta's Raj: An Analysis

2. Name of Author: Asst. Prof. Dr. Raheel K. Quraishi

3. Name of Journal: Printing Area International Journal

4. ISSN No.: 2394-5303

5. Date of Publication: April-2018

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Approved Journal No. 43053

Cover page	First Page of Research Article
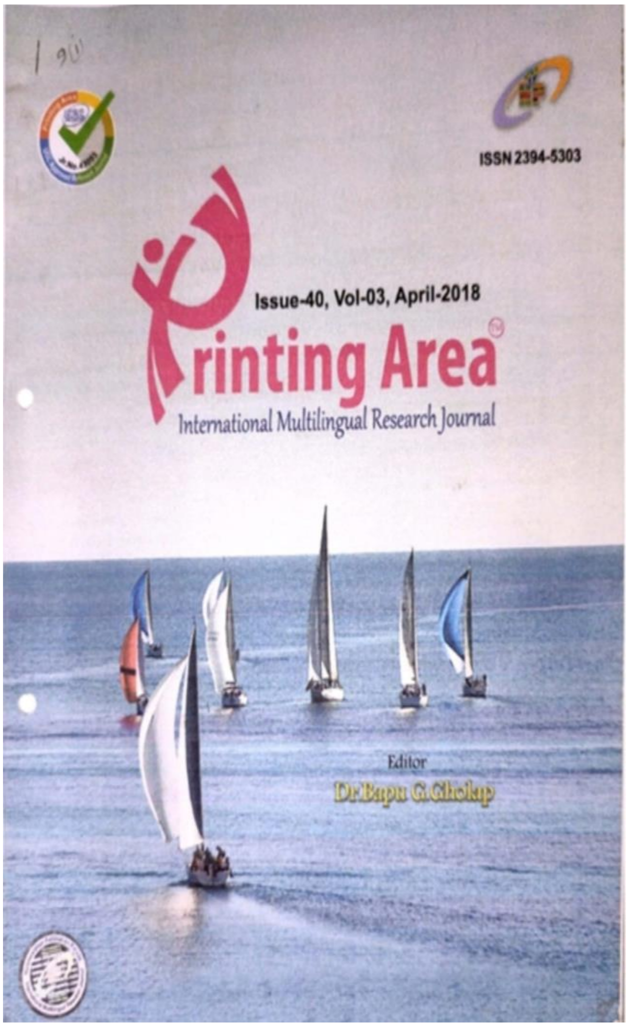	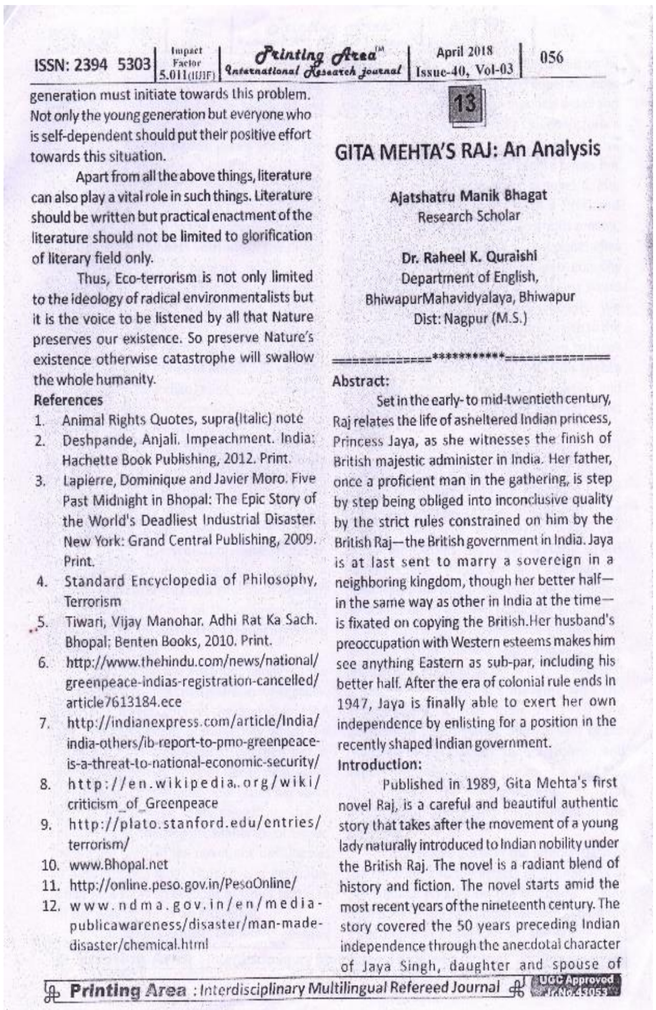

ISSN: 2394 5303 | Impact Factor 5.011(IIJIF) | Printing Area International Research journal | April 2018 Issue-40, Vol-03 | 056

generation must initiate towards this problem. Not only the young generation but everyone who is self-dependent should put their positive effort towards this situation.

Apart from all the above things, literature can also play a vital role in such things. Literature should be written but practical enactment of the literature should not be limited to glorification of literary field only.

Thus, Eco-terrorism is not only limited to the ideology of radical environmentalists but it is the voice to be listened by all that Nature preserves our existence. So preserve Nature's existence otherwise catastrophe will swallow the whole humanity.

References

1. Animal Rights Quotes, supra(Italic) note
2. Deshpande, Anjali. Impeachment. India: Hachette Book Publishing, 2012. Print.
3. Lapierre, Dominique and Javier Moro. Five Past Midnight in Bhopal: The Epic Story of the World's Deadliest Industrial Disaster. New York: Grand Central Publishing, 2009. Print.
4. Standard Encyclopedia of Philosophy, Terrorism
5. Tiwari, Vijay Manohar. Adhi Rat Ka Sach. Bhopal: Benten Books, 2010. Print.
6. http://www.thehindu.com/news/national/greenpeace-indias-registration-cancelled/article7613184.ece
7. http://indianexpress.com/article/India/india-others/ib-report-to-pmo-greenpeace-is-a-threat-to-national-economic-security/
8. http://en.wikipedia.org/wiki/criticism_of_Greenpeace
9. http://plato.stanford.edu/entries/terrorism/
10. www.Bhopal.net
11. http://online.peso.gov.in/PesoOnline/
12. www.ndma.gov.in/en/media-publicawareness/disaster/man-made-disaster/chemical.html

13

GITA MEHTA'S RAJ: An Analysis

Ajatshatru Manik Bhagat
Research Scholar

Dr. Raheel K. Quraishi
Department of English,
BhiwapurMahavidyalaya, Bhiwapur
Dist: Nagpur (M.S.)

=============***********=============

Abstract:

Set in the early- to mid-twentieth century, Raj relates the life of asheltered Indian princess, Princess Jaya, as she witnesses the finish of British majestic administer in India. Her father, once a proficient man in the gathering, is step by step being obliged into inconclusive quality by the strict rules constrained on him by the British Raj—the British government in India. Jaya is at last sent to marry a sovereign in a neighboring kingdom, though her better half—in the same way as other in India at the time—is fixated on copying the British.Her husband's preoccupation with Western esteems makes him see anything Eastern as sub-par, including his better half. After the era of colonial rule ends in 1947, Jaya is finally able to exert her own independence by enlisting for a position in the recently shaped Indian government.

Introduction:

Published in 1989, Gita Mehta's first novel Raj, is a careful and beautiful authentic story that takes after the movement of a young lady naturally introduced to Indian nobility under the British Raj. The novel is a radiant blend of history and fiction. The novel starts amid the most recent years of the nineteenth century. The story covered the 50 years preceding Indian independence through the anecdotal character of Jaya Singh, daughter and spouse of

UGC Approved

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. **Title of Research Article:** THE STATUS OF ENGLISH AS A LINK LANGUAGE IN INDIA TODAY: A REVIEW
2. **Name of Author:** Dr. Jobi George
3. **Name of Journal:** VIBGYOR
4. **ISSN No.** 2277-4491
5. **Date of Publication:** April-2018
6. **Web link**: No
7. **Clarification:** UGC Listed Journal-46447

Cover page	Details of Publication	First Page of Research Article

Cover page

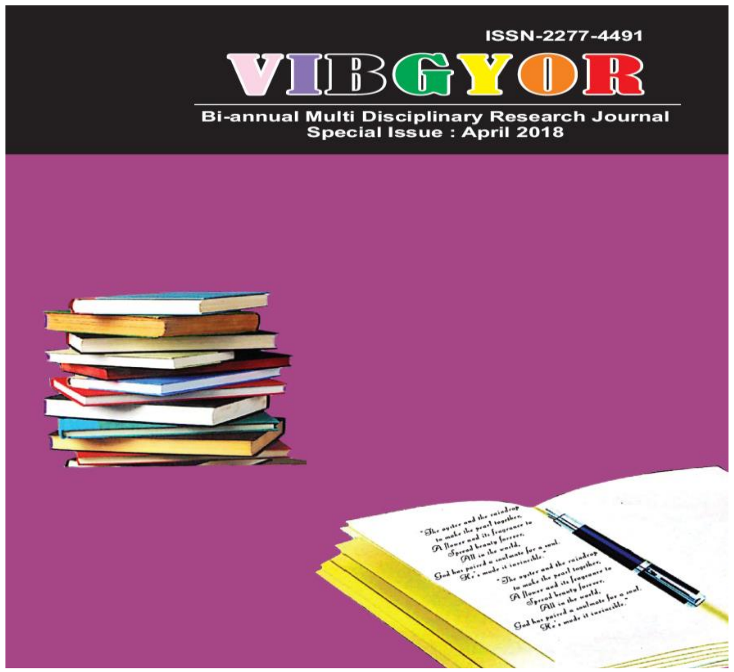

Details of Publication

- **VIBGYOR**
  Bi-annual Multidisciplinary Research Journal
  Special Issue - April 2018
- Published By
  Research Journal Publication Committee
  Bhiwapur Mahavidyala, Bhiwapur
  Dist. Nagpur - 441201(M.S.) India
  Ph. : No. 07106-232349, 9423602502, 9422829240
  E-mail : vibgyorbmv@yahoo.in
  Website : www.bgm.ac.in
- **UGC Approved List of Journals**
  Journal No. 46447
- **ISSN-2277-4491**
- **Special Issue : April 2018**

- **© Author**
  Copyright © All rights are reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrival system or transmitted in any form or by any means electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise without prior permission of the Editor.

  The papers included in this publication have been directly reproduced, with minimum editorial intervention, from the files sent by the respective authors. Opinions expressed in the research papers are those of contributors and do not necessarily match the views of Research Journal Committee of the college. The Publisher or Editorial Board is not responsible for any information contained therein.

- **Type Setting**
  Scan Dot Computer,
  Mahal, Nagpur Mobile : 9822565782
  E-Mail : aakar100@gmail.com

First Page of Research Article

THE STATUS OF ENGLISH AS A LINK LANGUAGE IN INDIA TODAY: A REVIEW

❑ **Dr. Jobi George**
Principal, Bhiwapur Mahavidyalaya,
Bhiwapur Post, Nagpur District,
Maharashtra State, India.
Pin: 441201

ABSTRACT :

From times immemorial, whether verbal or non-verbal, language has been playing a significant role in the evolution of a civilized human society.English language has got international status as it is articulated and grasped by millions of people across the globe.Though India has witnessed countless upheavals for and against the genuineness of retaining English as the link language of the country, English never failed to establish its dominance in the sub-continent. The charm of this language is not lost even after the retreat of the British people from the Indian soil.English is a window through which one can study the diverse cultures of the whole universe. English language enables us to unlock the treasure house of knowledge. For centuries, Indians were deprived of this knowledge as most of the treasures were confined in English language. Any attempt to disassociate ourselves from the study of English language would lead to utter isolation from the rest of the world both educationally and culturally. Language is the byproduct of situations. Situations demand communications and communications both verbal and non-verbal lead to the formation of various languages. Post-Independence period witnessed hectic deliberations by prominent educationists to frame a National Educational Policy which was acceptable to one and all.

KEYWORDS :

Monotonous, pictograms, inter-personal, lingua-franca, dispense, influx, amalgamation, inroads, self-reliant, suppositions, disharmony, amplification, predisposition.

From times immemorial, whether verbal or non-verbal, language has been playing a significant role in the evolution of a civilized human society. Sans language, life on earth ceases to exist. Rather, without language, life on earth becomes monotonous. It is none other than language that shapes the thought process of human beings and thus channelizes their complete actions. In other words, language functions as a carrier of cultural heritage. It is a scheme of traditional spoken or written pictograms by means of which people, as parts of a social group, partake in its activities. It is a matter of fact that all languages identify its symbols in order to develop meaningful words. Similarly, sounds are organized in methodical forms to develop meaningful words. Further, words are organized systematically to develop meaningful sentences. Language is subjective. If language was not subjective, the world would not have seen more than one language today. It is through language that a baby comprehends the past, understands the present and moves towards the future. Precisely, language plays a vital role in the intellectual, emotional and social growth of an individual.

English language has got international status as it is articulated and grasped by millions of people all over the world. The relevance of this language is so vast that it is the only language in the world, which is used so massively by millions of people in so many countries-on every continent; in the space; in reflection, in communication and writing; in print or paper and screen; in sound on tape and film; network and multimedia. When it comes to travel, it has become so difficult to move anywhere in the world without noticing English in everyday use. In so many countries like United Kingdom, the United States of America, Canada, Australia, New Zealand and South Africa, English language is used as the mother tongue today. Similarly, English is used

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1.Title of Research Article: Identity and Multiculturalism in Zadie Smith's 'White Teeth'

2.Name of Author: Dr. Vinita S Virgandham

3.Name of Journal: VIBGYOR Biannual Multidisciplinary Research Journal Special Issue

4.ISSN No.: ISSN- 2277-4491

5.Date of Publication: April-18

6.Web link: No

7.Clarification: UGC Approved List of Journal No -46447

Cover page

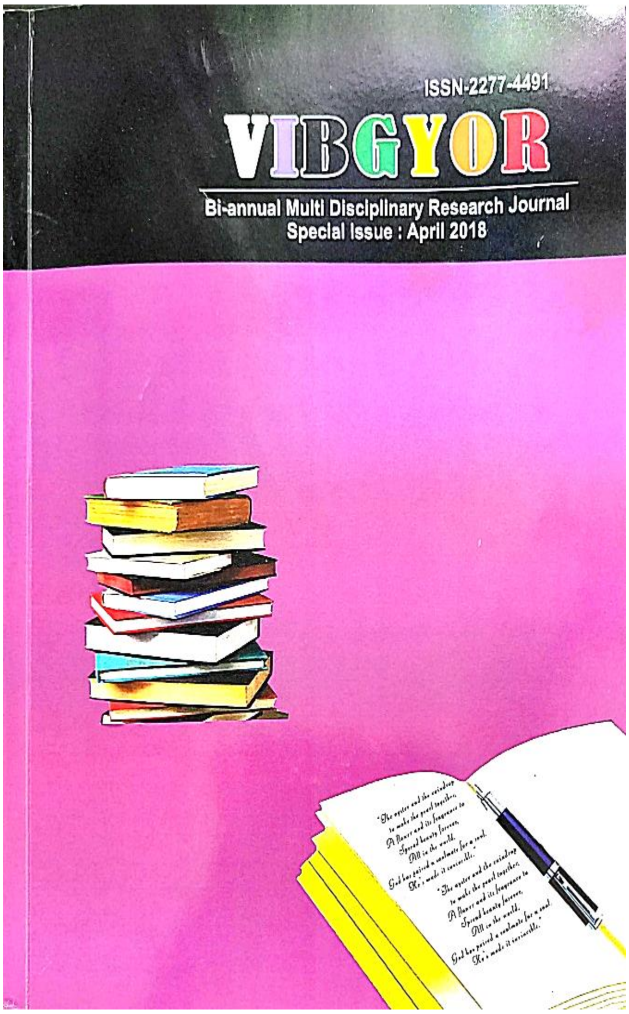

First Page of Research Article

Identity and Multiculturalism in Zadie Smith's, 'White Teeth'

❑ Dr. Vinita S Virgandham
Asst. Prof. Dept. of English
Bhiwapur Mahavidyalaya

Abstract :

Zadie Smith's seminal novel, 'White Teeth,' stands as a literary exploration of the intricacies of identity within the multicultural landscape of late 20th-century London. This research paper aims to explore the multifaceted theme of identity, formation, negotiation, and representation as influenced by the coexistence of diverse cultures and immigrant experiences. Through an analytical lens, it navigates the paths characters traverse in their pursuit of understanding selfhood amidst the blending of cultures, religions, languages, and traditions. By examining the characters' nuanced experiences, this study unveils the dynamic nature of identity, highlighting its adaptability, hybridity, and complexity in the face of a multicultural society. The findings in this research contribute to a deeper comprehension of the interplay between identity and multiculturalism in contemporary literature, shedding light on the broader implications for societies grappling with diversity and the fluidity of individual identities.

Keywords: Identity, Multiculturalism, Zadie Smith, White Teeth, Cultural Hybridity, Religion, Gender, Literary Analysis

Introduction :

Zadie Smith's 'White Teeth,' a literary tour de force, emerges as a vibrant narrative encapsulating the kaleidoscopic tapestry of contemporary society. Published in 2000, it swiftly garnered critical acclaim, marking Zadie Smith's debut as a writer of remarkable insight and prowess. Set in the dynamic milieu of late 20th-century London, the novel unfurls an intricate tale that intricately interweaves the lives of characters from diverse cultural backgrounds. In doing so, 'White Teeth' assumes a unique position in the realm of contemporary literature, serving as a literary mirror reflecting the complexities of a multicultural society.

The thematic core of 'White Teeth' revolves around the nuanced exploration of identity and multiculturalism. Smith adeptly illuminates the multifaceted nature of identity, illustrating how it is profoundly influenced by the interplay of various cultural elements, including ethnicity, religion, language, and the immigrant experience. The novel doesn't merely chronicle individual identities but delves into the collective identity of a society in the throes of transformation due to immigration and globalization. At its essence, 'White Teeth' scrutinizes the symbiotic relationship between identity and multiculturalism, inviting readers to contemplate the implications of this intricate bond in an increasingly interconnected world.

This research endeavours to dissect the portrayal and significance of identity and multiculturalism in 'White Teeth.' By dissecting the characters' evolving identities and their encounters with a multicultural society, this paper aims to provide an insightful exploration of the themes that lie at the heart of the novel. Through a comprehensive analysis of cultural intersections and the subsequent hybridization of identities, this study aims to decipher how Smith's work resonates with the contemporary narrative of globalization, migration, and diverse societal amalgamation.

In this vein, the research embarks on a comprehensive examination of the characters and their experiences, delving into the novel's historical and social context to unravel the

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: Identify, Displacement and Resilience: Amitav Ghosh's Portrayal of the Colonial Experience

2. Name of Author: Asst. Prof. Dr. Raheel K. Quraishi

3. Name of Journal: VIBGYOR

4. ISSN No.: 2277-4491

5. Date of Publication: April-2018

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Approved Journals, Journal No. 46447

Cover page

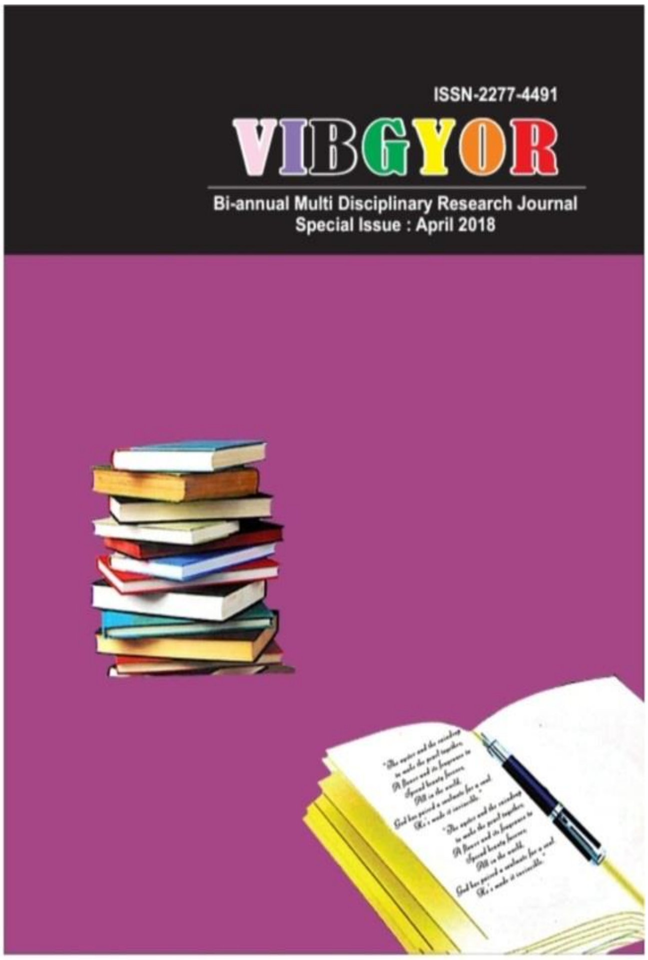

First Page of Research Article

Identity, Displacement, and Resilience: Amitav Ghosh's Portrayal of the Colonial Experience

❑ Dr. Raheel Quraishi
Asst. Professor
Department of English
Bhiwapur Mahavidyalaya, Bhiwapur

Abstract :

Identity is a nuanced and evolving aspect of our lives, shaped gradually over time. Each individual possesses a unique identity that they hold dear and never wish to lose. In the rapidly changing era of globalization and localization, the matter of identity has grown increasingly complex and problematic. In one way or another, people frequently find themselves grappling with conflicts related to their identity. This issue has become so widespread that it occupies a central place in the world of literature. Amitav Ghosh delves deeply into the inner thoughts and emotions of those who experience an identity crisis brought about by diverse socio-political and economic circumstances. With great empathy, he skilfully expresses the struggles and sorrows of these individuals. This paper aims to shed light on the resonance of the identity crisis theme in Amitav Ghoshs novel The Glass Palace.

Key Words: Globalization, Identity, identity crisis

Amitav Ghosh is widely recognized as a prominent diasporic writer, displaying a remarkable blend of his anthropological curiosity and the compassionate heart of a novelist throughout his literary works. As an integral part of the diasporic experience, Ghosh authentically portrays the untold stories of people constantly on the move. He delves deep into the inner emotions of those ensnared in the whirlwind of colonization, subversion, and oppression. He articulates the pain and suffering of individuals who endure an enduring sense of losing their identity, feeling rootless, alienated, and homeless. Ghoshs skillful storytelling meticulously uncovers histories that have been overlooked and voices that have intentionally been silenced. All his works resonate with the psychological struggles of those displaced, yearning for a sense of belonging and identity. T. Kundu aptly notices: The idea of displacement, craving for strong identifications and race-relations, is the staple-stuff of Ghoshs novels.(Kundu 75-82).

Identity is a significant concept with various definitions. In fields like sociology and psychology, it denotes an individuals perception and display of their uniqueness or belonging to particular groups. The term itself stems from the French word Identite, which has its origins in the Latin noun identitas. It refers to a persons unique characteristics, which develop and change over time through their associations with family and society members. Identity is a nuanced phenomenon, not set in stone, but rather evolving gradually. Hall affirms: Identity is not as transparent or unproblematic as we think. Perhaps instead of thinking of identity as an already accomplished fact, with the new cultural practices then represent, we should think instead, of identity as a production, which is never complete, always in the process, and always constituted within, not outside, representation(Hall 222).

When individuals voluntarily or involuntarily relocate from their hometown to foreign lands, they carry their unique identities with them. However, in these new environments, they often struggle to preserve their sense of self, eventually leading to an identity crisis. This journey from being to becoming requires them to navigate a hyphenated identity. The term Identity Crisis was originally coined by the theorist Erik Erikson, who believed it to be a crucial conflict individuals face during their developmental stages. In the rapidly changing era of information and

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. **Title of Research Article:** A Study on Patent Awareness among Faculties of Engineering Colleges.
2. **Name of Author:** Rajasree O.P., Mangala A. Hirwade, Sunil Kumar U.T.
3. **Name of Journal:** VIBGYOR
4. **ISSN No.:** 2277-4491
5. **Date of Publication:** April-2018
5. **Web link:** No
6. **Clarification:** UGC Approved Journal No. 46447

Cover page	Content Page	First Page of Research Article
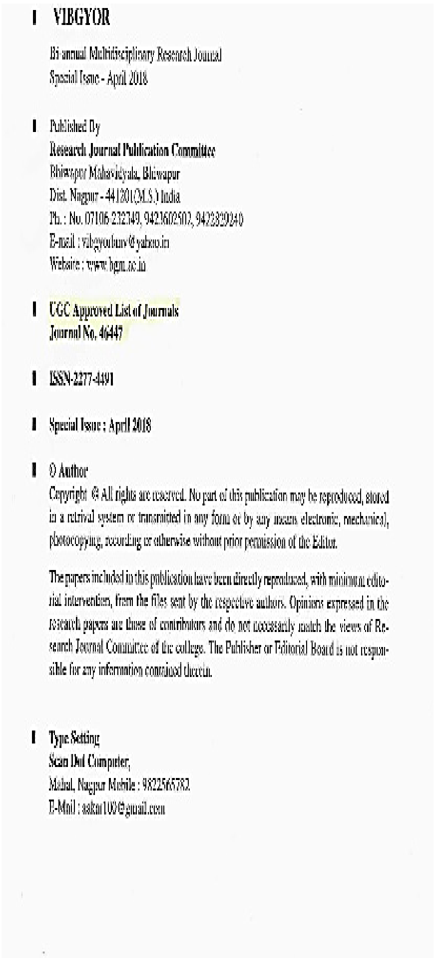	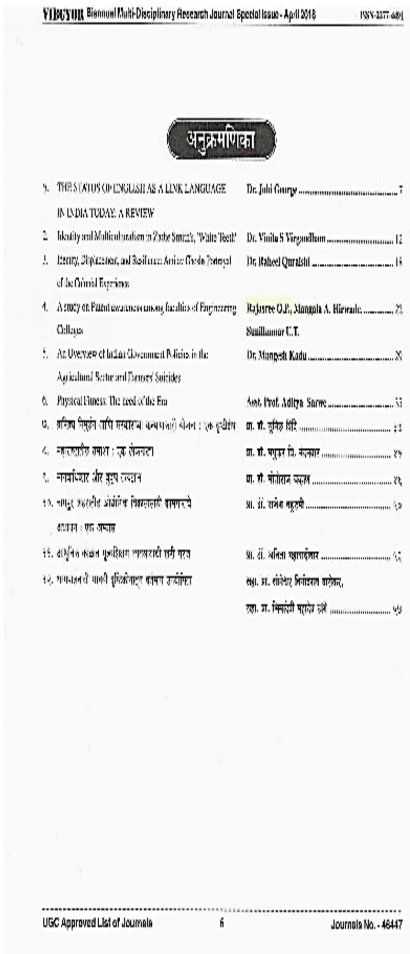	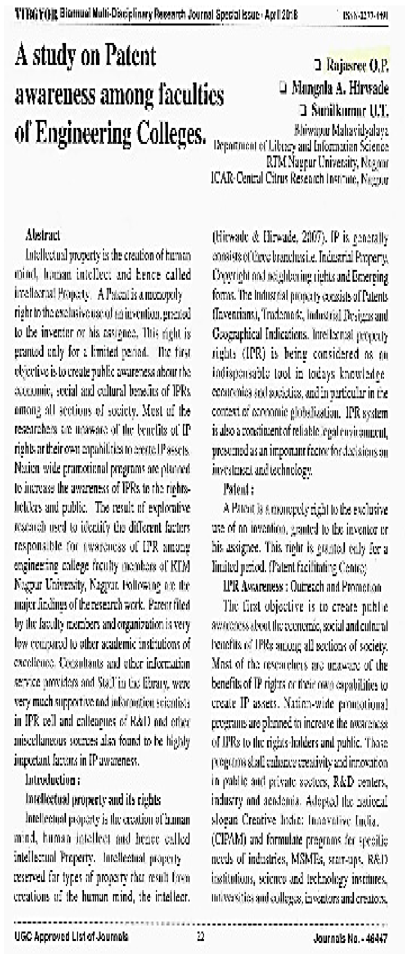

Cover page:

VIBGYOR

Bi annual Multidisciplinary Research Journal
Special Issue - April 2018

Published By
Research Journal Publication Committee
Bhiwapur Mahavidyalaya, Bhiwapur
Dist. Nagpur - 441201(M.S.) India
Ph.: No. 07106-232749, 9423602502, 9422829040
E-mail : vibgyorbum@yahoo.in
Website : www.bgm.ac.in

UGC Approved List of Journals
Journal No. 46447

ISSN-2277-4491

Special Issue : April 2018

© Author
Copyright © All rights are reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrival system or transmitted in any form or by any means electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise without prior permission of the Editor.

The papers included in this publication have been directly reproduced, with minimum editorial intervention, from the files sent by the respective authors. Opinions expressed in the research papers are those of contributors and do not necessarily match the views of Research Journal Committee of the college. The Publisher or Editorial Board is not responsible for any information contained therein.

Type Setting
Scan Dot Computer,
Mahal, Nagpur Mobile : 9822565782
E-Mail : ...

Content Page:

VIBGYOR Biannual Multi-Disciplinary Research Journal Special Issue - April 2018 ISSN-2277-4491

अनुक्रमणिका

1. THE STATUS OF ENGLISH AS A LINK LANGUAGE IN INDIA TODAY: A REVIEW — Dr. Jubi George ... 7
2. Identity and Multiculturalism in Zadie Smith's 'White Teeth' — Dr. Vinila S Virgodham ... 12
3. Identity, Displacement, and Resilience: Amitav Ghosh's Portrayal of the Colonial Experience — Dr. Raheel Quraishi ... 15
4. A study on Patent awareness among faculties of Engineering Colleges — Rajasree O.P., Mangala A. Hirwade, Sunilkumar U.T. ... 21
5. An Overview of Indian Government Policies in the Agricultural Sector and Farmers' Suicides — Dr. Mangesh Kadu ... 28
6. Physical Fitness: The need of the Era — Asst. Prof. Aditya Sarve ... 33

UGC Approved List of Journals 6 Journals No. - 46447

First Page of Research Article:

VIBGYOR Biannual Multi-Disciplinary Research Journal Special Issue - April 2018 ISSN-2277-4491

A study on Patent awareness among faculties of Engineering Colleges.

Rajasree O.P.
Mangala A. Hirwade
Sunilkumar U.T.
Bhiwapur Mahavidyalaya
Department of Library and Information Science RTM Nagpur University, Nagpur
ICAR-Central Citrus Research Institute, Nagpur

Abstract

Intellectual property is the creation of human mind, human intellect and hence called Intellectual Property. A Patent is a monopoly right to the exclusive use of an invention, granted to the inventor or his assignee. This right is granted only for a limited period. The first objective is to create public awareness about the economic, social and cultural benefits of IPRs among all sections of society. Most of the researchers are unaware of the benefits of IP rights or their own capabilities to create IP assets. Nation wide promotional programs are planned to increase the awareness of IPRs to the rights-holders and public. The result of explorative research used to identify the different factors responsible for awareness of IPR among engineering college faculty members of RTM Nagpur University, Nagpur. Following are the major findings of the research work. Patent filed by the faculty members and organization is very low compared to other academic institutions of excellence. Consultants and other information service providers and Staff in the library, were very much supportive and information scientists in IPR cell and colleagues of R&D and other miscellaneous sources also found to be highly important factors in IP awareness.

Introduction :

Intellectual property and its rights

Intellectual property is the creation of human mind, human intellect and hence called Intellectual Property. Intellectual property reserved for types of property that result from creations of the human mind, the intellect. (Hirwade & Hirwade, 2007). IP is generally consists of three branches i.e. Industrial Property, Copyright and neighboring rights and Emerging forms. The Industrial property consists of Patents (Inventions), Trademarks, Industrial Designs and Geographical Indications. Intellectual property rights (IPR) is being considered as an indispensable tool in todays knowledge economies and societies, and in particular in the context of economic globalization. IPR system is also a constituent of reliable legal environment, presented as an important factor for decisions on investment and technology.

Patent :

A Patent is a monopoly right to the exclusive use of an invention, granted to the inventor or his assignee. This right is granted only for a limited period. (Patent facilitating Centre)

IPR Awareness : Outreach and Promotion

The first objective is to create public awareness about the economic, social and cultural benefits of IPRs among all sections of society. Most of the researchers are unaware of the benefits of IP rights or their own capabilities to create IP assets. Nation-wide promotional programs are planned to increase the awareness of IPRs to the rights-holders and public. These programs shall enhance creativity and innovation in public and private sectors, R&D centers, industry and academia. Adopted the national slogan Creative India; Innovative India. (CIPAM) and formulate programs for specific needs of industries, MSMEs, start-ups, R&D institutions, science and technology institutes, universities and colleges, inventors and creators.

UGC Approved List of Journals 22 Journals No. - 46447

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session: 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: Overview of Indian Government Policies in the Agricultural Sector and Farmers' Suicides

2. Name of Author: Dr. Mangesh V Kadu

3. Name of Journal: VIBGYOR B-annual Multi-Disciplinary Research Journal

4. ISSN No.: ISSN: 2277-449, Special Issue-April 2018

5. Date of Publication: April-2018

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Approved List of Journal No. 46447

Cover Page	First Page of Research Article
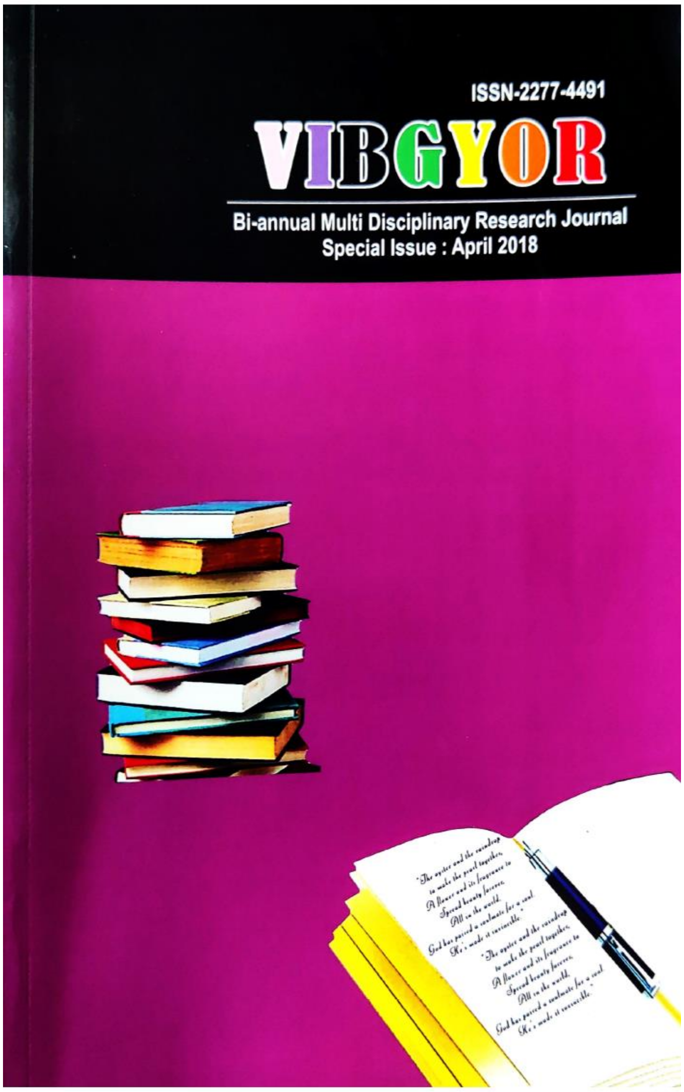	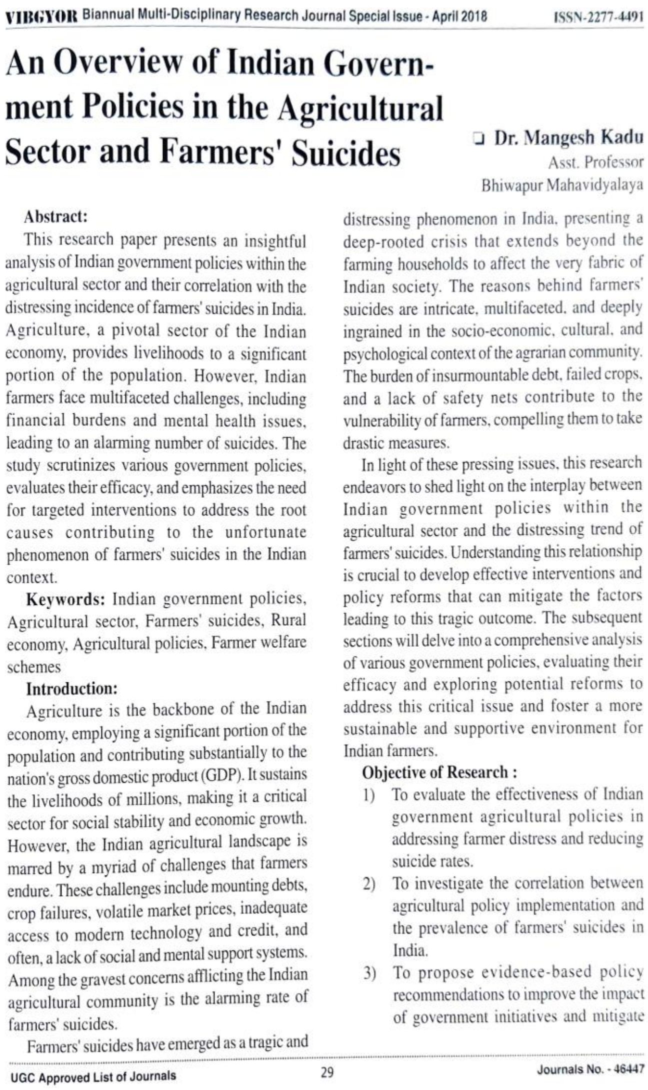

An Overview of Indian Government Policies in the Agricultural Sector and Farmers' Suicides

❑ Dr. Mangesh Kadu
Asst. Professor
Bhiwapur Mahavidyalaya

Abstract:

This research paper presents an insightful analysis of Indian government policies within the agricultural sector and their correlation with the distressing incidence of farmers' suicides in India. Agriculture, a pivotal sector of the Indian economy, provides livelihoods to a significant portion of the population. However, Indian farmers face multifaceted challenges, including financial burdens and mental health issues, leading to an alarming number of suicides. The study scrutinizes various government policies, evaluates their efficacy, and emphasizes the need for targeted interventions to address the root causes contributing to the unfortunate phenomenon of farmers' suicides in the Indian context.

Keywords: Indian government policies, Agricultural sector, Farmers' suicides, Rural economy, Agricultural policies, Farmer welfare schemes

Introduction:

Agriculture is the backbone of the Indian economy, employing a significant portion of the population and contributing substantially to the nation's gross domestic product (GDP). It sustains the livelihoods of millions, making it a critical sector for social stability and economic growth. However, the Indian agricultural landscape is marred by a myriad of challenges that farmers endure. These challenges include mounting debts, crop failures, volatile market prices, inadequate access to modern technology and credit, and often, a lack of social and mental support systems. Among the gravest concerns afflicting the Indian agricultural community is the alarming rate of farmers' suicides.

Farmers' suicides have emerged as a tragic and distressing phenomenon in India, presenting a deep-rooted crisis that extends beyond the farming households to affect the very fabric of Indian society. The reasons behind farmers' suicides are intricate, multifaceted, and deeply ingrained in the socio-economic, cultural, and psychological context of the agrarian community. The burden of insurmountable debt, failed crops, and a lack of safety nets contribute to the vulnerability of farmers, compelling them to take drastic measures.

In light of these pressing issues, this research endeavors to shed light on the interplay between Indian government policies within the agricultural sector and the distressing trend of farmers' suicides. Understanding this relationship is crucial to develop effective interventions and policy reforms that can mitigate the factors leading to this tragic outcome. The subsequent sections will delve into a comprehensive analysis of various government policies, evaluating their efficacy and exploring potential reforms to address this critical issue and foster a more sustainable and supportive environment for Indian farmers.

Objective of Research :

1) To evaluate the effectiveness of Indian government agricultural policies in addressing farmer distress and reducing suicide rates.
2) To investigate the correlation between agricultural policy implementation and the prevalence of farmers' suicides in India.
3) To propose evidence-based policy recommendations to improve the impact of government initiatives and mitigate

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: Physical Fitness: The Need of the Era

2. Name of Author: Asst. Prof. Aditya Kishor Sarwe

3. Name of Journal: VIBGYOR

4. ISSN No.: 2277-4491

5. Date of Publication: April-2018

6. Web link: No

7. Clarification: UCG Approved List of Journals. Journal No. 46447

Cover page	First Page of Research Article
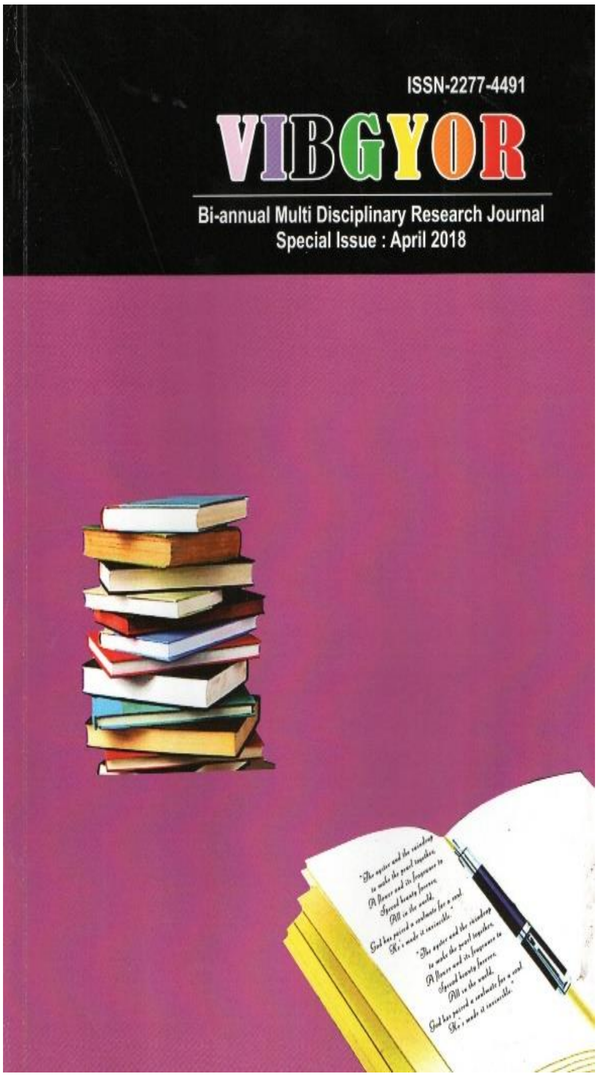	

Physical Fitness: The need of the Era

❑ Asst. Prof. Aditya Sarwe
Director of Sports,
Bhiwapur Mahavidyalya,
Bhiwapur

Keeping fit - Universal Problem

Though, we have entered in automatic age. Still the use of automatic energy is limited only to the few for advanced nation. We can rightly call it advanced it a machine age. This is an age in which even in this country, more and more people go everywhere in wheels. The works which was done by hands is now been done by machines, reducing the labour of the man and increasing its licence. Absence of hard works, non-utilisation of leisure in health recreational or constructive activities, and general bent of the mind of the people towards secondary professional have resulted in a loss of hard care in men. To this may be added in the apathy on the parts of young generation of men and women for exercise, games and sports. The results in general lack of velocity, endurance and prevalence of numerous attempts keeping fit has thus become a universal problem.

Why Physical Fitness?

To create am urge for physical fitness is the main task before India Today. We need Physical Fitness not only for the development of sports at International Level but also for the enhancement of the human being of the country and hard core of a man. There are many persons who are not willing to spend their money at Gymnasium and have no motivation to "Body Beautyful" nevertheless warried today about their figures and their general state of health. Especially the sense of keeping the figure is most conspicuously seen among the women.

Exposure for Researches:

Researches have shown that the physically fir person is able to maintain his form and figure for a longer time than the unfit. That means, physically fit person is better equipped to tolerate physical stress and that he has a strong effective heart. Physically fir person is not tired premature even he is fatigued. He reinforces his energy comparatively within a short span of time than unfit person. Researchers also found that, there is a relation between mental alertness and physical fitness. Organic development is one of the most important purposes of physical education. Without healthy condition of body, development of brain is impossible. In a word, healthy physical growth is essential to intellectual growth.

Physical Fitness has to be attained:

Physical Fitness is the natural outcome of well planned of physical education. Physical fitness cannot pass-over to others also it cannot conquer within short time. One has to work for it rather hard and regularly. Regular exercise can improve sense of well-being and your presence. Also, it can help to maintain physical form and fatigue fitness which is needed for the fullest satisfaction of activeness and for carrying out the repetitive responsibilities.

Weight Control:

To be physically fit, it is very necessary the amount of fat in the body is under control. The control can be exerted by the functional dietary programme and regular exercises. Rest, relaxation and revitalization are very much important physical fitness. More work and no rest will result in the deterioration of health and fitness.

Misconceptions:

There are many misconceptions about the effects of exercises on heart specially about women as compare to men. Many people think

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session-2018

1. Title of Research Article: दारिद्रय निर्मुलन आणि सरकारच्या कल्याणकारी योजना: एक दृष्टिक्षेप

2. Name of Author: Dr. Sunil K. Shinde

3. Name of Journal: VIBGYOR

4. ISSN No. 2277-4491

5. Date of Publication: April -2018

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Listed JOURNAL-46447

Cover page

VIBGYOR

Bi-annual Multidisciplinary Research Journal
Special Issue - April 2018

Published By
Research Journal Publication Committee
Bhiwapur Mahavidyala, Bhiwapur
Dist. Nagpur - 441201(M.S.) India
Ph. : No. 07106-232349, 9423602502, 9422829240
E-mail : vibgyorbmv@yahoo.in
Website : www.bgm.ac.in

UGC Approved List of Journals
Journal No. 46447

ISSN-2277-4491

Special Issue : April 2018

© Author
Copyright © All rights are reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrival system or transmitted in any form or by any means electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise without prior permission of the Editor.

The papers included in this publication have been directly reproduced, with minimum editorial intervention, from the files sent by the respective authors. Opinions expressed in the research papers are those of contributors and do not necessarily match the views of Research Journal Committee of the college. The Publisher or Editorial Board is not responsible for any information contained therein.

Type Setting
Scan Dot Computer,
Mahal, Nagpur Mobile : 9822565782
E-Mail : aakar100@gmail.com

First Page of Research Article

द्रारिद्र्य निमुर्लन आणि सरकारच्या कल्याणकारी योजना : एक दृष्टीक्षेप

❑ प्रा. डॉ. सुनिल शिंदे
अर्थशास्त्र विभागप्रमुख
भिवापूर महाविद्यालय
भिवापूर, जि. नागपूर

● प्रस्तावना

दारिद्र्य आणि उपासमार ही केवळ भारतासमोरच नाही तर संपूर्ण जगासमोर असलेल्या प्रमुख समस्यामध्ये महत्वाची समस्या आहे. दारिद्र्य समस्याच नाही तर शापसुध्दा आहे. भारताच्या ७० टक्के लोकसंख्येला पोटभर अन्न मिळत नाही. ही भारतासारख्या आर्थिक महासत्तेकडे वाटचाल करणाऱ्या देशाची शोकांतीका आहे. भारतात आर्थिक विकास दर जीतका वाढत आहे. तितके दारीद्र्य वाढत आहे. एकूण दारिद्र्याच्या टक्केवारीत घट होतांना दिसते तरीसुध्दा वाढत्या लोकसंख्येमुळे दारिद्र्यामध्ये जीवन जगणाऱ्या लोकांच्या संख्येत भर पडत आहे. प्रधानमन्त्र्यांचे आर्थिक सलाहगार परिषदेचे अध्यक्ष सुरेश तेंडुलकर यांच्या अध्यक्षतेखाली एका विशेषज्ञ समितीने तयार केलेल्या अहवालानुसार भारतामध्ये ३७.५ टक्के लोक दारीद्र्यामध्ये जीवन जगत आहेत.

उत्पन्न वितरणातील विषमता आणि वाढत्या लोकसंख्येमुळे निर्माण झालेल्या अनेक महत्वाच्या समस्येमध्ये दारिद्र्य ही एक समस्या होय. भारतामध्ये १ एप्रिल १९५१ पासून आर्थिक विकास व विकासाच्या माध्यमातून दारिद्र्य निमुर्लनासाठी ११ पंचवार्षिक योजना, तीन साखळी योजना पूर्ण झालेल्या आहेत. अनेक पंचवार्षिक योजनाच दारिद्र्य निमुर्लनाला प्राधान्य देऊन तयार करण्यात आलेल्या आहेत. ह्या पंचवार्षिक योजनामध्ये दारिद्र्य निमुर्लनासाठी अनेक महत्वाकांषी योजना राबविण्यात आलेल्या आहेत. त्यामुळे उत्तरोत्तर भारतातील दारिद्र्यामध्ये जीवन जगणाऱ्या लोकसंख्येचे प्रमाण कमीकमी होत आहे. परंतु दारिद्र्यामध्ये जीवन जगणाऱ्याचे प्रमाण पाहिजे तेवढे कमी झाले नाही. काही दिवसाअगोदर भारताचे पंतप्रधान मनमोहनसिंग यांनी २१ टक्यांपर्यत भारताचे दारिद्र्य कमी झालेले असून भारतीय लोकांचे राहणिमान पूर्वीपेक्षा सुधारले आहे. हे सरकारच्या दीर्घकालीन नियोजनाचे आणि आर्थिक सुधारणांचे यश आहे असे म्हटले आहे.

● दारिद्र्याचा अर्थ

दारिद्र्य म्हणजे काय? आणि दारिद्र्याचे मोजमाप कोणत्या आधारावर केले जावे यासंदर्भात अर्थशास्त्रज्ञामध्ये आणि दारिद्र्याचे मोजमाप करण्यासाठी नेमलेल्या विविध समित्यामध्ये एकवाक्यता आढळत नाही. त्यामुळे दारिद्र्याची निश्चित आणि काटेकोर व्याख्या करणे अवघड आहे. तसेच काळानुसार, परिस्थितीनुसार आणि व्यक्तिनुसार दारिद्र्याचा अर्थ आणि व्याख्या बदलली आहे.

जीवनाच्या मुलभूत किमान गरजा भागविता येण्याची अक्षमता म्हणजे दारिद्र्य होय. दारिद्र्य ही एक अशी सामाजिक समस्या आहे, ज्यामध्ये समाजाचा एक मोठा गट जीवनाच्या मुलभूत गरजापासून वंचित राहतो. दारिद्र्याची संकल्पना एक सापेक्ष संकल्पना आहे. ज्यामध्ये चांगल्या जीवन स्तराऐवजी निम्न जीवन स्तराच्या आधारावर दारिद्र्याची कल्पना करण्यात येते.

● दारिद्र्याची व्याख्या

भारतात दारिद्र्याच्या व्याख्येचा आधार उच्च जीवन स्तराऐवजी निम्न जीचन स्तरच मानन्यात येतो. भारतात गरिबीचे प्रमाण मोजन्यासाठी दारिद्र्य रेषा या संकल्पनेचा वापर केला जातो. १९७३-७४ पासून नियोजन आयोग दारिद्र्य रेषा ठरविण्यासाठी पुढील दोन निकषांचा वापर करीत आहे.

१) **दरडोई प्रतिदिन उष्मांक उपभोग :** या निकषानुसार ग्रामीण भागात किमान उष्मांक उपभोग २४०० कॅलरी, तर शहरी भागात किमान २१०० कॅलरी एवढा ठरविण्यात आला आहे.

२) **दरडोई प्रतिमाह उपभोग खर्च :** या निकषानुसार दारिद्र्य रेषा २००४-०५ मध्ये (आधारभूत वर्ष : १९७३-७४) ग्रामीण भागात दरडोई प्रतिमाह उपभोग खर्च रु. ३५६.३० तर शहरी भागात रु. ५३८.६० एवढी ठरविण्यात आली आहे. यावरून जी कुटुंबे दारिद्र्य रेषेपेक्षा कमी खर्च करतात. त्यांना 'दारिद्र्य रेषेखालील कुटुंबे' तर जी कुटूंबे दारिद्र्य रेषेपेक्षा जास्त खर्च करतात. त्यांना 'दारिद्र्य रेषेवरील कुटूंबे' असे संबोधले जाते.

● दारिद्र्याचे मोजमाप करणाऱ्या विविध समित्या

दारिद्र्य रेषेचे निकष ठरविणाच्या सरकारच्या अगोरदच्या

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: महाराष्ट्रातील तमाशा: एक लोकनाट्य

2. Name of Author: Dr. Madhukar V. Nandanwar

3. Name of Journal: VIBGYOR

4. ISSN No. 2277-4491

5. Date of Publication: April-2018

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Approved Journals, Journal No.46447

Cover page	First Page of Research Article
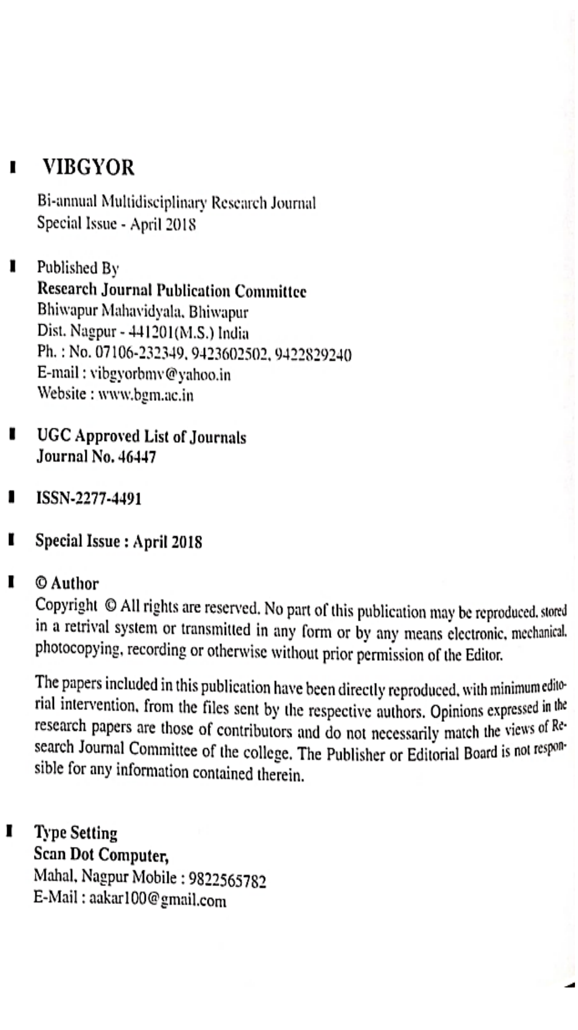	

Cover page:

- VIBGYOR

Bi-annual Multidisciplinary Research Journal
Special Issue - April 2018

- Published By
Research Journal Publication Committee
Bhiwapur Mahavidyala, Bhiwapur
Dist. Nagpur - 441201(M.S.) India
Ph. : No. 07106-232349, 9423602502, 9422829240
E-mail : vibgyorbmv@yahoo.in
Website : www.bgm.ac.in

- **UGC Approved List of Journals**
Journal No. 46447

- **ISSN-2277-4491**

- **Special Issue : April 2018**

- **© Author**
Copyright © All rights are reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrival system or transmitted in any form or by any means electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise without prior permission of the Editor.

The papers included in this publication have been directly reproduced, with minimum editorial intervention, from the files sent by the respective authors. Opinions expressed in the research papers are those of contributors and do not necessarily match the views of Research Journal Committee of the college. The Publisher or Editorial Board is not responsible for any information contained therein.

- **Type Setting**
Scan Dot Computer,
Mahal, Nagpur Mobile : 9822565782
E-Mail : aakar100@gmail.com

First Page of Research Article:

भंडारा जिल्ह्यातील साहित्य कलेत गुंतलेला आदिम समाज

❑ डॉ. मधुकर वि. नंदनवार
भिवापूर महविद्यालय भिवापूर

सारांश :-

भारतातील आदिम किंवा आदिवासी समाजाला धरतीची लेकरे म्हणतात. अगदी आदिम काळापासून वास्तव्य करणारे ते आदिवासीवासी असाही उल्लेख करण्यात येतो. भारतात पुरातन काळापासून आदिम समाज अस्तित्वात आहे. भारतीय राज्यघटनेत मात्र त्यांचा उल्लेखअनुसूचित जमात असा केलेला आहे. "समान बोलीभाषा बोलणाऱ्या व एका विशिष्ट भूप्रदेशावर वास्तव्य करणाऱ्या समूहाला आदिवासी समाज म्हणतात".आदिवासी समाज हा एक साधा व सरळ सामाजिक समूह आहे. हा समाजाचा घटक समान सांस्कृतिक जीवन जगणारा परंतु कित्येक वर्षे अक्षर ओळख नसलेला स्थानीय गटांचा समुच्चय आहे. आदिवासी समाज हा इतर कोणत्याही समाजापेक्षा अनेक दृष्टींनी वेगळा असल्याचे सर्वज्ञात आहे. विशिष्ट भूप्रदेश, प्रमाणलघुता, एकाच रक्तसंबंधावर आधारित, स्वतःची स्वतंत्र अशी बोलीभाषा परंतु लिपीचा अभाव, वेगळी जीवनपध्दती, साधी अर्थव्यवस्था, सीमित मंत्र, तंत्रविद्या, समान धर्म, सामाजिक एकजिनसीपणा इत्यादी वैशिष्ट्यांनी युक्त अशा आदिम समाजाचे वेगळेपण नजरेत भरुन येते.

भारतीय आदिवासी व लोकसाहित्य यांचा अनोन्य संबंध आहे. लोकसाहित्याची व्याप्ती सांगताना अमेरिकन अभ्यासक अलेक्झांडर क्राप म्हणतो, लोकसाहित्यात लोकगीते,लोककथा, म्हणी, मंत्र-तंत्र, लोकभ्रम, वनस्पतीविद्या, प्राणिविद्या, खनिजविद्या, नक्षत्रविद्या, विधिनिषेध, जादूटोणा, लोकनृत्य आणि लोकनाट्य इत्यादींचा समावेश होतो. आदिवासींच्या समग्र जीवनात लोकसाहित्याच्या या सर्व अंगांचा अंतर्भाव होतो हे सत्य आहे. 'आदिमानवाच्या मुखातून आनंदाच्या क्षणी निघालेले उत्स्फूर्त हुंकार हे लोकगीताचे स्वर घेऊनच जन्माला आले. आदिम समाज हाच लोकसाहित्याचा खरा वारसदार आहे. निसर्गाच्या सान्निध्यात वावरणारा हा धरतीचा पुत्र लोकसाहित्याचा प्रथम निर्माता आहे. लोकसाहित्याचे गाढे अभ्यासक ना.रा. शेंडे म्हणतात,"आदिसंतांनी शून्यातून नियतीच्या कलानुसार जीवन आविष्कृत केले नव्हे अलंकृतही केले. त्यांनी ध्वनी निर्माण केला, आणि त्याला शब्दाकार दिला. शब्दात त्यांनी विविध भावरंग भरले. तरल कल्पकतेने शब्दाशब्दांची मधुर अशी प्रभावी जुळणी केली. आणि नवरसांनी त्यांनी लोकवाङ्मयाची सहजस्फूर्त उभारणी करुन रंगरूपासह त्याचा अत्यंत मधुर गंध दरवळविला. ध्वनी, शब्द, रंग, रुप आणि गंध यांचा लोक साहित्यात आविष्कार घडवूनच नव्हे तर नाट्य, नृत्य व संगीत इत्यादी कलांची निर्मिती करुन आदिसंतांनी सांस्कृतिक जीवन तेजोवर्धित केले आहे. विविध प्रतिमा आणि प्रतीके दर्शवून त्यांनी जीवनातील विविध पैलूंची रसोत्कट अभिव्यक्ती घडविली आणि आपल्या संस्कृतिची अस्मिता प्रगट केली." आदिम, आदिवासी समाजाचे प्राचीनतम असे अस्तित्व यावरुन सिध्द होते.

महाराष्ट्रात भिल्ल, कोलाम, कोळी, वारली, ठाकूर, माडिया, परधान, कोरकू, पहाडी, कोरवा, गोंड, गोवारी, माना, हलबा, हलबी इ. आदिवासी जमाती आहेत. प्रामुख्याने भंडारा जिल्ह्याचा विचार केल्यास गोंड, गोवारी, माना, हलबा, हलबी या आदिवासी जमाती दिसून येतात. या आदिवासी जमातींचा व त्यांच्या साहित्य कलेच्या संदर्भात या संशोधनपर लेखात अल्पसा आढावा घेण्याचा प्रयत्न केला आहे.

भंडारा जिल्ह्यात 'गोंड' ही आदिवासी जमात दुर्गादेवीची भक्त आहे असे आढळून येते. गोंडात सहादेवे आणि सातदेवे असे दोन गट पडतात. गोंड जमातीत प्रौढ विवाह पध्दती दिसते. वधूमूल्य देण्याची रीत असून वराच्या घरी लग्न लागण्याची पध्दत आहे. मातीच्या बोहल्याभेवती सात फेरे मारणे हा त्यांचा लग्नविधी असतो. विधवा विवाहाचीही प्रथा आहे. शरीरावर गोंदण्याची चाल आहे. ज्या स्त्रीने गोंदन केले नाही तिला अपवित्र मानतात. देवाची पूजा करण्यापासून तिला वंचित केले जाते. खुटदेव, शिवाचादेव, नारायनदेव, सातआसरा, मातामाय इ. देवदेवतांचे पुजन केले जाते. शिवाच्या देवाला कोंबडा व बकऱ्याचा बळी देण्यात येते. नारायण देवाला डुकराचा बळी दिला जातो.

गोवारी ही पशूपालन करणारी जमात आहे. गायगोवारी, इंगोगोवारी, गोंडगोवारी या नावाने गोवरी जमातीचे वास्तव्य जिल्ह्यात अस्तित्वात आहे. या जमाती विषयी अशी लोककथा प्रचलित आहे की, भगवान कृष्णाच्या गाई चरायला नेणाऱ्या अहिराला एक रडत असलेला मुलगा जंगलात दिसला. तेव्हा त्याने त्या मुलाला घरी नेले. पालनपोषण केले. आपल्यासारखे गाई सांभाळण्याचे काम दिले. हाच गोवारींचा मूळपुरुष होय. जंगलात सापडलेला मुलगा जो गोवारी लोकांचा मुळपुरुष होता तो गोंड होता. याचा अर्थ अहिर व गोंड यांची मिश्र जात म्हणजे गोवारी होय. बायका उजव्या हाताच्या कोपराखाली नागमोडी पध्दतीने गोंदवून घेतात. त्याला सीतेचा हात म्हणतात. गोवारी मेघनाथ,

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: मानवाधिकार और बुद्ध तत्वज्ञान (Human Rights and Buddha's Philosophy)

2. Name of Author: Dr. Motiraj R. Chavhan

3. Name of Journal: VIBGYOR

4. ISSN No.: 2277-4491

5. Date of Publication: April-2018

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Approved Journal-46447

Cover page	First Page of Research Article

Cover page

- **VIBGYOR**

  Bi-annual Multidisciplinary Research Journal
  Special Issue - April 2018

- Published By
  Research Journal Publication Committee
  Bhiwapur Mahavidyala, Bhiwapur
  Dist. Nagpur - 441201(M.S.) India
  Ph. : No. 07106-232349, 9423602502, 9422829240
  E-mail : vibgyorbmv@yahoo.in
  Website : www.bgm.ac.in

- **UGC Approved List of Journals**
  Journal No. 46447

- **ISSN-2277-4491**

- **Special Issue : April 2018**

- **© Author**
  Copyright © All rights are reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrival system or transmitted in any form or by any means electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise without prior permission of the Editor.

  The papers included in this publication have been directly reproduced, with minimum editorial intervention, from the files sent by the respective authors. Opinions expressed in the research papers are those of contributors and do not necessarily match the views of Research Journal Committee of the college. The Publisher or Editorial Board is not responsible for any information contained therein.

- **Type Setting**
  Scan Dot Computer,
  Mahal, Nagpur Mobile : 9822565782
  E-Mail : aakar100@gmail.com

First Page of Research Article

मानवाधिकार और बुद्ध तत्वज्ञान

❑ डॉ. मोतीराज चव्हाण
सहाय्यक प्राध्यापक
भिवापूर महाविद्यालय, भिवापूर जि. नागपूर (म.रा.)

संक्षिप्त :

यह शोध पत्र मानव अधिकारों की अवधारणा पर प्रकाश डालता है। समाज के भीतर मानव व्यक्तित्व को आकार देने और पोषण करने में उनके महत्व पर जोर देता है। यह इस विश्वास पर प्रकाश डालता है कि व्यक्तिगत और मानवाधिकारों को अंतरराष्ट्रीय कानून के दायरे में राज्य की तुलना में अधिक महत्व देना चाहिए, क्योंकि ये अधिकार सार्वभौमिक रूप से लागू होते हैं और स्वभाव से अप्राप्य होते है। मानवाधिकार शब्द आधिकारिक तौर पर १९४८ में सार्वभौम घोषणा मे माध्यम से पेष किया गया था, जिसने अठारहवीं शताब्दी के मनुष्य के अधिकारों को प्रभावी ढंग से पुनर्जीवित किया, जिन्हें पहले अविभाज्य अधिकार या प्राकृतिक अधिकार के रूप में जाना जाता था। मानवाधिकार एक ऐसे समाज की आधारशिला है जहां व्यक्ति भय के बिना समानता और मानवीय गरिमा के साथ सह-अस्तित्व में रह सकते है। वे किसी व्यक्ति के पूर्ण व्यक्तित्व विकास के लिए आवश्यक परिस्थितियों का प्रतिनिधित्व करते है। भारत के संविधान में इन जातियों के लिऐ ऐसे शोषण से निपटने के लिए विशेष प्रावधान शामिल है.।

प्रस्तावना :

समाज में मनुष्य के व्यक्तित्व के विकास के लिए कतिपय अधिकारों की आवश्यकता होती है। जिसके अभाव में उसके व्यक्तित्व का विकास समाज में असम्भव है इन्हीं को मानव अधिकार कहा जाता है। हम व्यक्ति और मानवाधिकार को अन्तर्राष्ट्रीय विधि के विषय में राज्य से अधिक महत्त्व देने की आवश्यकता मानते है, इन अधिकारों को प्राप्त करने तथा इनका उपभोग करने हेतु और किसी विशेषता अथवा योग्यता की जरूरत नहीं है, यह अधिकार का भी परित्याग नहीं कर सकता है। 'मानवाधिकार' शब्द का प्रयोग इसकी सार्वभौम घोषणा होने के साथ ही १९४८ में किया गया, जो मूलतः अट्ठारहवी श्ताब्दी के 'मानव का अधिकार' का पुन:प्रवर्तन कर ऐसा बनाया गया, इससे पहले परम्परागत रूप से 'मानवाधिकार' को 'अहस्तान्तरणीय अधिकार' प्राकृतिक अधिकार या मानव का अधिकार कहा जाता था।

मानव अधिकार ही समाज में ऐसा वातावरण उत्पन्न करते है, जिसमें सभी व्यक्ति समानता के साथ निर्भीक रूप से मानव गरिमा के साथ जीवन यापन कर पाते है। अधिकार सामाजिक जीवन की वे परिस्थितियां है, जिनके बिना सामान्यत: कोई व्यक्ति अपने व्यक्तित्व का पूर्ण विकास नहीं कर सकता। भारत में मानवाधिकार संरक्षण अधिनियम १९९३ को भारत की संसद ने पारित किया। मानव अधिकारों का तात्पर्य संविधान द्वारा प्रत्यक्ष अथवा अन्तर्राष्ट्रीय प्रसंविदाओं में सन्निहित व्यक्तियों की प्राण, स्वतंत्रता, समानता एवं गरिमा से सम्बंधित ऐसे अधिकारों से है जो भारत के न्यायालयों द्वारा प्रवर्तनीय है।

मानवाधिकार मुख्यतः नैतिक और वैध हो सकते हैं। नैतिक अधिकार वे होते है जो व्यक्तियों की नैतिकता पर आधारित होते है। इन अधिकारों को राज्य के नियमों का अनुमोदन प्राप्त नहीं होता है और इसलिए इनका उल्लंघन भी वैधानिक रूप से दण्डनीय नहीं माना जाता है। इनका पालन व्यक्ति अपने अन्त:करण एवं अपनी स्वाभाविक प्रेरणा से करता है। नैतिक अधिकारों के विपरीत वैध अधिकार वे होते है जो राज्य के कानूनों के द्वारा मान्य तथा रक्षित होते हैं और लोकतांत्रिक राज्यों में सामान्यतया इन अधिकारों को न्यायिक संरक्षण प्राप्त होता है।

मानव से ही मानवता का, अर्थात् इंसान से ही इंसानियत का जन्म होता है, जो सभी धर्म, दर्शनों का सार है। जाति, भाषा, धर्म, सम्प्रदाय क्षेत्रीयता, वर्ग भेद आदि के संघर्ष प्रत्येक युग के इतिहास में मिलते हैं। दम्भ एवं मिथ्याभिमान किसी भी व्यक्ति, समाज के पतन का कारण बनते है। अपनी श्रेष्ठता का मिथ्याभिमान और दम्भ ही जर्मनी को ले डूबा। जातीय संकीर्णता एवं विविध अंधविश्वास मानवता के विकास के मार्ग पर बाधा बनते आये हैं। समय-समय पर इन अमानवीय प्रथाओं के विरोध एवं खण्डन हेतु अथक

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: नागपूर शहरातील औद्योगिक विकासासाठी कामगारांचे अध्ययन: एक अभ्यास

2. Name of Author: Dr. Rajesh Bahurupi

3. Name of Journal: VIBGYOR

4. ISSN No.: 2277-4491

5. Date of Publication: April-2018

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Approved List of Journals, Journal No. 46447

Cover page	First Page of Research Article

Cover page

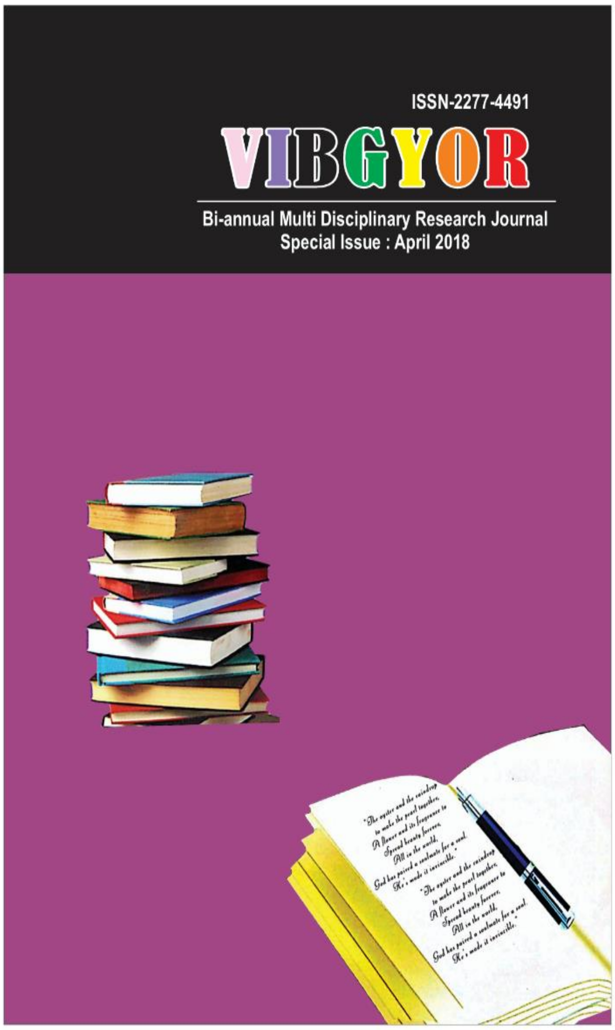

First Page of Research Article

नागपुर शहरातील औद्योगिक विकासासाठी कामगारांचे अध्ययन : एक अभ्यास

❑ डॉ. राजेश बहुरुपी
वाणिज्य विभाग
भिवापूर महाविद्यालय भिवापूर

सांराश :

व्यवसाय संस्था कोणत्याही स्वरूपाची असली तरी प्रत्येक संस्थेसाठी स्त्री व पुरूष कामगाराच्या समस्या नेहमीच अत्यंत महत्त्वपूर्ण समजली जाते. विविध पातळीवर योग्यवेळी योग्य व्यक्तींची कामगार म्हणून नियुक्त केली जाण्यावरच उपक्रमाचे यशअपशय ब-याच मोठया प्रमाणात अवलंबून असते. व्यापार- व्यवसायाची वाढ झाल्यामुळे, कामगार यांना बढती दिल्यामुळे, कामगाराचा मृत्यु किंवा निवृत्ती झाल्यामुळे तसेच, बेजबाबदार कामगार हे कामावरून कमी केल्यामुळे संस्थेत वेळो वेळी नवीन कामगाराची भरती आणि निवड करावी लागते. संघटनेतील उत्पादन कार्यात सातत्य ठेवण्यासाठी साधन सामग्री आणि श्रमाचा पुरवठा अविरतपणे करावा लागतो. व्यापार-व्यवसायाला साधन सामग्री पुरविणे हे तुलनात्मक दृष्टया जेवढे सोपे आहे तेवढेच श्रमाचा पुरवठा करणे मात्र कठीण असते. अनुरूप ज्ञान आणि कौशल्ये अवगत असलेल स्त्री व पुरूष कामगाराच्या शोध घेणे हे अत्यंत कठीण कार्य आहे.

प्रस्तुत विषय हा नागपुर शहरातील औद्योगिक विकासासाठी कामगारांचे अध्ययन: एक अभ्यास" असुन या अध्ययना अंतर्गत, कारखान्यांमध्ये काम करणाऱ्या कामगार स्त्री व पुरूष यांच्या अभ्यास केला गेला आहे. व्यवसायामुळे त्यांच्या जीवनात झालेले परिवर्तन, त्यांची दिनचर्या, त्यांच्या आकांक्षा व या सर्व घटकांचा, त्यांच्या संपूर्ण जीवनावर पडलेला प्रभाव, हा या अध्ययनाचा विषय आहे.

प्रस्तावना :-

वर्तमान युग हे औद्योगिक क्रांतीचे युग आहे. उत्पादन, प्रथम मनुष्य शक्तीच्या आधारे केले जाई, पण औद्योगिक क्रांतीमुळे, उत्पादन क्षेत्रात यंत्राचा शिरकाव होऊन, यंत्राच्या साहाय्याने उत्पादन करण्यात येऊ लागले. औद्योगिक क्रांतीपूर्वी, कामगार हा स्वतःच्या हस्तकौशल्याचा स्वामी होता. माल, उत्पादन, उत्पादित मालावरचे कौशल्य, तसेच त्या मालाची विक्री याबाबतचे, सर्व निर्णय तो स्वतःच घेत असे. औद्योगिक युगात, उत्पादन यंत्राच्या सहाय्याने होत असल्यामुळे, उत्पादनाचा दर्जा उंचावून, मालाचे उत्पादन मुल्य कमी झाले. त्यामुळे, कमी किंमतीतील माल, मोठया संख्येने बाजारात उपलब्ध झाला. परिणामतः मनुष्याने स्वतःच्या हस्तकौशल्याने निर्माण केलेले 'कुशल कारागीरा'चे स्थान डळमळले व त्याला मजुराच्या भूमिकेत जावे लागले. ग्रामीण भागातील कारागीरांना, बहुसंख्येने शहराकडे स्थलांतरित व्हावे लागले. ग्रामीण कारागीर म्हणून आलेले हे कामगार, कारखान्यात मजुर म्हणून काम करू लागले. जो कामगार उत्पादक होता, तो यंत्रचालक बनला.

आजच्या उद्योगधंद्याचे मानवाच्या जीवनावर दुरवर परिणाम झालेले आहेत. उद्योगधंद्यांचा समाजाशी निकटचा संबंध येतो. आधुनिक युगातल्या उत्पादन प्रक्रियेत, मनुष्यबळापेक्षा यंत्रशक्तीवर अधिक भर दिला जातो. औद्योगिक क्रांतीच्या पूर्वीचा श्रमिक, स्वतःच्या कौशल्याचा स्वामी होता. त्याला हवी असणारी साधने, अवजारे, कच्चा माल, उत्पादित मालावरचे कौशल्य व त्याची विक्री याबाबत, श्रमिक स्वतःच निर्णय घेत असे.

श्री व्ही.व्ही. गिरी यांनीही म्हटले आहे की, "औद्योगिक क्रांतीने निरनिराळ्या यंत्राचा वापर होऊन, कमी किंमतीचा माल तयार होऊ लागला. औद्योगिकरणा सोबतच, आपले उत्पादन वाढावे, या दृष्टीने, कारखानदारांनी कमी मजुरी देऊन पुरूष, स्त्रिया व मुले यांना कामावर ठेऊन घेतले."

अध्ययनायचे उद्धेश :

नागपुर शहारातील औद्योगिक विकास यंत्रणेतील स्त्री व पुरूष कामगारांचे कुटुंबाचा आवश्यक गरजांवर होणारा खर्चाच्या अभ्यास करणे.

नागपुर शहारात औद्योगिक विकास कामगारांचे सरासरीतील व दरडोई उत्पन्नाच्या अभ्यास करणे.

प्रस्तुत अध्ययन, वर्णनात्मक संशोधन पद्धतीवर आधारित आहे. तसेच संशोधन करतांना, मिळत असलेले निष्कर्ष, हे ज्या क्षेत्रातून अध्ययनाच्या माध्यमातून मिळवायचे असतात, त्या क्षेत्रात प्रातिनिधिक नमुन्याची निवड केली आहे. प्रस्तुत संशोधनाचा विषय, हा "नागपुर शहरात औद्योगिक विकास

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: “Need of Value Education in Business”

2.Name of Author: Dr. Anita V. Mahawadiwar

3.Name of Journal: ‘VIBGYOR’

4. ISSN No.: 2277-4491

5.Date of Publication: April-2018

5.Web link: No

6.Clarification: UGC Approved List of Journals No.46447

Cover page	First Page of Research Article
(image below)	(transcribed below)

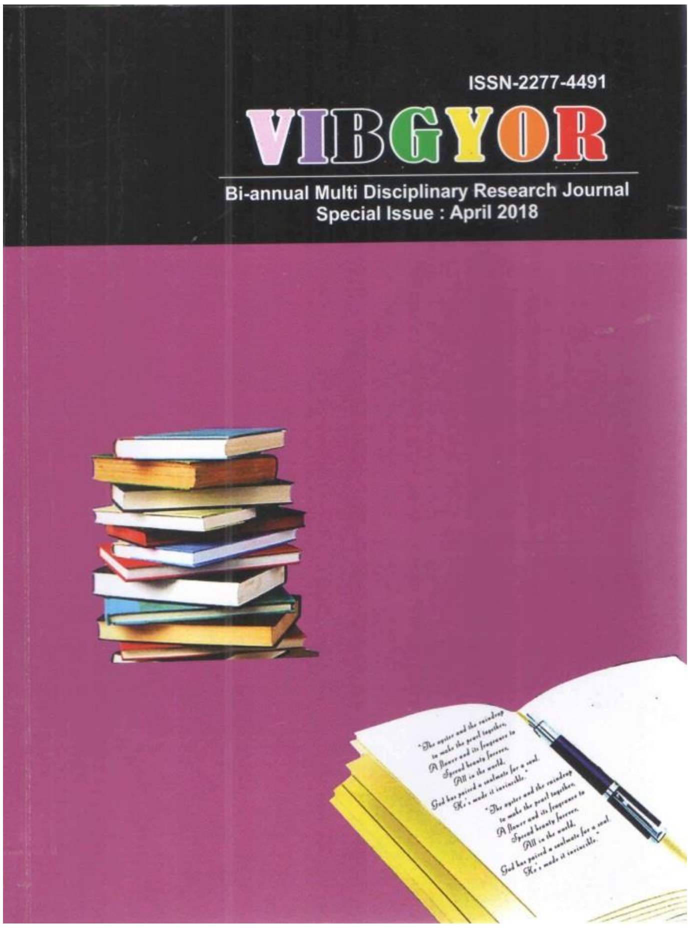

VIBGYOR Biannual Multi-Disciplinary Research Journal Special Issue - April 2018 ISSN-2277-4491

आधुनिक काळात मूल्यशिक्षण व्यवसायाची खरी गरज

❑ प्रा. डॉ. अनिता महावादीवार
साहाय्यक प्राध्यापक, वाणिज्य विभाग,
भिवापूर महाविद्यालय, भिवापूर

सारांश :

मनुष्य हा एक समाजशील प्राणी आहे. सर्वप्रथम तो कुटुंबात मोठा होतो. त्यानंतर त्याचा शाळेशी संबंध येतो. शेवटी तो समाजात वावरतो. मात्र जेव्हा त्याला आपण समाजाचा एक घटक आहो ही जाणीव होते तेव्हा ही जाणीव होत असतांना त्याला मूल्यशिक्षणाचे महत्व वाटायला लागते. शिक्षण प्रक्रियेत मूल्यशिक्षणाला अनन्यसाधारण असे महत्व आहे. शिक्षणाच्या माध्यमातून आवश्यक ती मूल्य जोपासली जावून ती विकसित करणे हाच मूल्यशिक्षणाचा मुख्य हेतू आहे. आजच्या आधुनिक काळात व्यवसायाची सामाजिक जबाबदारी ही संकल्पना एक नैतिक जबाबदारी म्हणून मूल्यशिक्षणावरच आधारित आहे. व्यवसाय समाजापासून वेगळा होवू शकत नाही. व्यवसाय आणि समाज या एकाच नाण्याच्या दोन बाजू आहेत. म्हणूनच व्यवसायाला आपले नाव समाजात मिळवायचे असेल तर त्यासाठी काही नैतिक मूल्य समाजाप्रती जोपासावी लागतात. त्यासाठी मूल्यशिक्षणाचीच गरज असते. कारण व्यवसायाच्या दृष्टीने समाजातील प्रत्येक घटक महत्वाचा असतो. कारण या प्रत्येक घटकांचा संबंध व्यवसायाशी येतो. व्यवसायाबाहेर असे अनेक घटक असतात की, ज्यांचा भरवशावर व्यवसाय उभा असतो. म्हणूनच मूल्यशिक्षण आणि व्यवसाय यांचा फार जवळचा संबंध आहे. शिक्षण क्षेत्रातील मूल्यशिक्षणाचे हेच महत्व लक्षात घेऊन शैक्षणिक वर्ष १९९७-९८ पासून शासनाने शालेय स्तरावर इयत्ता पहिली ते दहावीसाठी मूल्यशिक्षण हा विषय अनिवार्य केलेला आहे.

प्रास्ताविक :

आजचे युग हे माहिती तंत्रज्ञानाचे युग आहे. माहिती तंत्रज्ञानाबरोबरच विकासाच्या संपूर्ण क्षेत्रात विज्ञानानेही बरीच प्रगती केलेली आहे. त्यामुळे जग आज भौतिक अंगांनी समृध्द व समर्थ झालेले आहे. आंतरराष्ट्रीय पातळीवर ज्ञानाचा विस्फोट झालेला आहे. जगाने भौतिक शास्त्रविकासात नेत्रदीपक मजल मारलेली आहे. आधुनिक तंत्रज्ञानाने तर फार मोठी कामगिरी करून दाखविली आहे. परंतु तरीही या दोहोंच्या आधारे मानवी जीवन मात्र अधिकच असुरक्षित झालेले आहे. कारण कमावलेल्या शक्तिच्या सामर्थ्याबरोबरच त्याच्याशी सुसंगत अशी मानवता जपणारी मूल्य मात्र जोपासली गेलेली नाहीत.

भारत हा विकसनशील देश आहे. विकासाच्या प्रक्रियेत असणाऱ्या देशाने मानवी मूल्यांची जपणूक करून मानवी कल्याण केल्यास ते योग्य होवू शकेल. मानवी संकट टाळायचे असेल तर मानवाच्या कल्याणासाठी आजवर निर्माण व विकसित झालेल्या मानवी मूल्यांचा सर्व समाजांमध्ये आणि व्यक्ति-व्यक्तीमध्ये परिपोष होण्याची आज गरज आहे. या मूल्यांची रूजवणूक करणे, जपणूक करणे क्रमप्राप्त असल्याने मानवी जीवनमूल्यांचा परिपोष शिक्षणातून अधिक परिणामकारकतेने होवू शकतो. असा सर्वसामान्यांचा विश्वास आहे. म्हणजेच भारतासारख्या देशात अनेक सामाजिक समस्यांची सोडवणूक होवून मानवतेच्या विकासाचा, प्रगतीचा मार्ग मोकळा व्हावा यासाठी भारतासारख्या विकसनशील देशांना अभ्यासक्रमाच्या माध्यमातून मूल्यांचे शिक्षण साधता येईल अशी भूमिका स्वीकारावी लागेल.

मूल्यशिक्षणाचा अर्थ :

१. 'ज्या मानवी मूल्यांच्या संस्कारातून व्यक्ती, समाज, राष्ट्र व आंतरराष्ट्रीय सामंजस्य यांचा ज्ञानात्मक, भावात्मक व क्रियात्मक पातळीवर विकास होतो त्या शिक्षणाला मूल्य शिक्षण म्हणतात.' - डॉ. गावंडे

२. एखाद्याच्या शारीरिक आणि मानसिक स्वास्थ्याला तसेच समाजहिताला समायोजनास उपयुक्त ठरणारी आणि संस्कृतीला अनुसरून असणारी मार्गदर्शक जीवन तत्वे म्हणजे मूल्य होय.

३. इतरांशी योग्यरितीने वर्तन करण्यास जे मदत करते त्यास नैतिक मूल्ये असे म्हणतात.

शिक्षण हे एक समाजाच्या परिवर्तनाचे साधन आहे. समाजात विविध स्तरांवर विविध घटक असतात. या प्रत्येक घटकांचा विकास जोपर्यंत होणार नाही तोपर्यंत समाजपरिवर्तन शक्य नाही. कारण समाजातील प्रत्येक घटकांच्या संवर्धनासाठी आणि व्यक्ति विकासासाठी आवश्यक ती मूल्ये विकसित करण्यासाठी शिक्षण हे एक प्रमुख साधन आहे. म्हणून मूल्यशिक्षणाचा विचार करतांना विद्यार्थी जीवनापासूनच जर

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: धम्मपालनाची मानवी द्रुष्टिकोनातुन वर्तमान उपयोगिता (Dhammapalanachi Manavi Drushtikonatun Vartaman Upyogita)

2. Name of Author: Asst. Prof. Someshwar Wasekar

3. Name of Journal: VIBGYOR

4. ISSN No.: 2277-4491

5. Date of Publication: April-2018

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Approved List of Journals, Journal No. 46447

Cover page	First Page of Research Article
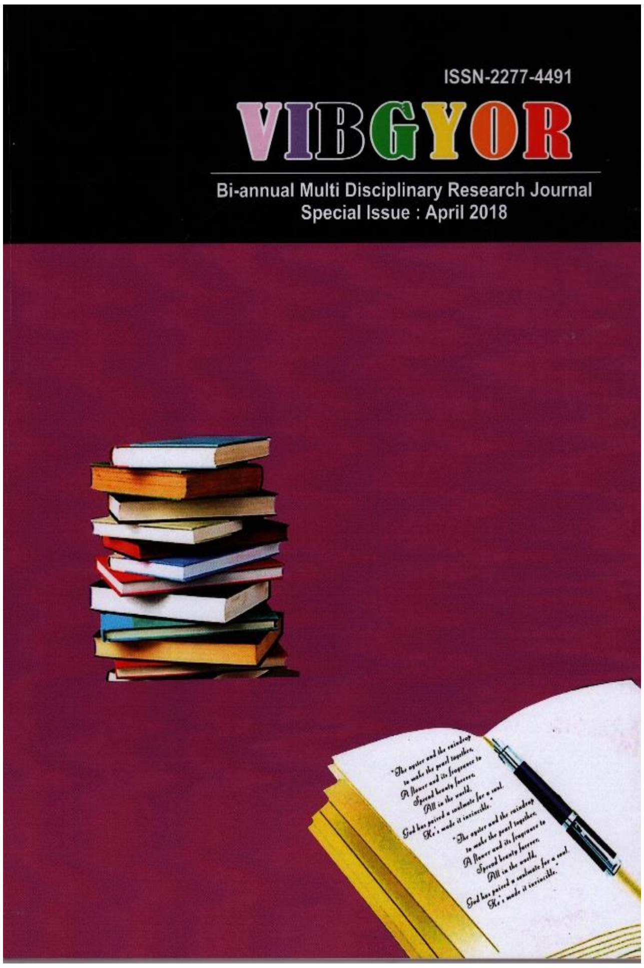	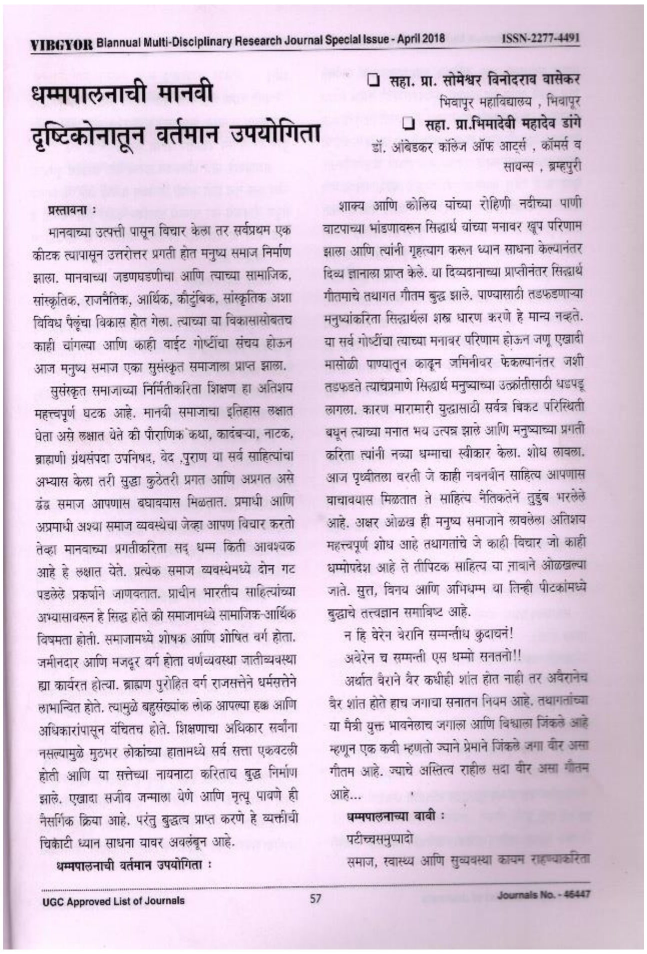

धम्मपालनाची मानवी दृष्टिकोनातून वर्तमान उपयोगिता

❑ सहा. प्रा. सोमेश्वर विनोदराव वासेकर
भिवापूर महाविद्यालय , भिवापूर
❑ सहा. प्रा.भिमादेवी महादेव डांगे
डॉ. आंबेडकर कॉलेज ऑफ आर्ट्स , कॉमर्स व सायन्स , ब्रम्हपुरी

प्रस्तावना :

मानवाच्या उत्पत्ती पासून विचार केला तर सर्वप्रथम एक कीटक त्यापासून उत्तरोत्तर प्रगती होत मनुष्य समाज निर्माण झाला. मानवाच्या जडणघडणीचा आणि त्याच्या सामाजिक, सांस्कृतिक, राजनैतिक, आर्थिक, कौटुंबिक, सांस्कृतिक अशा विविध पैलूंचा विकास होत गेला. त्याच्या या विकासासोबतच काही चांगल्या आणि काही वाईट गोष्टींचा संचय होऊन आज मनुष्य समाज एका सुसंस्कृत समाजाला प्राप्त झाला.

सुसंस्कृत समाजाच्या निर्मितीकरिता शिक्षण हा अतिशय महत्त्वपूर्ण घटक आहे. मानवी समाजाचा इतिहास लक्षात घेता असे लक्षात येते की पौराणिक कथा, कादंबऱ्या, नाटक, ब्राह्मणी ग्रंथसंपदा उपनिषद, वेद ,पुराण या सर्व साहित्यांचा अभ्यास केला तरी सुद्धा कुठेतरी प्रगत आणि अप्रगत असे द्वंद्व समाज आपणास बघावयास मिळतात. प्रमाधी आणि अप्रमाधी अश्या समाज व्यवस्थेचा जेव्हा आपण विचार करतो तेव्हा मानवाच्या प्रगतीकरिता सद् धम्म किती आवश्यक आहे हे लक्षात येते. प्रत्येक समाज व्यवस्थेमध्ये दोन गट पडलेले प्रकर्षाने जाणवतात. प्राचीन भारतीय साहित्यांच्या अभ्यासावरून हे सिद्ध होते की समाजामध्ये सामाजिक-आर्थिक विषमता होती. समाजामध्ये शोषक आणि शोषित वर्ग होता. जमीनदार आणि मजदूर वर्ग होता वर्णव्यवस्था जातीव्यवस्था ह्या कार्यरत होत्या. ब्राह्मण पुरोहित वर्ग राजसत्तेने धर्मसत्तेने लाभान्वित होते. त्यामुळे बहुसंख्यांक लोक आपल्या हक्क आणि अधिकारांपासून वंचितच होते. शिक्षणाचा अधिकार सर्वांना नसल्यामुळे मुठभर लोकांच्या हातामध्ये सर्व सत्ता एकवटली होती आणि या सत्तेच्या नायनाटा करिताच बुद्ध निर्माण झाले. एखादा सजीव जन्माला येणे आणि मृत्यू पावणे ही नैसर्गिक क्रिया आहे. परंतु बुद्धत्व प्राप्त करणे हे व्यक्तीची चिकाटी ध्यान साधना यावर अवलंबून आहे.

धम्मपालनाची वर्तमान उपयोगिता :

शाक्य आणि कोलिय यांच्या रोहिणी नदीच्या पाणी वाटपाच्या भांडणावरून सिद्धार्थ यांच्या मनावर खूप परिणाम झाला आणि त्यांनी गृहत्याग करून ध्यान साधना केल्यानंतर दिव्य ज्ञानाला प्राप्त केले. या दिव्यदानाच्या प्राप्तीनंतर सिद्धार्थ गौतमाचे तथागत गौतम बुद्ध झाले. पाण्यासाठी तडफडणाऱ्या मनुष्यांकरिता सिद्धार्थला शस्त्र धारण करणे हे मान्य नव्हते. या सर्व गोष्टींचा त्याच्या मनावर परिणाम होऊन जणू एखादी मासोळी पाण्यातून काढून जमिनीवर फेकल्यानंतर जशी तडफडते त्याचप्रमाणे सिद्धार्थ मनुष्याच्या उत्क्रांतीसाठी धडपडू लागला. कारण मारामारी युद्धासाठी सर्वत्र बिकट परिस्थिती बघून त्याच्या मनात भय उत्पन्न झाले आणि मनुष्याच्या प्रगती करिता त्यांनी नव्या धम्माचा स्वीकार केला. शोध लावला. आज पृथ्वीतला वरती जे काही नवनवीन साहित्य आपणास वाचावयास मिळतात ते साहित्य नैतिकतेने तुडुंब भरलेले आहे. अक्षर ओळख ही मनुष्य समाजाने लावलेला अतिशय महत्त्वपूर्ण शोध आहे तथागतांचे जे काही विचार जो काही धम्मोपदेश आहे ते तीपिटक साहित्य या नावाने ओळखल्या जाते. सुत्त, विनय आणि अभिधम्म या तिन्ही पीटकांमध्ये बुद्धाचे तत्त्वज्ञान समाविष्ट आहे.

न हि वेरेन वेरानि सम्मन्तीध कुदाचनं!
अवेरेन च सम्मन्ती एस धम्मो सनतनो!!

अर्थात वैराने वैर कधीही शांत होत नाही तर अवैरानेच वैर शांत होते हाच जगाचा सनातन नियम आहे. तथागतांच्या या मैत्री युक्त भावनेलाच जगाला आणि विश्वाला जिंकले आहे म्हणून एक कवी म्हणतो ज्याने प्रेमाने जिंकले जगा वीर असा गौतम आहे. ज्याचे अस्तित्व राहील सदा वीर असा गौतम आहे...

धम्मपालनाच्या बाबी :

पटीच्चसमुप्पादो

समाज, स्वास्थ्य आणि सुव्यवस्था कायम राहण्याकरिता

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: **Quality Factors and Performance in Citrus Industry**

2.Name of Author: **Sunilkumar, R. L. Srivastava & Rajasree O.P.**

3.Name of Journal: **International Journal of Productivity and Quality Management.**

4. ISSN/ISBN No.: eISSN:1746-6482

5.Date of Publication: **14/11/2018**

5. Web link: **https://doi.org/10.1504/IJPQM.2018.096090**

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: " Farmer's Suicide: A Contemplation "

2. Name of Author: Dr. Vijay Shankarrao Dighore

3. Name of Journal: 'AJANTA' International Journal Volume-VII, Issue-IV

4. ISSN No.: 2277-5730

5. Date of Publication: December-2018

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Listed Journal No: 40776

Cover page	First Page of Research Article
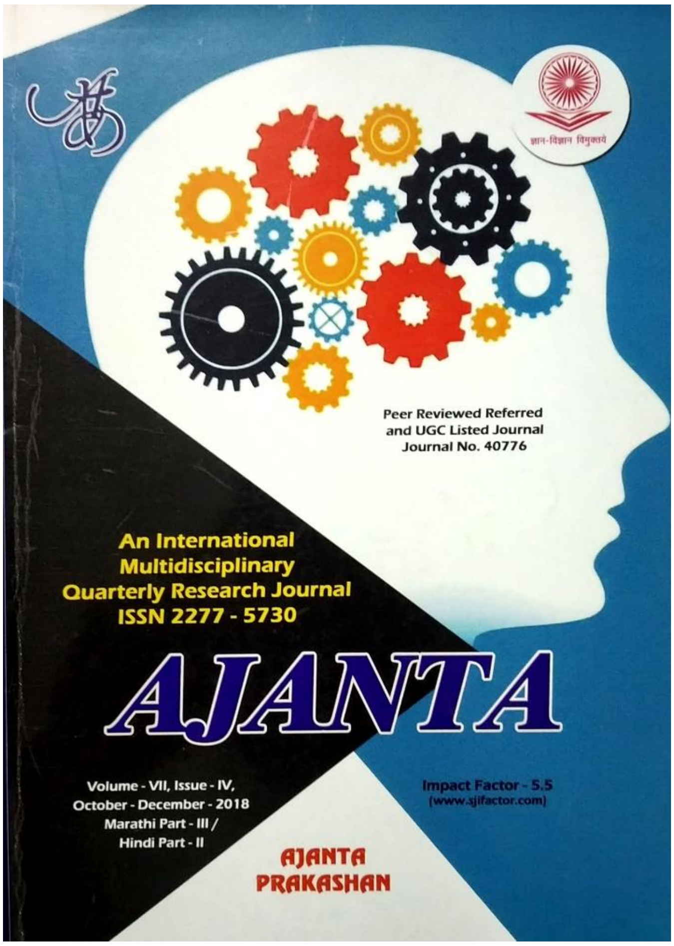	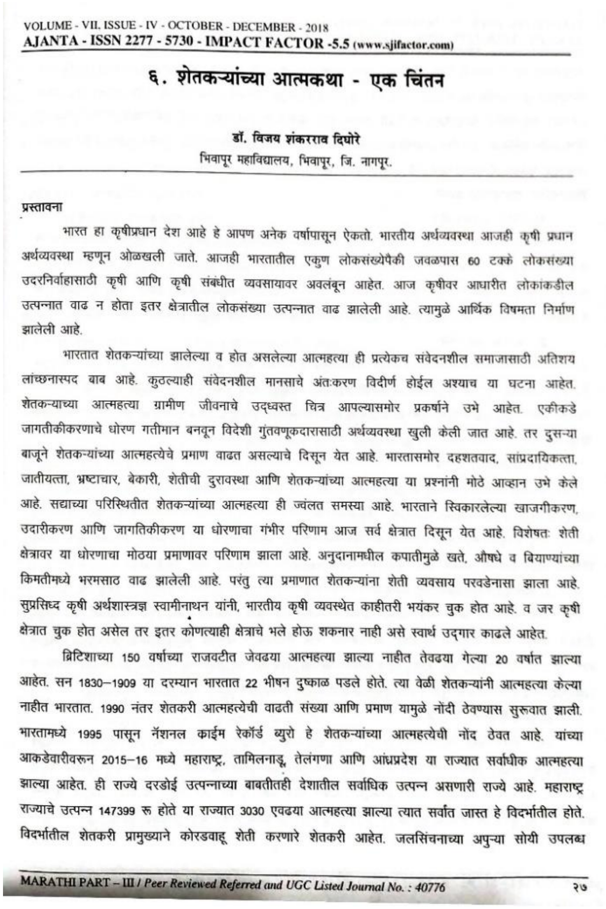

VOLUME - VII, ISSUE - IV - OCTOBER - DECEMBER - 2018
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR -5.5 (www.sjifactor.com)

६. शेतकऱ्यांच्या आत्मकथा - एक चिंतन

डॉ. विजय शंकरराव दिघोरे
भिवापूर महाविद्यालय, भिवापूर, जि. नागपूर.

प्रस्तावना

भारत हा कृषीप्रधान देश आहे हे आपण अनेक वर्षापासून ऐकतो. भारतीय अर्थव्यवस्था आजही कृषी प्रधान अर्थव्यवस्था म्हणून ओळखली जाते. आजही भारतातील एकुण लोकसंख्येपैकी जवळपास 60 टक्के लोकसंख्या उदरनिर्वाहासाठी कृषी आणि कृषी संबंधीत व्यवसायावर अवलंबून आहेत. आज कृषीवर आधारीत लोकांकडील उत्पन्नात वाढ न होता इतर क्षेत्रातील लोकसंख्या उत्पन्नात वाढ झालेली आहे. त्यामुळे आर्थिक विषमता निर्माण झालेली आहे.

भारतात शेतकऱ्यांच्या झालेल्या व होत असलेल्या आत्महत्या ही प्रत्येकच संवेदनशील समाजासाठी अतिशय लांच्छनास्पद बाब आहे. कुठल्याही संवेदनशील मानसाचे अंतःकरण विदीर्ण होईल अश्याच या घटना आहेत. शेतकऱ्याच्या आत्महत्या ग्रामीण जीवनाचे उद्ध्वस्त चित्र आपल्यासमोर प्रकर्षाने उभे आहेत. एकीकडे जागतीकीकरणाचे धोरण गतीमान बनवून विदेशी गुंतवणूकदारासाठी अर्थव्यवस्था खुली केली जात आहे. तर दुसऱ्या बाजूने शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येचे प्रमाण वाढत असल्याचे दिसून येत आहे. भारतासमोर दहशतवाद, सांप्रदायिकत्ता, जातीयत्ता, भ्रष्टाचार, बेकारी, शेतीची दुरावस्था आणि शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या या प्रश्नांनी मोठे आव्हान उभे केले आहे. सद्याच्या परिस्थितीत शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या ही ज्वंलत समस्या आहे. भारताने स्विकारलेल्या खाजगीकरण, उदारीकरण आणि जागतिकीकरण या धोरणाचा गंभीर परिणाम आज सर्व क्षेत्रात दिसून येत आहे. विशेषतः शेती क्षेत्रावर या धोरणाचा मोठया प्रमाणावर परिणाम झाला आहे. अनुदानामधील कपातीमुळे खते, औषधे व बियाण्यांच्या किमतीमध्ये भरमसाठ वाढ झालेली आहे. परंतु त्या प्रमाणात शेतकऱ्यांना शेती व्यवसाय परवडेनासा झाला आहे. सुप्रसिध्द कृषी अर्थशास्त्रज्ञ स्वामीनाथन यांनी, भारतीय कृषी व्यवस्थेत काहीतरी भयंकर चुक होत आहे. व जर कृषी क्षेत्रात चुक होत असेल तर इतर कोणत्याही क्षेत्राचे भले होऊ शकनार नाही असे स्वार्थ उद्‌गार काढले आहेत.

ब्रिटिशाच्या 150 वर्षाच्या राजवटीत जेवढया आत्महत्या झाल्या नाहीत तेवढया गेल्या 20 वर्षात झाल्या आहेत. सन 1830–1909 या दरम्यान भारतात 22 भीषन दुष्काळ पडले होते. त्या वेळी शेतकऱ्यांनी आत्महत्या केल्या नाहीत भारतात. 1990 नंतर शेतकरी आत्महत्येची वाढती संख्या आणि प्रमाण यामुळे नोंदी ठेवण्यास सुरूवात झाली. भारतामध्ये 1995 पासून नॅशनल काईम रेकॉर्ड ब्युरो हे शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येची नोंद ठेवत आहे. यांच्या आकडेवारीवरून 2015–16 मध्ये महाराष्ट्र, तामिलनाडू, तेलंगणा आणि आंध्रप्रदेश या राज्यात सर्वाधीक आत्महत्या झाल्या आहेत. ही राज्ये दरडोई उत्पन्नाच्या बाबतीतही देशातील सर्वाधिक उत्पन्न असणारी राज्ये आहे. महाराष्ट्र राज्याचे उत्पन्न 147399 रू होते या राज्यात 3030 एवढया आत्महत्या झाल्या त्यात सर्वात जास्त हे विदर्भातील होते. विदर्भातील शेतकरी प्रामुख्याने कोरडवाहू शेती करणारे शेतकरी आहेत. जलसिंचनाच्या अपुऱ्या सोयी उपलब्ध

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2018 (January to December)

1. Title of Research Article: “The Challenges of Globalization to Indian Agriculture and Farmers’ Suicide”

2.Name of Author: Dr. Anita V. Mahawadiwar

3.Name of Journal: ‘AJANTA’

4. ISSN No.: 2277-5730

5.Date of Publication: October-December 2018

5.Web link: No

6.Clarification: UGC Listed Journal No.40776

Cover page	**First Page of Research Article**
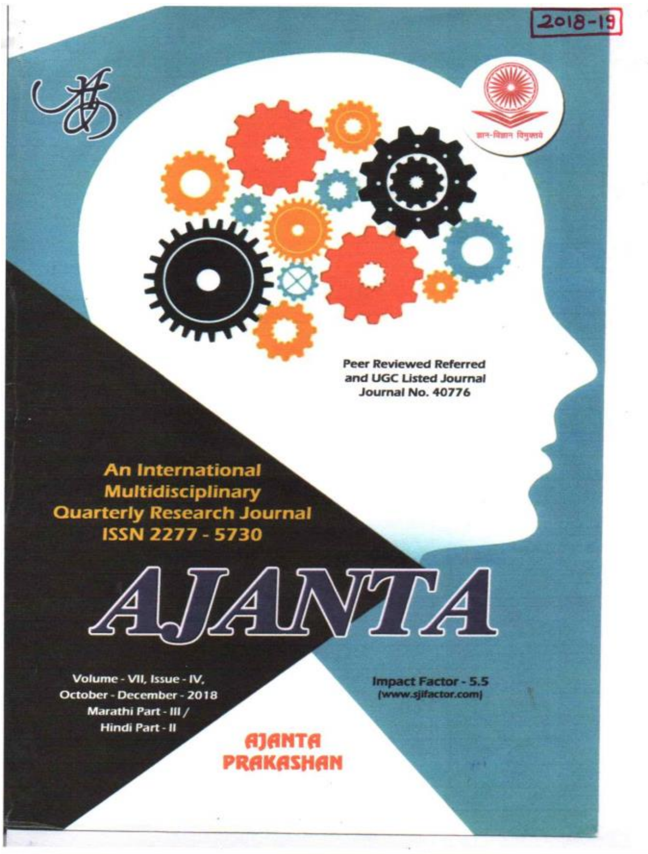	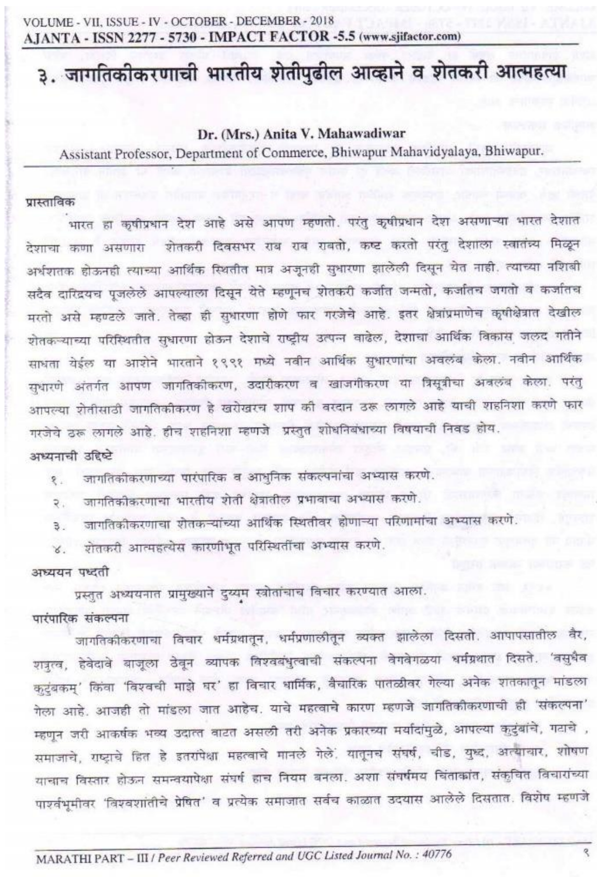

VOLUME - VII, ISSUE - IV - OCTOBER - DECEMBER - 2018
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR -5.5 (www.sjifactor.com)

३. जागतिकीकरणाची भारतीय शेतीपुढील आव्हाने व शेतकरी आत्महत्या

Dr. (Mrs.) Anita V. Mahawadiwar
Assistant Professor, Department of Commerce, Bhiwapur Mahavidyalaya, Bhiwapur.

प्रास्ताविक

भारत हा कृषीप्रधान देश आहे असे आपण म्हणतो. परंतु कृषीप्रधान देश असणाऱ्या भारत देशात देशाचा कणा असणारा शेतकरी दिवसभर राब राब राबतो, कष्ट करतो परंतु देशाला स्वातंत्र्य मिळून अर्धशतक होऊनही त्याच्या आर्थिक स्थितीत मात्र अजूनही सुधारणा झालेली दिसून येत नाही. त्याच्या नशिबी सदैव दारिद्रयच पूजलेले आपल्याला दिसून येते म्हणूनच शेतकरी कर्जात जन्मतो, कर्जातच जगतो व कर्जातच मरतो असे म्हण्टले जाते. तेव्हा ही सुधारणा होणे फार गरजेचे आहे. इतर क्षेत्रांप्रमाणेच कृषीक्षेत्रात देखील शेतकऱ्याच्या परिस्थितीत सुधारणा होऊन देशाचे राष्ट्रीय उत्पन्न वाढेल, देशाचा आर्थिक विकास जलद गतीने साधता येईल या आशेने भारताने १९९१ मध्ये नवीन आर्थिक सुधारणांचा अवलंब केला. नवीन आर्थिक सुधारणे अंतर्गत आपण जागतिकीकरण, उदारीकरण व खाजगीकरण या त्रिसूत्रीचा अवलंब केला. परंतु आपल्या शेतीसाठी जागतिकीकरण हे खरोखरच शाप की वरदान ठरू लागले आहे याची शहनिशा करणे फार गरजेचे ठरू लागले आहे. हीच शहनिशा म्हणजे प्रस्तुत शोधनिबंधाच्या विषयाची निवड होय.

अध्यनाची उद्दिष्टे

१. जागतिकीकरणाच्या पारंपारिक व आधुनिक संकल्पनांचा अभ्यास करणे.
२. जागतिकीकरणाचा भारतीय शेती क्षेत्रातील प्रभावाचा अभ्यास करणे.
३. जागतिकीकरणाचा शेतकऱ्यांच्या आर्थिक स्थितीवर होणाऱ्या परिणामांचा अभ्यास करणे.
४. शेतकरी आत्महत्येस कारणीभूत परिस्थितींचा अभ्यास करणे.

अध्ययन पध्दती

प्रस्तुत अध्ययनात प्रामुख्याने दुय्यम स्त्रोतांचाच विचार करण्यात आला.

पारंपारिक संकल्पना

जागतिकीकरणाचा विचार धर्मग्रथातून, धर्मप्रणालीतून व्यक्त झालेला दिसतो. आपापसातील वैर, शत्रुत्व, हेवेदावे बाजूला ठेवून व्यापक विश्वबंधुत्वाची संकल्पना वेगवेगळया धर्मग्रथात दिसते. ‘वसुधैव कुटुंबकम्’ किंवा ‘विश्वची माझे घर’ हा विचार धार्मिक, वैचारिक पातळीवर गेल्या अनेक शतकातून मांडला गेला आहे. आजही तो मांडला जात आहेच. याचे महत्वाचे कारण म्हणजे जागतिकीकरणाची ही ‘संकल्पना’ म्हणून जरी आकर्षक भव्य उदात्त वाटत असली तरी अनेक प्रकारच्या मर्यादांमुळे, आपल्या कुटुंबांचे, गटाचे, समाजाचे, राष्ट्राचे हित हे इतरांपेक्षा महत्वाचे मानले गेले. यातूनच संघर्ष, चीड, युध्द, अत्याचार, शोषण याचाच विस्तार होऊन समन्वयापेक्षा संघर्ष हाच नियम बनला. अशा संघर्षमय चिंताक्रांत, संकुचित विचारांच्या पार्श्वभूमीवर ‘विश्वशांतीचे प्रेषित’ व प्रत्येक समाजात सर्वच काळात उदयास आलेले दिसतात. विशेष म्हणजे

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2019 (January to December)

1. **Title of Research Article:** The Role of Information and Communication Technologies in Improving Teaching and Learning Process

2. **Name of Author:** Asst. Prof. Dr. Raheel K. Quraishi

3. **Name of Journal:** Vidyawarta (Special Issue)

4. **ISSN No.:** 2319-9318

5. **Date of Publication:** January-2019

6.Web link: https://www.vidyawarta.com/02/wp-content/uploads/2018/12/special_issue_iqac_national_seminar_renuka_college_nagpur.pdf

7. **Clarification:** UGC Approved Journal No. 41012

Cover page

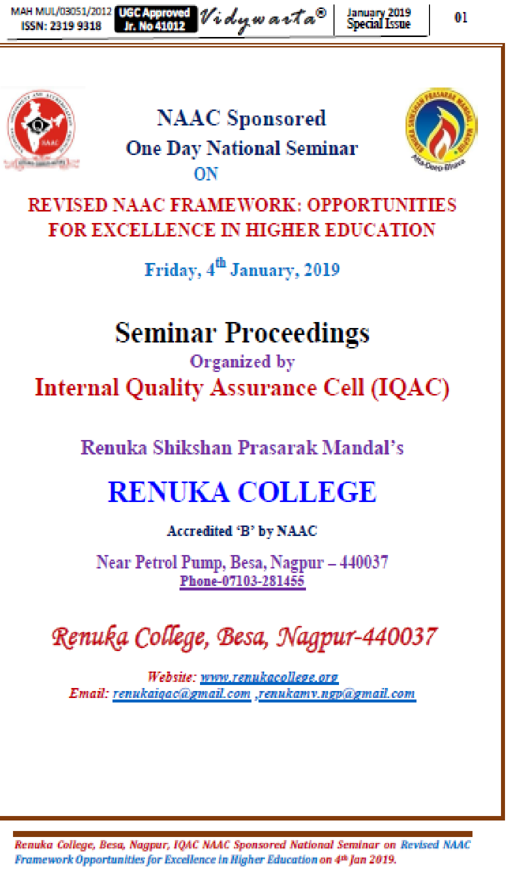

MAH MUL/03051/2012 ISSN: 2319 9318 | UGC Approved Jr. No 41012 | Vidyawarta® | January 2019 Special Issue | 01

NAAC Sponsored
One Day National Seminar
ON
REVISED NAAC FRAMEWORK: OPPORTUNITIES FOR EXCELLENCE IN HIGHER EDUCATION

Friday, 4th January, 2019

Seminar Proceedings
Organized by
Internal Quality Assurance Cell (IQAC)

Renuka Shikshan Prasarak Mandal's
RENUKA COLLEGE
Accredited 'B' by NAAC
Near Petrol Pump, Besa, Nagpur – 440037
Phone-07103-281455

Renuka College, Besa, Nagpur-440037

Website: www.renukacollege.org
Email: renukaiqac@gmail.com ,renukamv.ngp@gmail.com

Renuka College, Besa, Nagpur, IQAC NAAC Sponsored National Seminar on Revised NAAC Framework Opportunities for Excellence in Higher Education on 4th Jan 2019.

First Page of Research Article

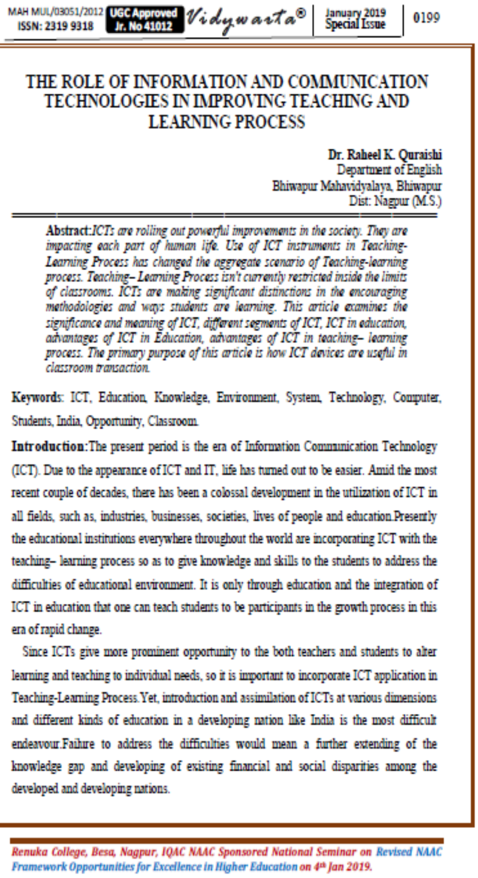

MAH MUL/03051/2012 ISSN: 2319 9318 | UGC Approved Jr. No 41012 | Vidyawarta® | January 2019 Special Issue | 0199

THE ROLE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN IMPROVING TEACHING AND LEARNING PROCESS

Dr. Raheel K. Quraishi
Department of English
Bhiwapur Mahavidyalaya, Bhiwapur
Dist: Nagpur (M.S.)

Abstract: *ICTs are rolling out powerful improvements in the society. They are impacting each part of human life. Use of ICT instruments in Teaching-Learning Process has changed the aggregate scenario of Teaching-learning process. Teaching– Learning Process isn't currently restricted inside the limits of classrooms. ICTs are making significant distinctions in the encouraging methodologies and ways students are learning. This article examines the significance and meaning of ICT, different segments of ICT, ICT in education, advantages of ICT in Education, advantages of ICT in teaching– learning process. The primary purpose of this article is how ICT devices are useful in classroom transaction.*

Keywords: ICT, Education, Knowledge, Environment, System, Technology, Computer, Students, India, Opportunity, Classroom.

Introduction: The present period is the era of Information Communication Technology (ICT). Due to the appearance of ICT and IT, life has turned out to be easier. Amid the most recent couple of decades, there has been a colossal development in the utilization of ICT in all fields, such as, industries, businesses, societies, lives of people and education.Presently the educational institutions everywhere throughout the world are incorporating ICT with the teaching– learning process so as to give knowledge and skills to the students to address the difficulties of educational environment. It is only through education and the integration of ICT in education that one can teach students to be participants in the growth process in this era of rapid change.

Since ICTs give more prominent opportunity to the both teachers and students to alter learning and teaching to individual needs, so it is important to incorporate ICT application in Teaching-Learning Process.Yet, introduction and assimilation of ICTs at various dimensions and different kinds of education in a developing nation like India is the most difficult endeavour.Failure to address the difficulties would mean a further extending of the knowledge gap and developing of existing financial and social disparities among the developed and developing nations.

Renuka College, Besa, Nagpur, IQAC NAAC Sponsored National Seminar on Revised NAAC Framework Opportunities for Excellence in Higher Education on 4th Jan 2019.

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2019

1. Title of Research Article: शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या अर्थव्यवस्थेसामोरील आव्हान (Famers' Suicide Challenges in Economy)

2.Name of Author: Dr. Sunil K. Shinde

3. Name of Journal: VIBGYOR

4.ISSN No. 2277-4491

5.Date of Publication: January-March 2019

5.Web link: No

6. Clarification: UGC Listed Journal No. 40776

Cover page	First Page of Research Article

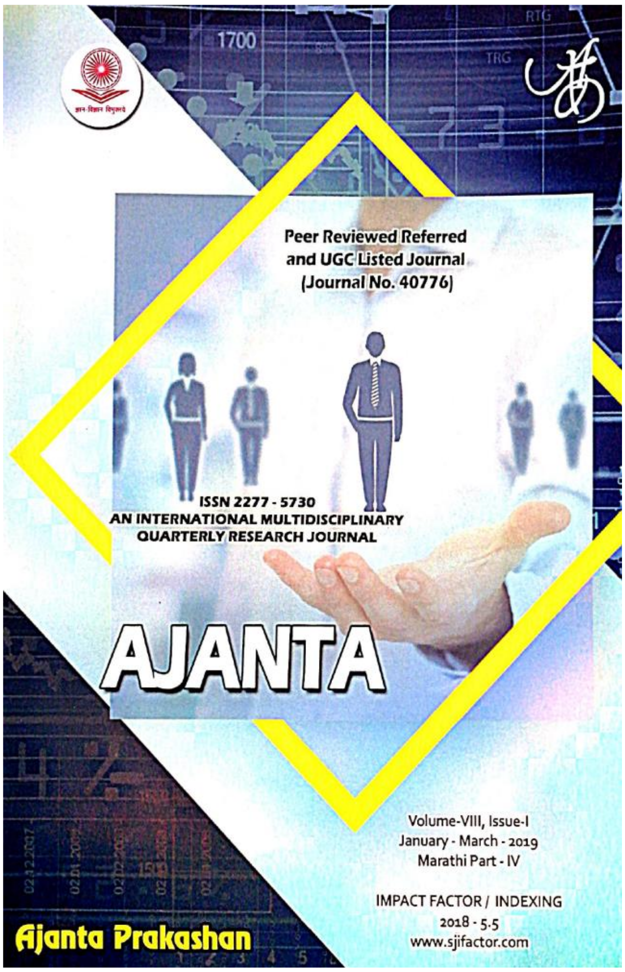

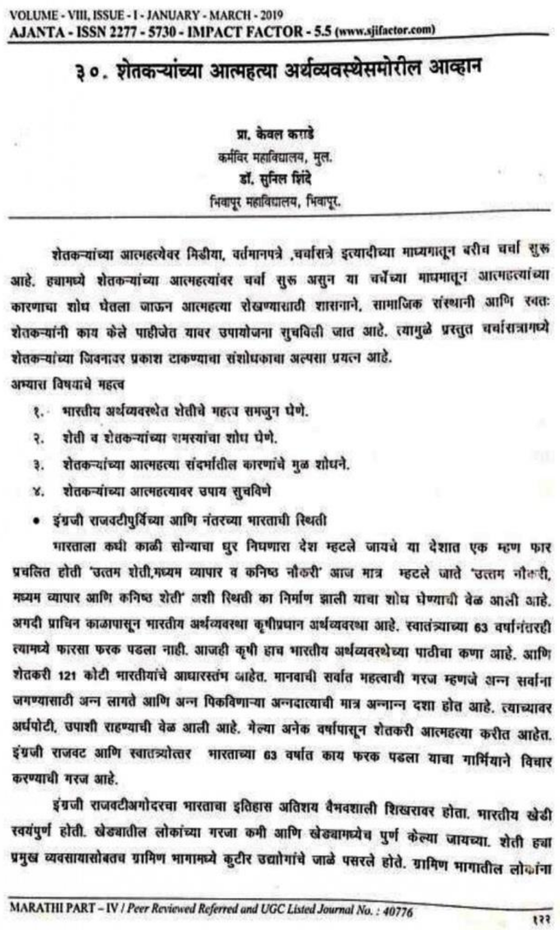

VOLUME - VIII, ISSUE - I - JANUARY - MARCH - 2019
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 5.5 (www.sjifactor.com)

३०. शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या अर्थव्यवस्थेसमोरील आव्हान

प्रा. केवल कराडे
कर्मविर महाविद्यालय, मुल.
डॉ. सुनिल शिंदे
भिवापूर महाविद्यालय, भिवापूर.

शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येवर मिडीया, वर्तमानपत्रे ,चर्चासत्रे इत्यादीच्या माध्यमातून बरीच चर्चा सुरू आहे. ह्यामध्ये शेतकऱ्यांच्या आत्महत्यांवर चर्चा सुरू असुन या चर्चेच्या माध्यमातून आत्महत्यांच्या कारणाचा शोध घेतला जाऊन आत्महत्या रोखण्यासाठी शासनाने, सामाजिक संस्थानी आणि स्वतः शेतकऱ्यांनी काय केले पाहीजेत यावर उपायोजना सुचविली जात आहे. त्यामुळे प्रस्तुत चर्चासत्रामध्ये शेतकऱ्यांच्या जिवनावर प्रकाश टाकण्याचा संशोधकाचा अल्पसा प्रयत्न आहे.

अभ्यास विषयाचे महत्व

१. भारतीय अर्थव्यवस्थेत शेतीचे महत्व समजुन घेणे.
२. शेती व शेतकऱ्यांच्या समस्यांचा शोध घेणे.
३. शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या संदर्भातील कारणांचे मुळ शोधने.
४. शेतकऱ्यांच्या आत्महत्यावर उपाय सुचविणे

- इंग्रजी राजवटीपुर्विच्या आणि नंतरच्या भारताची स्थिती

भारताला कधी काळी सोन्याचा धुर निघणारा देश म्हटले जायचे या देशात एक म्हण फार प्रचलित होती 'उत्तम शेती,मध्यम व्यापार व कनिष्ठ नौकरी' आज मात्र म्हटले जाते 'उत्तम नौकरी, मध्यम व्यापार आणि कनिष्ठ शेती' अशी स्थिती का निर्माण झाली याचा शोध घेण्याची वेळ आली आहे. अगदी प्राचिन काळापासून भारतीय अर्थव्यवस्था कृषीप्रधान अर्थव्यवस्था आहे. स्वातंत्र्याच्या 63 वर्षानंतरही त्यामध्ये फारसा फरक पडला नाही. आजही कृषी हाच भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या पाठीचा कणा आहे. आणि शेतकरी 121 कोटी भारतीयांचे आधारस्तंभ आहेत. मानवाची सर्वात महत्वाची गरज म्हणजे अन्न सर्वांना जगण्यासाठी अन्न लागते आणि अन्न पिकविणाऱ्या अन्नदात्याची मात्र अन्नान्न दशा होत आहे. त्याच्यावर अर्धपोटी, उपाशी राहण्याची वेळ आली आहे. गेल्या अनेक वर्षापासून शेतकरी आत्महत्या करीत आहेत. इंग्रजी राजवट आणि स्वातंत्र्योत्तर भारताच्या 63 वर्षात काय फरक पडला याचा गांर्भियाने विचार करण्याची गरज आहे.

इंग्रजी राजवटीअगोदरचा भारताचा इतिहास अतिशय वैभवशाली शिखरावर होता. भारतीय खेडी स्वयंपुर्ण होती. खेड्यातील लोकांच्या गरजा कमी आणि खेड्यामध्येच पुर्ण केल्या जायच्या. शेती ह्या प्रमुख व्यवसायासोबतच ग्रामिण भागामध्ये कुटीर उद्योगांचे जाळे पसरले होते. ग्रामिण भागातील लोकांना

MARATHI PART – IV / *Peer Reviewed Referred and UGC Listed Journal No. : 40776* १२२

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2019 (January to December)

1. **Title of Research Article:** विदर्भाची दंडार

2. **Name of Author:** Dr. Madhukar V. Nandanwar

3. **Name of Journal:** AJANTA

4. **ISSN No. 2277-5730**

5. **Date of Publication:** Oct-Dec. 2019

5. **Web link: No**

6. **Clarification:** UGC Listed Journal No.40776

Cover page	First Page of Research Article

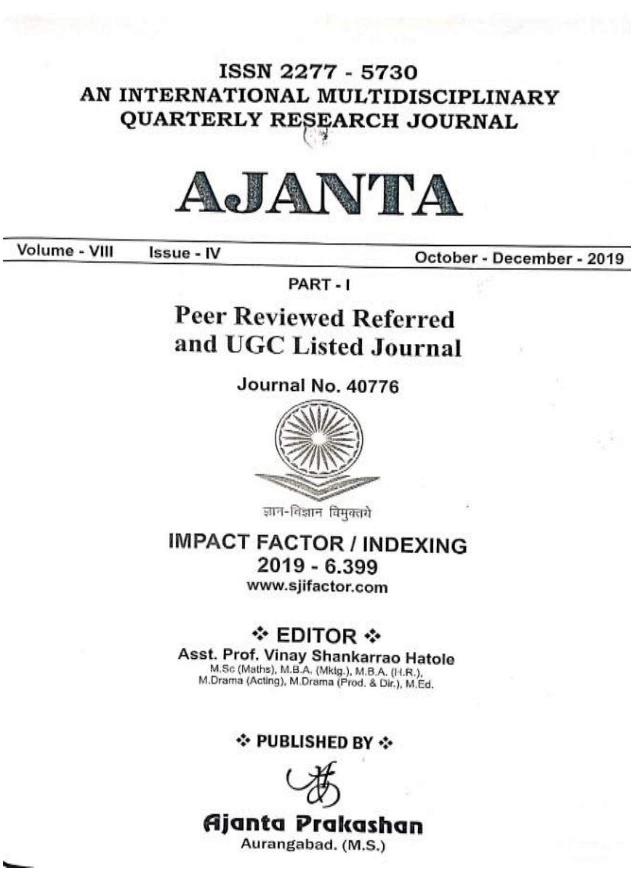

ISSN 2277 - 5730
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

Volume - VIII Issue - IV October - December - 2019

PART - I

Peer Reviewed Referred and UGC Listed Journal

Journal No. 40776

IMPACT FACTOR / INDEXING
2019 - 6.399
www.sjifactor.com

❖ EDITOR ❖
Asst. Prof. Vinay Shankarrao Hatole
M.Sc (Maths), M.B.A. (Mktg.), M.B.A. (H.R.), M.Drama (Acting), M.Drama (Prod. & Dir.), M.Ed.

❖ PUBLISHED BY ❖
Ajanta Prakashan
Aurangabad. (M.S.)

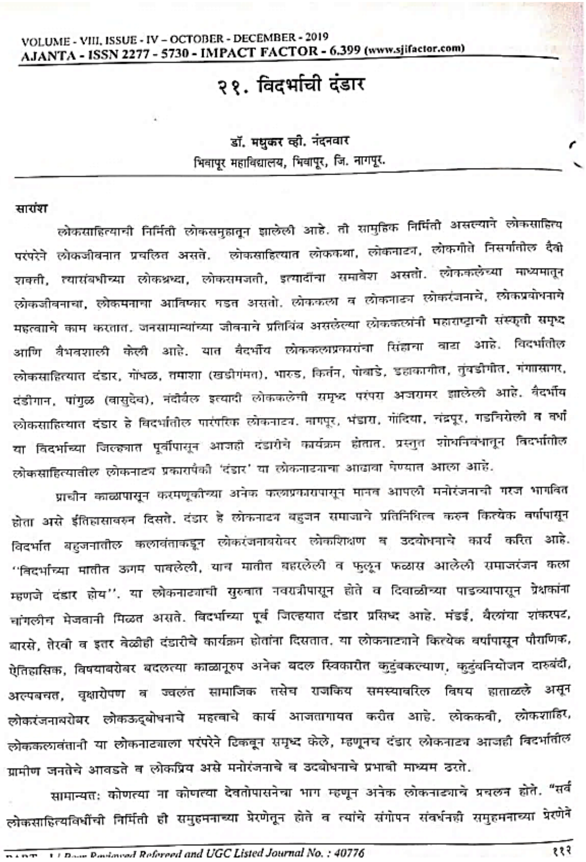

VOLUME - VIII, ISSUE - IV – OCTOBER - DECEMBER - 2019
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 6.399 (www.sjifactor.com)

२१. विदर्भाची दंडार

डॉ. मधुकर व्ही. नंदनवार
भिवापूर महाविद्यालय, भिवापूर, जि. नागपूर.

सारांश

लोकसाहित्याची निर्मिती लोकसमुहातून झालेली आहे. ती सामुहिक निर्मिती असल्याने लोकसाहित्य परंपरेने लोकजीवनात प्रचलित असते. लोकसाहित्यात लोककथा, लोकनाट्य, लोकगीते निसर्गातील दैवी शक्ती, त्यासंबधीच्या लोकश्रध्दा, लोकसमजती, इत्यादींचा समावेश असतो. लोककलेच्या माध्यमातून लोकजीवनाचा, लोकमनाचा आविष्कार घडत असतो. लोककला व लोकनाट्य लोकरंजनाचे, लोकप्रबोधनाचे महत्वाचे काम करतात. जनसामान्यांच्या जीवनाचे प्रतिबिंब असलेल्या लोककलांनी महाराष्ट्राची संस्कृती समृध्द आणि वैभवशाली केली आहे. यात वैदर्भीय लोककलाप्रकारांचा सिंहाचा वाटा आहे. विदर्भातील लोकसाहित्यात दंडार, गोंधळ, तमाशा (खडीगंमत), भारुड, किर्तन, पोवाडे, डहाकागीत, तुंबडीगीत, गंगासागर, दंडीगान, पांगुळ (वासुदेव), नंदीबैल इत्यादी लोककलेची समृध्द परंपरा अजरामर झालेली आहे. वैदर्भीय लोकसाहित्यात दंडार हे विदर्भातील पारंपरिक लोकनाट्य. नागपूर, भंडारा, गोंदिया, चंद्रपूर, गडचिरोली व वर्धा या विदर्भाच्या जिल्ह्यात पूर्वीपासून आजही दंडारीचे कार्यक्रम होतात. प्रस्तुत शोधनिबंधातून विदर्भातील लोकसाहित्यातील लोकनाट्य प्रकारापैकी 'दंडार' या लोकनाट्याचा आढावा घेण्यात आला आहे.

प्राचीन काळापासून करमणूकीच्या अनेक कलाप्रकारापासून मानव आपली मनोरंजनाची गरज भागवित होता असे ईतिहासावरुन दिसते. दंडार हे लोकनाट्य बहुजन समाजाने प्रतिनिधित्व करुन कित्येक वर्षापासून विदर्भात बहुजनातील कलावंताकडून लोकरंजनाबरोबर लोकशिक्षण व उदबोधनाचे कार्य करित आहे. ''विदर्भाच्या मातीत ऊगम पावलेली, याच मातीत बहरलेली व फुलून फळास आलेली समाजरंजन कला म्हणजे दंडार होय''. या लोकनाट्याची सुरुवात नवरात्रीपासून होते व दिवाळीच्या पाडव्यापासून प्रेक्षकांना चांगलीच मेजवानी मिळत असते. विदर्भाच्या पूर्व जिल्हयात दंडार प्रसिध्द आहे. मंडई, बैलांचा शंकरपट, बारसे, तेरवी व इतर वेळीही दंडारीचे कार्यक्रम होतांना दिसतात. या लोकनाट्याने कित्येक वर्षापासून पौराणिक, ऐतिहासिक, विषयाबरोबर बदलत्या काळानूरुप अनेक बदल स्विकारीत कुटुंबकल्याण, कुटुंबनियोजन दारुबंदी, अल्पबचत, वृक्षारोपण व ज्वलंत सामाजिक तसेच राजकिय समस्यावरिल विषय हाताळले असून लोकरंजनाबरोबर लोकऊद्बोधनाचे महत्वाचे कार्य आजतागायत करीत आहे. लोककवी, लोकशाहिर, लोककलावंतानी या लोकनाट्याला परंपरेने टिकवून समृध्द केले, म्हणूनच दंडार लोकनाट्य आजही विदर्भातील ग्रामीण जनतेचे आवडते व लोकप्रिय असे मनोरंजनाचे व उदबोधनाचे प्रभावी माध्यम ठरते.

सामान्यत: कोणत्या ना कोणत्या देवतोपासनेचा भाग म्हणून अनेक लोकनाट्याचे प्रचलन होते. "सर्व लोकसाहित्यविधींची निर्मिती ही समुहमनाच्या प्रेरणेतून होते व त्यांचे संगोपन संवर्धनही समुहमनाच्या प्रेरणेने

PART - I / Peer Reviewed Referred and UGC Listed Journal No. : 40776 ११२

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session: 2020 (January to December)

1. Title of Research Article: ''ग्रामिण क्षेत्रातील उच्च शिक्षण संस्थांसमोरील आव्हाने (महाराष्ट्र राज्याच्या विशेष संदर्भात)

2. Name of Author: Dr. Mangesh V Kadu

3. Name of Journal: Studies in Indian Place Names

4. ISSN No.: ISSN: 2394-3114 Vol-40, Issue-31

5. Date of Publication: March-2020

5. Web link: No

6. Clarification: UGC Care Journal

<table>
<tr><th>Cover Page</th><th>First Page of Research Article</th></tr>
<tr>
<td>
Studies in Indian Place Names (UGC Care Journal)

ISSN: 2394-3114 Vol-40- Issue-31-March-2020

NAAC sponsored Two Day National Seminar

HELD on March 2020.

Organized by: Govindrao Varjurkar College, Nagbhid, Dist. Chandrapur
</td>
<td>
Studies in Indian Place Names
(UGC Care Journal)
ISSN: 2394-3114
Vol-40-Issue-31-March-2020

ग्रामीण क्षेत्रातील उच्च शिक्षण संस्थासमोरील आव्हाने
(महाराष्ट्र राज्याच्या विशेष संदर्भात)

डॉ. मंगेश वसंतराव कडू
प्राध्यापक
भिवापूर महाविद्यालय, भिवापूर
Email Id: neelman1997@gmail.com

सारां ा(Abstract):
भारताचा भूभाग हा विस्तृत असल्यामूळे राजकीय, सामाजीक, आर्थिक, विकास, ि क्षण, आरोग्य, पायाभूत सुविधा ह्यासारख्या अनेक बाबतीत प्रादे िक असमतोलाचा प्र न हा सतत चर्चेचा आणि संवेदन ील राहीलेला आहे.ह्यातूनच अनेक राश्ट्रीय स्तरावरील समस्या निर्माण झाल्याच्या दिसतात. म्हणुनच मागील दोन द कांपासून भारतातील उच्च ि क्षण क्षेत्रात होत असलेल्या क्रातीकारी बदलांना, भविश्यातील गुतागुत टाळण्यासाठी अ ाच प्रादे िक असमतोलाच्या दृश्टीकोनातून अभ्यासणे अनिवार्य ठरते. भाहरी आणि ग्रामीण असा भेद सर्वसाधारणपणे भारतात उपरोक्त सर्वच बाबतीत करण्यात येतो. त्यातही ि क्षण आणि रोजगाराच्या वि ोश संदर्भात तर असा भेद नियमित स्वरूपात होत असतो.असा भेद करणे आणि हे वास्तविकतेला धरून आहे किंवा नाही हे तपासणे वर्तमान काळाची गरज आहे. कारण भाहरीकरणाच्या काळात अधिकन्तर लोकसमूह हा ग्रामीण भागात वास्तव्यास आहे हे वास्तव दुर्लक्षीता येत नाही. प्रस्तुत सं ोधन पत्राच्या निमित्याने ह्याच समस्येचा भोध घेण्याचा प्रयत्न करण्यात आला आहे
कळीचे भाब्द (Key Words):ि क्षण,उच्च ि क्षण, सं ोधन, प्रदे िक असमतोल, भाहरीकरण, ग्रामीण क्षेत्र, पायाभूत सुविधा, मुलभूत सुविधा, भाहरी आणि ग्रामीण
प्रस्तावना (Introduction):भारतात स्वातंत्र्यपुर्व काळात ि क्षणाची परिस्थिती ही फार ाी चांगली नव्हती. त्यातही पुरूश प्रधानतेमूळे ि क्षणाचे क्षेत्र हे केवळ पुरूशांपर्यतच मर्यादीत होते.त्यातही उच्च ि क्षण केवळ काही सामाजीक स्तरापर्यतच पोहचणारे होते. ब्रिटी ांच्या वि ोशतः पा ि चमात्य संस्कृतीच्या प्रभावाखाली वावरणाऱ्या समाजघटकांना उच्च ि क्षणाची जाणीव होती. स्वातंत्र्यप्राप्ती नंतर भारतात ि क्षणाच्या सुविधा व्यापक स्तरावर होण्याला आरंभ झाला.सत्तरीच्या द कांपर्यंत भारतातील सर्वच भाहरांमधुन उच्च ि क्षणाच्या व्यवस्था निर्माण झाल्या होत्या. एकंदर ि क्षणाच्या सार्वत्रिकरणाला ह्याच काळात सुरवात झाली. भासन स्तरावरील वि ोश योजना आणि प्रयत्नांमुळे ग्रामीण क्षेत्रातही ि क्षणाची पाळेमूळे रूजवीली गेली. परंतू इ. स. 1990 पर्यंत उच्च ि क्षण आणि सं ोधनकार्यासाठी ग्रामीण क्षेत्र भाहरी क्षेत्रावरच अवलंबून होते. इ. स. 1990 नंतर अधिकन्तर उच्च ि क्षण संस्था ग्रामीण क्षेत्रात स्थापन झाल्या. आरंभीच्या काळात
</td>
</tr>
</table>

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2020 (January to December)

1. Title of Research Article: ICT and Learning Process through Moodle

2. Name of Author: Asst. Prof. Someshwar Wasekar

3. Name of Journal: Studies in Indian Place Name

4. ISSN No.: 2394-3114

5. Date of Publication: March-2020

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Care Journal

First Page of Research Article

Studies in Indian Place Names
(UGC Care Journal)

ISSN: 2394-3114
Vol-40-Issue-31-March-2020

ICT AND LEARNING PROCESS THROUGH MOODLE

Mr. SomeshwarVinodraoWasekar
Assistant Professor, Dept. of English
Bhiwapur Mahavidyala Bhiwapur

Ms. Bhimadevi Mahadeo Dange
Asst. Prof., Dept. of Pali
Dr. Babasaheb Ambedkar College
of Arts, Commerce and Science, Bramhapuri

Abstract:

Information is one of those misinterpreted notions. However the notion is at the same time one of the most used. When we go to the bus station to pursue information from schedules. McLeod called its subjectivity as being one person's jumble and another's pearl. . Peter Drucker perceives information learnt in methodical and determined way as enhancing an Institution's efficiency. ICT in education has become most important forms of communication to boost, sustenance and elevate the transport of educational information. the National Institute of Multimedia Education in Japan , demonstrated that ICT has done a productive, useful and dynamic effect on the teaching learning process. Access of study resources, digital library, repositories, Moodleclass, Google classroom, also Massive Open Online Courses (MOOCs). Moodle hosting is a perfect solution to the present scenario in education system. It is a solution to the education system businesses or educators who have small number of students. Moodlecloud packages are also reasonable and if we have fifty students or less, they can avail the benefit of this site freely.

Key Words: ICT, Moodleclass, MOOCs, m-Learning,The Global Community.

Introduction:

Information is one of those misinterpretednotions. However the notion is at the same time one of the most used. When we go to the bus station to pursue information from schedules. We gain information from administrationheadquarters such as the DSS and the DVLC. Banks, Supermarkets, Leisure Centre, Libraries and even the police ply us with more. Newspapers, Television and the Radio present us with their individual ideas of what information should be. In many examples, though, we may not approve with their assumption. McLeod called its subjectivity as being one person's jumble and another's pearl.

We all appreciate and contract with this therefore when extracting news from the media, for example. Yet many of our Institutionsreflectinformation to be somewhatadditional. They understand it as a vigoroussupply, to be accomplished like any other valuedsupply. How it is used and dispersed through the accessibleinformation can control how well-organized, and reallyactive, an Institution is. Peter Druckerperceives information learnt in methodical and determined way as enhancing an Institution's efficiency. So the information getting through the technology has become essential for today's youth to meet their needs.

ICT and Learning Process:

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2020 (January to December)

1. Title of Research Article: Prodigious Role of Teachers: Initiate, Implement and Improve in Synchronization with Values and Skills

2. Name of Author: Dr. Vinita S Virgandham

3. Name of Journal: Studies in Indian Place Names

4. ISSN No.: e-ISSN-2394-3114

5. Date of Publication: March- 2020 Volume 40, Issue-31

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Care Journal

First Page of Research Article

Studies in Indian Place Names
(UGC Care Journal)

ISSN: 2394-3114
Vol-40-Issue-31-March-2020

PRODIGIOUS ROLE OF TEACHERS: INITIATE, IMPLEMENT AND IMPROVE IN SYNCHRONIZATION WITH VALUES AND SKILLS

Dr.Vinita S Virgandham
NAAC Coordinator
Asst. Prof. Dept. of English
BhiwapurMahavidyalaya, Bhiwapur

Abstract

The trend of modern education has restricted itself to acquiring degrees to present themselves as an educated person irrespective of gaining knowledge, wisdom or employability skill. The introduction of adequate changes as per the changing times have not been met. The program designers and teachers are more concerned about results to impress rather than working hard on teaching and creating adept citizens. The present education system doesn't seem to synchronize with the expectations of the employment sector. The students' expectancy of programs not being of much help for employability have resulted in drastic fall in the class room attendance. The teaching in classroom is far from the interactive and experiential learning leading to the failure in understanding of the basics of any given subject.

In this waning scenario of higher education, the role of the teacher assumes greater significance. It is prodigious assignment for the teachers to initiate, implement and improve quality in higher education. The centre of disseminating information and a multi-faceted personality has to be a teacher whose accountability and responsibility can't be fixed by any authority but it's the assumed charge the teacher has to take up to inspire and encourage students to be attentive and motivated. This paper, though not exhaustive in nature tries to re-invent some of the lost traits a teacher should hold on to while accepting the responsibility of creating individuals for life's journey.

Key Words: Teachers, Higher Education , Values , Skills , Academics, Curriculum

Present Scenario of Higher Education in India

The destiny of any nation is shaped only in the classrooms. Though this statement is something which puts all the teachers to be accountable to maintain the standards in teaching methods. But the little do we give it a thought now-a days. The overall scenario of higher education in India does not cater to the global requirements for our students to compete with, and eventually leading to any contribution to the national development as intended from Higher Educational institutions. Not new and hitherto nothing untoward that is not known to all the stakeholders of Higher Education that the biggest threat to the Education Systemespecially Higher Education in India today is the drop out ratio. The youth obtaining admission to higher education institutions who are the torch bearers for the generations to

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2020 (January to December)

1. Title of Research Article: Use of ICT in Higher Education Institution with Cloud Computing

2.Name of Author: Asst. Prof. Ashish Talekar

3. Name of Journal: Studies in Indian Place Names

4. ISSN No.: 2394-3114

5. Date of Publication: March-2020

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Care Journal

Cover page	First Page of Research Article
Studies in Indian Place Names (UGC Care Journal) ISSN: 2394-3114 Vol-40-Issue-31-March-2020 USE OF ICT IN HIGHER EDUCATIONINSTITUTE WITH CLOUD COMPUTING Mr.Ashish Madhukar Talekar Assistant Professor Bachelor of Vocation [Software Development] Bhiwapur Mahavidyalaya Bhiwapur Email: -ashishmtalekar@gmail.com	*Studies in Indian Place Names* (UGC Care Journal) ISSN: 2394-3114 Vol-40-Issue-31-March-2020 USE OF ICT IN HIGHER EDUCATIONINSTITUTE WITH CLOUD COMPUTING Mr.Ashish Madhukar Talekar Assistant Professor Bachelor of Vocation [Software Development] Bhiwapur Mahavidyalaya Bhiwapur Email: -ashishmtalekar@gmail.com **Abstract** Higher education institute have developed exponentially over the most recent five decades to satisfy the needs of quality teaching for all. This angle has additionally picked up energy because of quick headways in Information and Communication Technology (ICT). Interest for gifted and skilful work is ever expanding in the contemporary globalized society. Right now, to quality in higher education for all has risen as deciding variable of financial development and improvement with the best use of cloud computing concept. **Introduction** The Information and Communication Technology (ICT) is an umbrella term that incorporates any specialized gadget or application, including: radio, TV, mobile phones, PC, and system equipment and programming, satellite frameworks, etc, just as the different administrations and applications related with them. for example videoconferencing and separation learning. At the point when such advances are utilized for instructive purposes, in particular to help and improve the learning of students and to create learning conditions, ICT can be considered as a subfield of Educational Technology. ICTs in advanced education are being utilized for growing course material; conveying substance and sharing substance; correspondence between students, educators and the outside world; creation and conveyance of introduction and talks; scholastic research; regulatory help. Cloud computing is the on-request accessibility of PC framework assets, particularly information stockpiling and processing power, with direct dynamic administration by the client. The term is commonly used to describe server accessible to numerous clients over the Internet. Huge mists, overwhelming today, regularly have capacities dispersed over numerous areas from focal servers. In the event that the association with the client is generally close, it might be assigned an edge server. In the higher education the teachers can use this concept to utilize the data and learning material stored on the clouds of various servers . **Problem Definition** Now a day's resource persons or teachers are facing many issues while using ICT resources at base side of education institute. There is a biggest problem of the data integrity and safety of data at institutes and while carrying that data most of the time it gets lost due to various issues at system and resource. Due to lack awareness and training we are to away from this new era of most recent technology.

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session-2020 (January to December)

1. **Title of Research Article:** Women in Cross-Culture Matrix in Jhabvala's 'A Backward Place'
2. **Name of Author:** Asst. Prof. Dr. Raheel K. Quraishi
3. **Name of Journal:** Ajanta
4. **ISSN No.:** 2277-5730
5. **Date of Publication:** March-2020
6. **Web link:** No
7. **Clarification:** UGC Listed Journal No. 40776

Cover page	First Page of Research Article

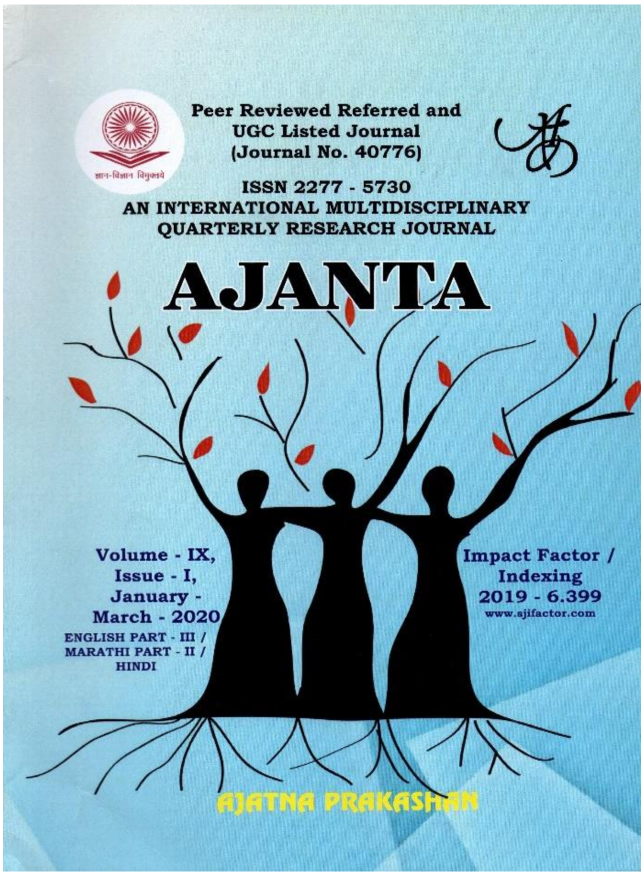

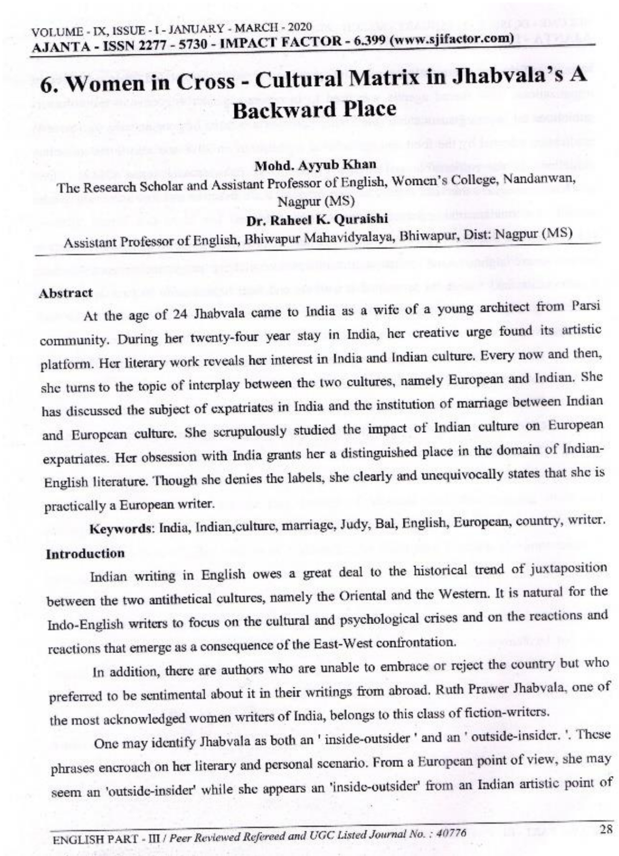

VOLUME - IX, ISSUE - I - JANUARY - MARCH - 2020
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 6.399 (www.sjifactor.com)

6. Women in Cross - Cultural Matrix in Jhabvala's A Backward Place

Mohd. Ayyub Khan
The Research Scholar and Assistant Professor of English, Women's College, Nandanwan, Nagpur (MS)
Dr. Raheel K. Quraishi
Assistant Professor of English, Bhiwapur Mahavidyalaya, Bhiwapur, Dist: Nagpur (MS)

Abstract

At the age of 24 Jhabvala came to India as a wife of a young architect from Parsi community. During her twenty-four year stay in India, her creative urge found its artistic platform. Her literary work reveals her interest in India and Indian culture. Every now and then, she turns to the topic of interplay between the two cultures, namely European and Indian. She has discussed the subject of expatriates in India and the institution of marriage between Indian and European culture. She scrupulously studied the impact of Indian culture on European expatriates. Her obsession with India grants her a distinguished place in the domain of Indian-English literature. Though she denies the labels, she clearly and unequivocally states that she is practically a European writer.

Keywords: India, Indian,culture, marriage, Judy, Bal, English, European, country, writer.

Introduction

Indian writing in English owes a great deal to the historical trend of juxtaposition between the two antithetical cultures, namely the Oriental and the Western. It is natural for the Indo-English writers to focus on the cultural and psychological crises and on the reactions and reactions that emerge as a consequence of the East-West confrontation.

In addition, there are authors who are unable to embrace or reject the country but who preferred to be sentimental about it in their writings from abroad. Ruth Prawer Jhabvala, one of the most acknowledged women writers of India, belongs to this class of fiction-writers.

One may identify Jhabvala as both an ' inside-outsider ' and an ' outside-insider. '. These phrases encroach on her literary and personal scenario. From a European point of view, she may seem an 'outside-insider' while she appears an 'inside-outsider' from an Indian artistic point of

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session-2020 (January to December)

1. Title of Research Article: The Phytochemical Analysis of Gum Samples From Gadchiroli District, Maharashtra, India. Nilotica: Metal Analysis

2. Name of Author: Asst. Prof. Dr. Ashwini Kadu

3. Name of Journal: Journal of Emerging Technologies and Innovative Research

4. ISSN No.: ISSN- 2349-5162

5. Date of Publication: April 2020

6. Web link: https://www.jetir.org/papers/JETIR2004409.pdf

7. Clarification: UGC Approved Journal No. 63975

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session-2020 (January to December)

1. Title of Research Article: “Rashtrasant Tukadoji Maharaj: An Influential Personality”

2.Name of Author: Dr. Anita V. Mahawadiwar

3.Name of Journal: ‘AJANTA’

4.ISSN No.: 2277-5730

5.Date of Publication: April to June 2020

6.Web link: No

7.Clarification: UGC Listed Journal No.40776

Cover page	First Page of Research Article \

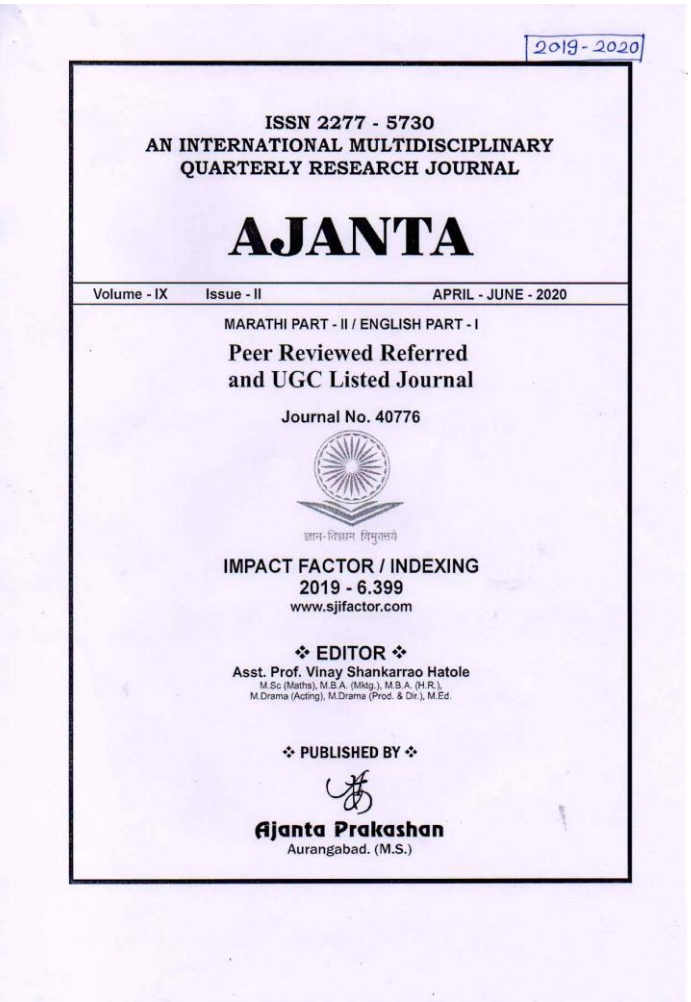

2019-2020

ISSN 2277 - 5730
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

Volume - IX Issue - II APRIL - JUNE - 2020

MARATHI PART - II / ENGLISH PART - I

Peer Reviewed Referred
and UGC Listed Journal

Journal No. 40776

ज्ञान-विज्ञान विमुक्तये

IMPACT FACTOR / INDEXING
2019 - 6.399
www.sjifactor.com

❖ EDITOR ❖
Asst. Prof. Vinay Shankarrao Hatole
M.Sc (Maths), M.B.A. (Mktg.), M.B.A. (H.R.),
M.Drama (Acting), M.Drama (Prod. & Dir.), M.Ed.

❖ PUBLISHED BY ❖

Ajanta Prakashan
Aurangabad. (M.S.)

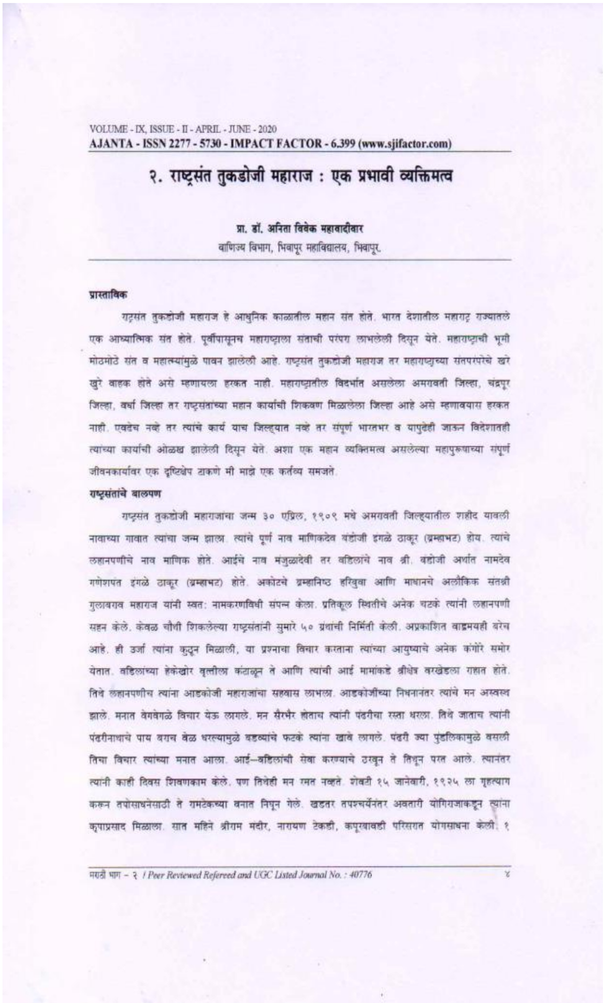

VOLUME - IX, ISSUE - II - APRIL - JUNE - 2020
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 6.399 (www.sjifactor.com)

२. राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज : एक प्रभावी व्यक्तिमत्व

प्रा. डॉ. अनिता विवेक महावादीवार
वाणिज्य विभाग, भिवापूर महाविद्यालय, भिवापूर.

प्रास्ताविक

राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज हे आधुनिक काळातील महान संत होते. भारत देशातील महाराष्ट्र राज्यातले एक आध्यात्मिक संत होते. पूर्वीपासूनच महाराष्ट्राला संतांची परंपरा लाभलेली दिसून येते. महाराष्ट्राची भूमी मोठमोठे संत व महात्म्यांमुळे पावन झालेली आहे. राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज तर महाराष्ट्राच्या संतपरंपरेचे खरे खुरे वाहक होते असे म्हणायला हरकत नाही. महाराष्ट्रातील विदर्भात असलेला अमरावती जिल्हा, चंद्रपूर जिल्हा, वर्धा जिल्हा तर राष्ट्रसंतांच्या महान कार्यांची शिकवण मिळालेला जिल्हा आहे असे म्हणावयास हरकत नाही. एवढेच नव्हे तर त्यांचे कार्य याच जिल्ह्यात नव्हे तर संपूर्ण भारतभर व यापुढेही जाऊन विदेशातही त्यांच्या कार्याची ओळख झालेली दिसून येते. अशा एक महान व्यक्तिमत्व असलेल्या महापुरूषाच्या संपूर्ण जीवनकार्यावर एक दृष्टिक्षेप टाकणे मी माझे एक कर्तव्य समजते.

राष्ट्रसंतांचे बालपण

राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांचा जन्म ३० एप्रिल, १९०९ मधे अमरावती जिल्ह्यातील शहीद यावली नावाच्या गावात त्यांचा जन्म झाला. त्यांचे पूर्ण नाव माणिकदेव बंडोजी इंगळे ठाकूर (ब्रम्हभट) होय. त्यांचे लहानपणीचे नाव माणिक होते. आईचे नाव मंजुळादेवी तर वडिलांचे नाव श्री. बंडोजी अर्थात नामदेव गणेशपंत इंगळे ठाकूर (ब्रम्हभट) होते. अकोटचे ब्रम्हनिष्ठ हरिबुवा आणि माधानचे अलौकिक संतश्री गुलाबराव महाराज यांनी स्वत: नामकरणविधी संपन्न केला. प्रतिकूल स्थितीचे अनेक चटके त्यांनी लहानपणी सहन केले. केवळ चौथी शिकलेल्या राष्ट्रसंतांनी सुमारे ५० ग्रंथांची निर्मिती केली. अप्रकाशित वाङ्मयही बरेच आहे. ही उर्जा त्यांना कुठून मिळाली, या प्रश्नाचा विचार करताना त्यांच्या आयुष्याचे अनेक कंगोरे समोर येतात. वडिलांच्या हेकेखोर वृत्तीला कंटाळून ते आणि त्यांची आई मामांकडे श्रीक्षेत्र वरखेडला राहात होते. तिथे लहानपणीच त्यांना आडकोजी महाराजांचा सहवास लाभला. आडकोजींच्या निधनानंतर त्यांचे मन अस्वस्थ झाले. मनात वेगवेगळे विचार येऊ लागले. मन सैरभैर होताच त्यांनी पंढरीचा रस्ता धरला. तिथे जाताच त्यांनी पंढरीनाथाचे पाय बराच वेळ धरल्यामुळे बडव्यांचे फटके त्यांना खावे लागले. पंढरी ज्या पुंडलिकामुळे वसली तिचा विचार त्यांच्या मनात आला. आई–वडिलांची सेवा करण्याचे ठरवून ते तिथून परत आले. त्यानंतर त्यांनी काही दिवस शिवणकाम केले. पण तिथेही मन रमत नव्हते. शेवटी १५ जानेवारी, १९२५ ला गृहत्याग करून तपोसाधनेसाठी ते रामटेकच्या वनात निघून गेले. खडतर तपश्चर्येनंतर अवतारी योगिराजाकडून त्यांना कृपाप्रसाद मिळाला. सात महिने श्रीराम मंदीर, नारायण टेकडी, कपूरबावडी परिसरात योगसाधना केली. १

मराठी भाग – २ / Peer Reviewed Refereed and UGC Listed Journal No. : 40776 ४

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session-2021 (January to December)

1.Title of Research Article: Gum of Sterculia Urens, Anogeissus Latifolia, Acacia Nilotica: Metal Analysis

2.Name of Author: Asst. Prof. Dr. Ashwini Kadu

3. Name of Journal: The International Journal of Analytical and Experimental Modal Analysis

4.ISSN No. 0886-9367

5.Date of Publication: May-2021

6.Web link: https://ijaema.com/index.php/volume-13-issue-05-may-2021/

7.Clarification: UGC-CARE Group 'II' Journals list -Serial No. 36272

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2021 (January to December)

1. Title of Research Article: " Rural Women: Political Leadership and Challenges "

2. Name of Author: Dr. Vijay Shankarrao Dighore

3. Name of Journal: ‘AJANTA’ International Journal

4. ISSN No.: 2277 – 5730

5. Date of Publication: April-June 2021

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Listed Journal No. 40776

Cover page	First Page of Research Article

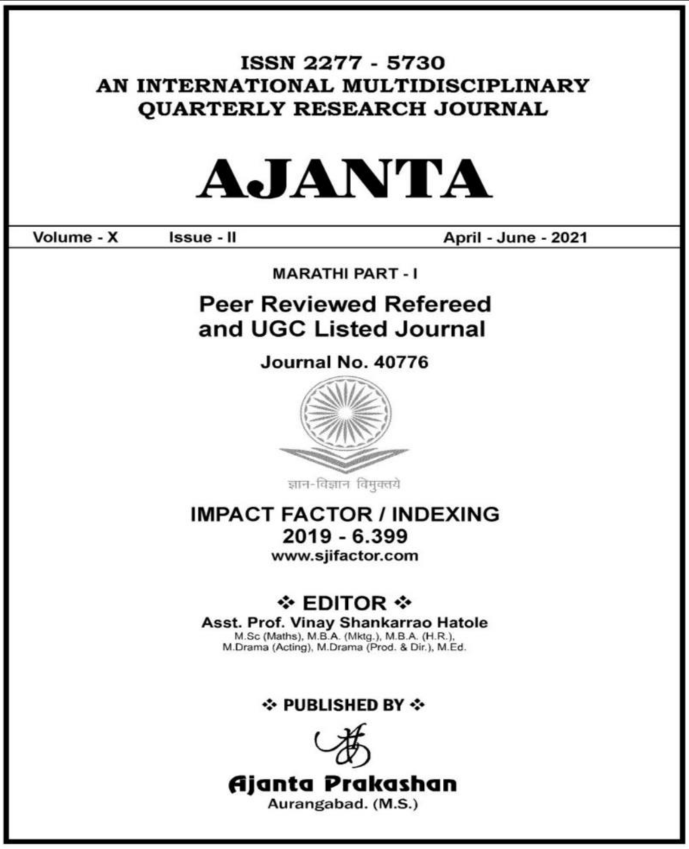

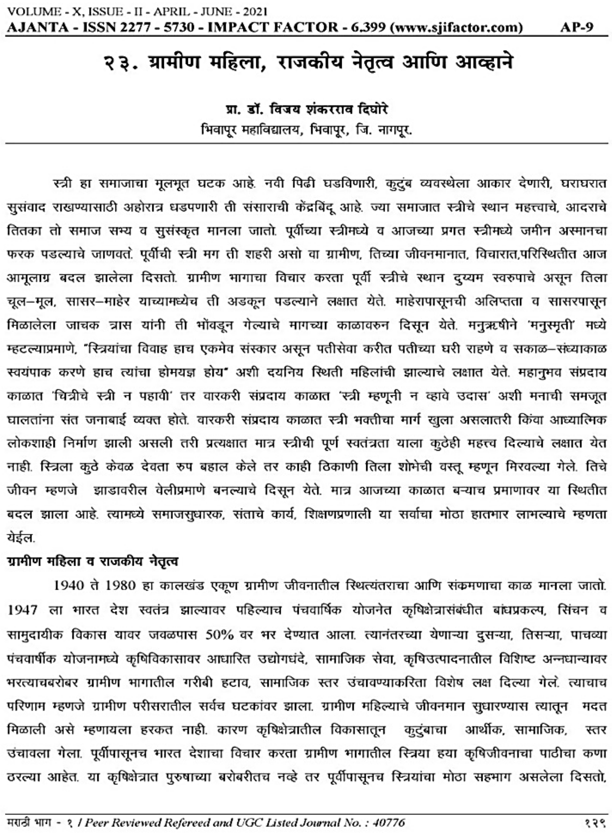

VOLUME - X, ISSUE - II - APRIL - JUNE - 2021
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 6.399 (www.sjifactor.com) AP-9

२३. ग्रामीण महिला, राजकीय नेतृत्व आणि आव्हाने

प्रा. डॉ. विजय शंकरराव दिघोरे
भिवापूर महाविद्यालय, भिवापूर, जि. नागपूर.

स्त्री हा समाजाचा मूलभूत घटक आहे. नवी पिढी घडविणारी, कुटुंब व्यवस्थेला आकार देणारी, घराघरात सुसंवाद राखण्यासाठी अहोरात्र धडपणारी ती संसाराची केंद्रबिंदू आहे. ज्या समाजात स्त्रीचे स्थान महत्त्वाचे, आदराचे तितका तो समाज सभ्य व सुसंस्कृत मानला जातो. पूर्वीच्या स्त्रीमध्ये व आजच्या प्रगत स्त्रीमध्ये जमीन अस्मानचा फरक पडल्याचे जाणवते. पूर्वीची स्त्री मग ती शहरी असो वा ग्रामीण, तिच्या जीवनमानात, विचारात,परिस्थितीत आज आमूलाग्र बदल झालेला दिसतो. ग्रामीण भागाचा विचार करता पूर्वी स्त्रीचे स्थान दुय्यम स्वरुपाचे असून तिला चूल–मूल, सासर–माहेर याच्यामध्येच ती अडकून पडल्याने लक्षात येते. माहेरापासूनची अलिप्तता व सासरपासून मिळालेला जाचक त्रास यांनी ती भोंवडून गेल्याचे मागच्या काळावरुन दिसून येते. मनुऋषीने 'मनुस्मृती' मध्ये म्हटल्याप्रमाणे, "स्त्रियांचा विवाह हाच एकमेव संस्कार असून पतीसेवा करीत पतीच्या घरी राहणे व सकाळ–संध्याकाळ स्वयंपाक करणे हाच त्यांचा होमयज्ञ होय" अशी दयनिय स्थिती महिलांची झाल्याचे लक्षात येते. महानुभव संप्रदाय काळात 'चित्रीचे स्त्री न पहावी' तर वारकरी संप्रदाय काळात 'स्त्री म्हणूनी न व्हावे उदास' अशी मनाची समजूत घालतांना संत जनाबाई व्यक्त होते. वारकरी संप्रदाय काळात स्त्री भक्तीचा मार्ग खुला असलातरी किंवा आध्यात्मिक लोकशाही निर्माण झाली असली तरी प्रत्यक्षात मात्र स्त्रीची पूर्ण स्वतंत्रता याला कुठेही महत्त्व दिल्याचे लक्षात येत नाही. स्त्रिला कुठे केवळ देवता रुप बहाल केले तर काही ठिकाणी तिला शोभेची वस्तू म्हणून मिरवल्या गेले. तिचे जीवन म्हणजे झाडावरील वेलीप्रमाणे बनल्याचे दिसून येते. मात्र आजच्या काळात बऱ्याच प्रमाणावर या स्थितीत बदल झाला आहे. त्यामध्ये समाजसुधारक, संताचे कार्य, शिक्षणप्रणाली या सर्वाचा मोठा हातभार लाभल्याचे म्हणता येईल.

ग्रामीण महिला व राजकीय नेतृत्व

1940 ते 1980 हा कालखंड एकूण ग्रामीण जीवनातील स्थित्यंतराचा आणि संकमणाचा काळ मानला जातो. 1947 ला भारत देश स्वतंत्र झाल्यावर पहिल्याच पंचवार्षिक योजनेत कृषिक्षेत्रासंबंधीत बांधप्रकल्प, सिंचन व सामुदायीक विकास यावर जवळपास 50% वर भर देण्यात आला. त्यानंतरच्या येणाऱ्या दुसऱ्या, तिसऱ्या, पाचव्या पंचवार्षीक योजनामध्ये कृषिविकासावर आधारित उद्योगधंदे, सामाजिक सेवा, कृषिउत्पादनातील विशिष्ट अन्नधान्यावर भरत्याचबरोबर ग्रामीण भागातील गरीबी हटाव, सामाजिक स्तर उंचावण्याकरिता विशेष लक्ष दिल्या गेले. त्याचाच परिणाम म्हणजे ग्रामीण परीसरातील सर्वच घटकांवर झाला. ग्रामीण महिल्याचे जीवनमान सुधारण्यास त्यातून मदत मिळाली असे म्हणायला हरकत नाही. कारण कृषिक्षेत्रातील विकासातून कुटुंबाचा आर्थीक, सामाजिक, स्तर उंचावला गेला. पूर्वीपासूनच भारत देशाचा विचार करता ग्रामीण भागातील स्त्रिया ह्या कृषिजीवनाचा पाठीचा कणा ठरल्या आहेत. या कृषिक्षेत्रात पुरुषाच्या बरोबरीतच नव्हे तर पूर्वीपासूनच स्त्रियांचा मोठा सहभाग असलेला दिसतो,

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2021 (January to December)

1. Title of Research Article: "Dr. Ambedkar's Thoughts on Economic Affairs: An Overview"

2. Name of Author: Dr. Anita V. Mahawadiwar

3. Name of Journal: 'TIFAN'

4.ISSN No.: 2231-573X

5. Date of Publication: April to June 2021

6.Web link: No

7. Clarification: UGC Care List Journal

Cover page	First Page of Research Article

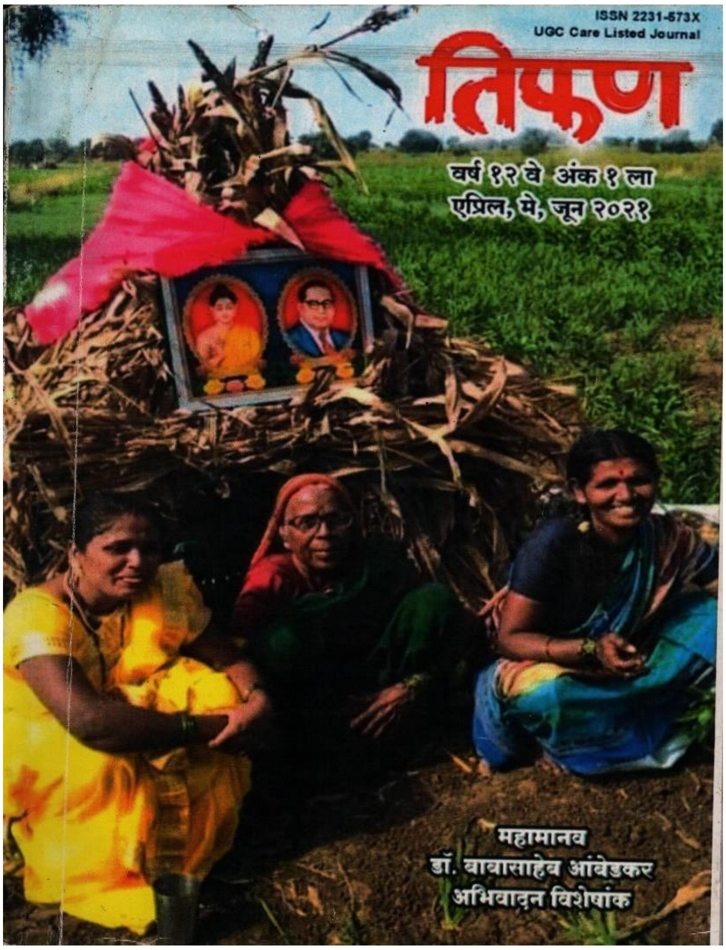

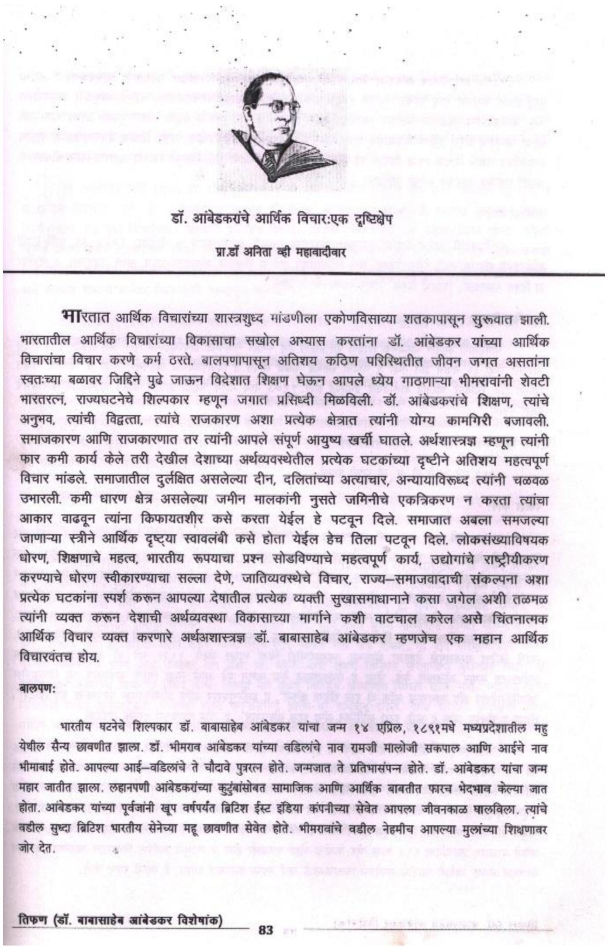

डॉ. आंबेडकरांचे आर्थिक विचार:एक दृष्टिक्षेप

प्रा.डॉ अनिता व्ही महावादीवार

भारतात आर्थिक विचारांच्या शास्त्रशुध्द मांडणीला एकोणविसाव्या शतकापासून सुरूवात झाली. भारतातील आर्थिक विचारांच्या विकासाचा सखोल अभ्यास करतांना डॉ. आंबेडकर यांच्या आर्थिक विचारांचा विचार करणे कर्म ठरते. बालपणापासून अतिशय कठिण परिस्थितीत जीवन जगत असतांना स्वतःच्या बळावर जिद्दिने पुढे जाऊन विदेशात शिक्षण घेऊन आपले ध्येय गाठणाऱ्या भीमरावांनी शेवटी भारतरत्न, राज्यघटनेचे शिल्पकार म्हणून जगात प्रसिध्दी मिळविली. डॉ. आंबेडकरांचे शिक्षण, त्यांचे अनुभव, त्यांची विद्वत्ता, त्यांचे राजकारण अशा प्रत्येक क्षेत्रात त्यांनी योग्य कामगिरी बजावली. समाजकारण आणि राजकारणात तर त्यांनी आपले संपूर्ण आयुष्य खर्ची घातले. अर्थशास्त्रज्ञ म्हणून त्यांनी फार कमी कार्य केले तरी देखील देशाच्या अर्थव्यवस्थेतील प्रत्येक घटकांच्या दृष्टीने अतिशय महत्वपूर्ण विचार मांडले. समाजातील दुर्लक्षित असलेल्या दीन, दलितांच्या अत्याचार, अन्यायाविरूध्द त्यांनी चळवळ उभारली. कमी धारण क्षेत्र असलेल्या जमीन मालकांनी नुसते जमिनीचे एकत्रिकरण न करता त्यांचा आकार वाढवून त्यांना किफायतशीर कसे करता येईल हे पटवून दिले. समाजात अबला समजल्या जाणाऱ्या स्त्रीने आर्थिक दृष्ट्या स्वावलंबी कसे होता येईल हेच तिला पटवून दिले. लोकसंख्याविषयक धोरण, शिक्षणाचे महत्व, भारतीय रूपयाचा प्रश्न सोडविण्याचे महत्वपूर्ण कार्य, उद्योगांचे राष्ट्रीयीकरण करण्याचे धोरण स्वीकारण्याचा सल्ला देणे, जातिव्यवस्थेचे विचार, राज्य–समाजवादाची संकल्पना अशा प्रत्येक घटकांना स्पर्श करून आपल्या देषातील प्रत्येक व्यक्ती सुखासमाधानाने कसा जगेल अशी तळमळ त्यांनी व्यक्त करून देशाची अर्थव्यवस्था विकासाच्या मार्गाने कशी वाटचाल करेल असे चिंतनात्मक आर्थिक विचार व्यक्त करणारे अर्थअशास्त्रज्ञ डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर म्हणजेच एक महान आर्थिक विचारवंतच होय.

बालपण:

भारतीय घटनेचे शिल्पकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा जन्म १४ एप्रिल, १८९१मधे मध्यप्रदेशातील महु येथील सैन्य छावणीत झाला. डॉ. भीमराव आंबेडकर यांच्या वडिलांचे नाव रामजी मालोजी सकपाल आणि आईचे नाव भीमाबाई होते. आपल्या आई–वडिलांचे ते चौदावे पुत्ररत्न होते. जन्मजात ते प्रतिभासंपन्न होते. डॉ. आंबेडकर यांचा जन्म महार जातीत झाला. लहानपणी आंबेडकरांच्या कुटुंबांसोबत सामाजिक आणि आर्थिक बाबतीत फारच भेदभाव केल्या जात होता. आंबेडकर यांच्या पूर्वजांनी खूप वर्षपर्यंत ब्रिटिश ईस्ट इंडिया कंपनीच्या सेवेत आपला जीवनकाळ घालविला. त्यांचे वडील सुध्दा ब्रिटिश भारतीय सेनेच्या महू छावणीत सेवेत होते. भीमरावांचे वडील नेहमीच आपल्या मुलांच्या शिक्षणावर जोर देत.

तिफण (डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर विशेषांक) 83

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2021 (January to December)

1.Title of Research Article: **सहकार शेती व ग्रामविकास एक दृष्टिक्षेप** (“Co-operative Farming and Rural Development: An Overview”)

2. Name of Author: Dr. Anita V. Mahawadiwar

3. Name of Journal: ‘BHASHA ANI JIVAN’

4. ISSN No.: 2231-4059

5. Date of Publication: October to December 2021

6.Web link: No

7. Clarification: UGC Care Group-1Journal

Cover page	First Page of Research Article

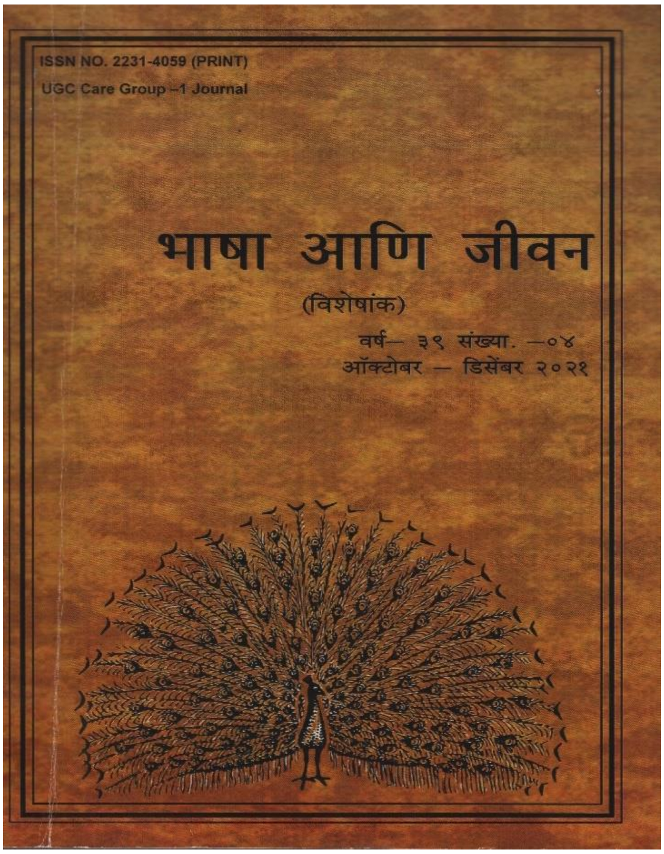

भाषा आणि जीवन

ISSN NO : 2231-4059
(UGC Care Group - 01)

सहकार शेती व ग्रामविकास एक दृष्टिक्षेप

प्रा.डॉ अनिता व्ही महावादीवार
साहाय्यक प्राध्यापक वाणिज्य विभागभिवापूर महाविद्यालय, भिवापूर

सारांश:

जन्म आणि मरण या मानवाच्या जीवनातील दोन प्रमुख अवस्था आहेत. या दोन अवस्थांच्या मधल्या कालावधीत मानव समाजातील विविध घटकांशी संपर्क साधतो. कारण तो समाजप्रिय प्राणी आहे. समाजात मिळून मिसळून कार्य करणे, आपल्या भावना, आनंद, दु:ख व्यक्त करणे हा त्याचा स्वभावच आहे. मानवाच्या याच गरजांतून ‘सहकाराचा’ उदय झाला. मानवाने विकासाच्या प्रत्येक टप्यांमध्ये या तत्वाचाच अवलंब केला आहे. भांडवलशाही आणि समाजवाद यातील सुवर्णमध्य म्हणजे ‘सहकारवाद’ होय. सहकार ही एक प्रवृत्ती असल्याने राजकीय, सामाजिक व आर्थिक अशा कोणत्याही क्षेत्रात सहकाराचा उपयोग करता येतो. ग्रामीण पतपुरवठा, कृषी मालाचे विपणन, लघु आणि कुटीर उद्योग, शेती, गृहबांधणी आणि ग्राहक सोसायट्यांच्या माध्यमातून सहकारी चळवळीने ग्रामीण भारताचे चित्रच बदलून टाकले आहे. भारताच्या स्वातंत्र्यप्राप्तीनंतर सरकारने देखील सहकारावर विशेष भर दिला आहे. हे सिध्द करून दाखविण्यासाठी नियोजन काळात पंचवार्षिक योजनामध्ये सहकाराला विशेष प्राध ान्य दिले गेले. नियोजनाच्या सुरूवातीच्या काळात सहकारी संस्थांच्या स्थापनेला वेग होता. मात्र त्यानंतर सहकारी संस्थांचा होणारा प्रसार मंदावला याचे कारण म्हणजे भारतातील जास्तीत जास्त शेतकरी निरक्षर व रूढीप्रिय असल्याने सहकारी शेतीचे फायदे त्यांच्या लक्षात येत नव्हते. शेतीचे यांत्रिकीकरण झाल्यास बेरोजगारी वाढेल, पशुधन व मानवी शक्तीची उपेक्षा होईल, व्यक्तिगत प्रेरणा व लाभ राहणार नाहीत, दुय्यम दर्जाची वागणूक मिळेल, या समजुतीमुळे व सहकारी शेतीला पोषक वातावरण नसल्याने भारतात सहकारी शेतीचे प्रयोग फारसे यशस्वी झालेले नाहीत. सहकारी शेतीत इच्छेनुसार जमिनीचा वापर करण्याचे स्वातंत्र्य संपते, कोणती व किती प्रमाणात पिके घ्यावीत, मशागत व पिकांची लागवड कशी करावी, विक्री केव्हा व कोणाला बाजारपेठेत करावी, यांबाबतचे निर्णयस्वातंत्र्य शेतकऱ्यांना रहात नाही. बरेचदा व्यक्तिगत प्रेरणा लाभत नसल्याने शेतीची उत्पादकता कमी होते . परिणामत: सहकारी शेतीचा प्रयोग लाभदायक होईलच, अशी खात्री त्यांना नसते. भारतात तसेच महाराष्ट्राचा विचार करता पूर्वकडील भागात सहकारी शेतीविषयीची अनास्था शेतकऱ्यांमध्ये विशेष करून आढळून येते. त्या तुलनेत स्वातंत्र्यपूर्व काळातही महाराष्ट्राच्या पश्चिमेकडील भागात सहकाराविषयीची जागृतता विशेष आढळून आलेली अभ्यासाअंती दिसून येते. तेव्हा देशातील शेतकऱ्यांनी खरोखरच सहकारी शेतीचे महत्व लक्षात घेतल्यास देशात जास्तीत जास्त संख्या असलेल्या भूमिहीन शेतमजूर व सीमांत शेतकऱ्यांना सहकारी शेती संस्थेचे फायदे मिळून त्यांचे राहणीमान सुधारण्यास मदत होईल.

प्रास्ताविक

मानव हा समाजप्रिय असा प्राणी आहे. समाजात मिळून मिसळून कार्य करणे, आपल्या मनातील विचार, भावना, आपला आनंद, दु:ख व्यक्त करणे हा मानवाचा जणू स्वभावच आहे. म्हणजे जोपर्यंत तो समाजात इतरांच्या सहवासात येणार नाही, तोपर्यंत त्याला मन:शांती ही लाभू शकत नाही. मानवाच्या याच गरजतून ‘सहकाराचा’ उदय झाला आहे. अनेकांनी एकत्रित येऊन सामुहिकरित्या सर्वांच्या हितासाठी कार्य करणे ही सहकाराची मुख्य भूमिका आहे. सहकार हा पृथ्वीवरील सृष्टीचे एक चिरंतन आणि व्यापक तत्व आहे. मानवाने विकासाच्या प्रत्येक टप्प्यांमधे या तत्वाचाच अवलंब केला आहे.: भां. डवलशाही आणि समाजवाद यातील सुवर्णमध्य म्हणजे ‘सहकारवाद’ होय. भारताच्या अर्थव्यवस्थेत ‘सहकारवादाला’ अतिशय महत्वाचे स्थान आहे. सहकाराचा उपयोग प्रत्येक क्षेत्रात होऊ शकतो. कारण सहकार ही एक प्रवृत्ती आहे. त्यामुळे राजकीय, सामाजिक, आर्थिक अशा कोणत्याही क्षेत्रात सहकाराचा उपयोग करता येतो.

भारत आणि एकंदरीतच जागतिक दृष्टिकोनातून ग्रामीण भागाच्या विकासात सहकारी चळवळीचा सिंहाचा वाटा आहे. सहकारी चळवळीमुळे ग्रामीण भारताचे अर्थकारण झपाट्याने बदलले आणि शेतकरी, शेतमजूर कष्टकऱ्यांच्या हातात पैसा खेळू लागला. ग्रामीण पतपुरवठा, कृषी मालाचे विपणन, लघु आणि कुटिर उद्योग, शेती, गृहबांधणी आणि ग्राहक सोसायट्यांच्या माध्यमातून सहकारी चळवळीने ग्रामीण भारताचा चेहरामोहराच बदलून टाकला.

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2022 (January to December)

1. **Title of Research Article:** Contribution of Revolutionary Movements
2. **Name of Author:** Dr. Motiraj R. Chavhan
3. **Name of Journal:** Sansodhak
4. **ISSN No.:** 2394-5990
5. **Date of Publication:** March-2022
6. **Web link:** No
7. **Clarification:** UGC Care Listed Journal

Cover page	First Page of Research Article

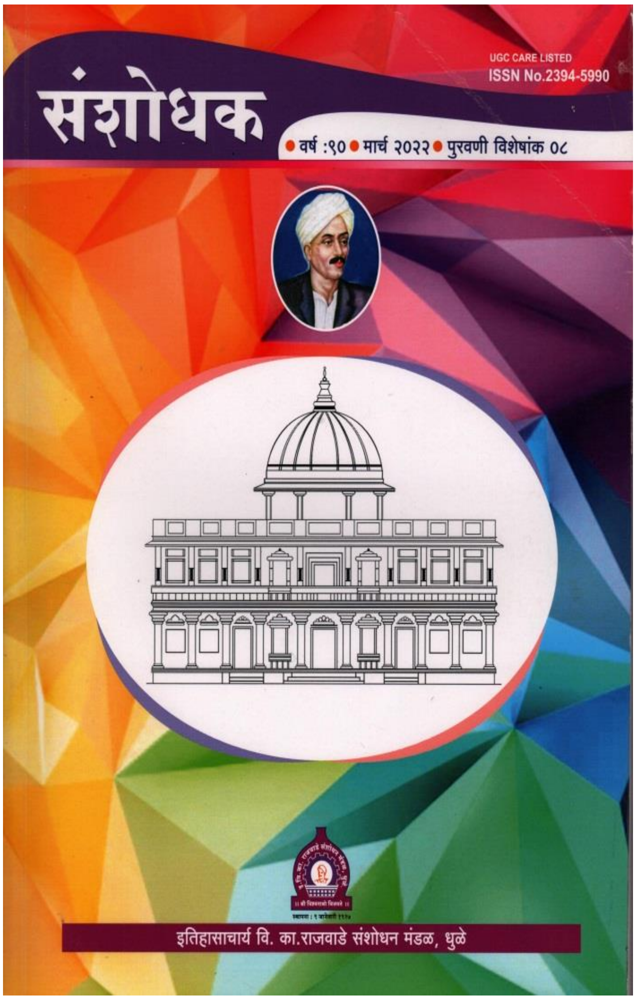

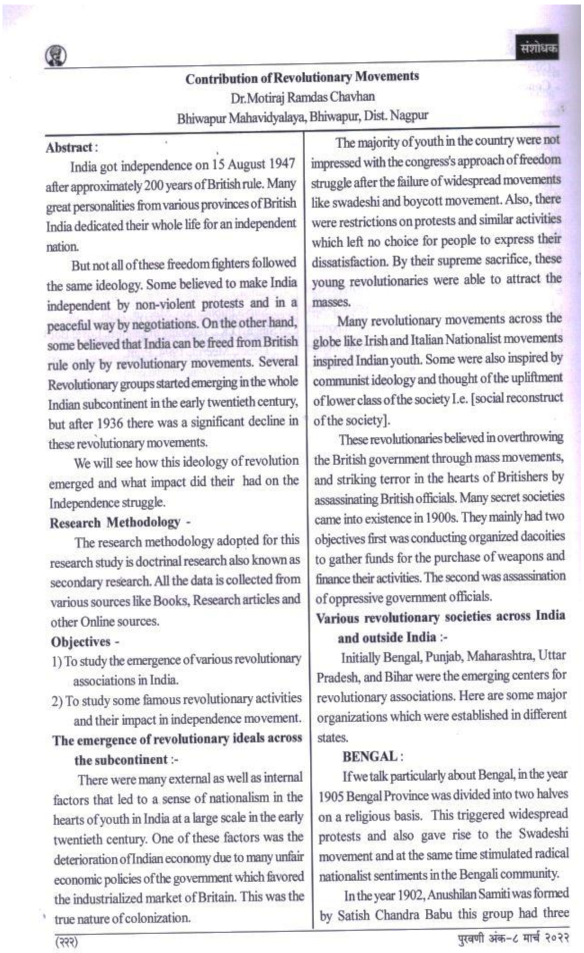

Contribution of Revolutionary Movements

Dr.Motiraj Ramdas Chavhan
Bhiwapur Mahavidyalaya, Bhiwapur, Dist. Nagpur

Abstract :

India got independence on 15 August 1947 after approximately 200 years of British rule. Many great personalities from various provinces of British India dedicated their whole life for an independent nation.

But not all of these freedom fighters followed the same ideology. Some believed to make India independent by non-violent protests and in a peaceful way by negotiations. On the other hand, some believed that India can be freed from British rule only by revolutionary movements. Several Revolutionary groups started emerging in the whole Indian subcontinent in the early twentieth century, but after 1936 there was a significant decline in these revolutionary movements.

We will see how this ideology of revolution emerged and what impact did their had on the Independence struggle.

Research Methodology -

The research methodology adopted for this research study is doctrinal research also known as secondary research. All the data is collected from various sources like Books, Research articles and other Online sources.

Objectives -

1) To study the emergence of various revolutionary associations in India.
2) To study some famous revolutionary activities and their impact in independence movement.

The emergence of revolutionary ideals across the subcontinent :-

There were many external as well as internal factors that led to a sense of nationalism in the hearts of youth in India at a large scale in the early twentieth century. One of these factors was the deterioration of Indian economy due to many unfair economic policies of the government which favored the industrialized market of Britain. This was the true nature of colonization.

The majority of youth in the country were not impressed with the congress's approach of freedom struggle after the failure of widespread movements like swadeshi and boycott movement. Also, there were restrictions on protests and similar activities which left no choice for people to express their dissatisfaction. By their supreme sacrifice, these young revolutionaries were able to attract the masses.

Many revolutionary movements across the globe like Irish and Italian Nationalist movements inspired Indian youth. Some were also inspired by communist ideology and thought of the upliftment of lower class of the society I.e. [social reconstruct of the society].

These revolutionaries believed in overthrowing the British government through mass movements, and striking terror in the hearts of Britishers by assassinating British officials. Many secret societies came into existence in 1900s. They mainly had two objectives first was conducting organized dacoities to gather funds for the purchase of weapons and finance their activities. The second was assassination of oppressive government officials.

Various revolutionary societies across India and outside India :-

Initially Bengal, Punjab, Maharashtra, Uttar Pradesh, and Bihar were the emerging centers for revolutionary associations. Here are some major organizations which were established in different states.

BENGAL :

If we talk particularly about Bengal, in the year 1905 Bengal Province was divided into two halves on a religious basis. This triggered widespread protests and also gave rise to the Swadeshi movement and at the same time stimulated radical nationalist sentiments in the Bengali community.

In the year 1902, Anushilan Samiti was formed by Satish Chandra Babu this group had three

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2022 (January to December)

1.Title of Research Article: REVITALIZATION OF ORTHODOX RELIGIOUS DOGMAS AND GENDER SENTIZATION: A PRAGMATIC STUDY TO UNCOVER ENDURING SOLUTIONS TO ALLEVIATE THE WOES OF WOMEN IN PERILS

2. Name of Author: Dr. Jobi George

3. Name of Journal: GEDRAG AND ORGANISATHE REVIEW

4. ISSN No. 0921-5077/1875-7235

5. Date of Publication: Jan.-Mar. 2022

6. Web link: No

7. Clarification: Web of Science Group

Publication Certification	First Page of Research Article
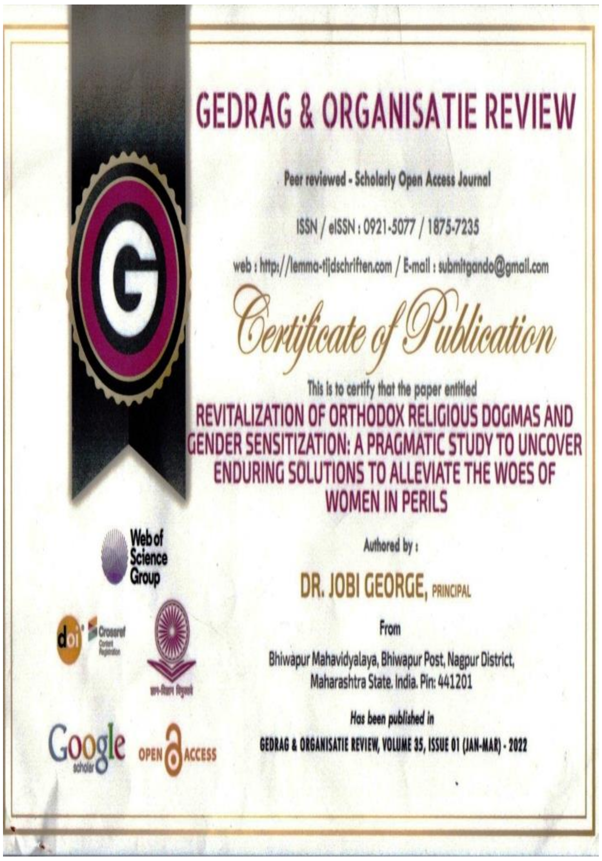	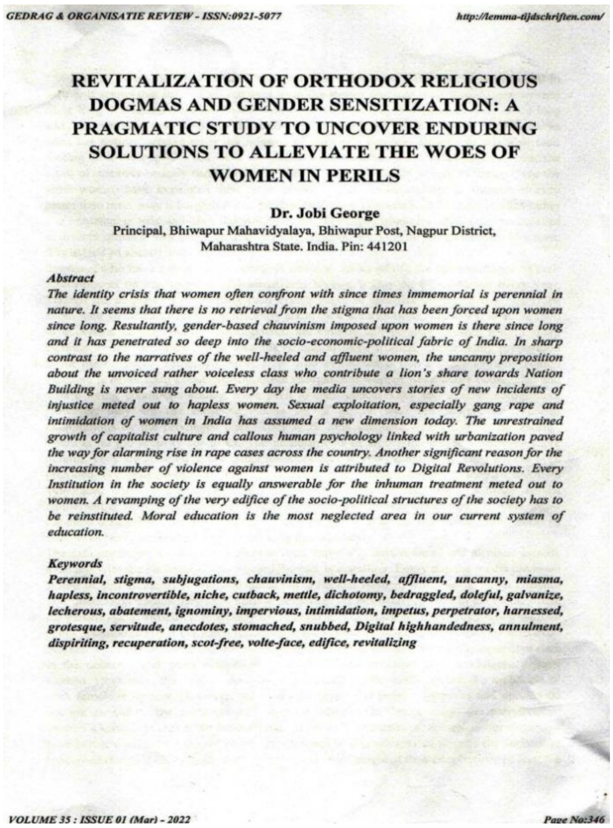

GEDRAG & ORGANISATIE REVIEW - ISSN:0921-5077 http://lemma-tijdschriften.com/

REVITALIZATION OF ORTHODOX RELIGIOUS DOGMAS AND GENDER SENSITIZATION: A PRAGMATIC STUDY TO UNCOVER ENDURING SOLUTIONS TO ALLEVIATE THE WOES OF WOMEN IN PERILS

Dr. Jobi George
Principal, Bhiwapur Mahavidyalaya, Bhiwapur Post, Nagpur District, Maharashtra State. India. Pin: 441201

Abstract
The identity crisis that women often confront with since times immemorial is perennial in nature. It seems that there is no retrieval from the stigma that has been forced upon women since long. Resultantly, gender-based chauvinism imposed upon women is there since long and it has penetrated so deep into the socio-economic-political fabric of India. In sharp contrast to the narratives of the well-heeled and affluent women, the uncanny preposition about the unvoiced rather voiceless class who contribute a lion's share towards Nation Building is never sung about. Every day the media uncovers stories of new incidents of injustice meted out to hapless women. Sexual exploitation, especially gang rape and intimidation of women in India has assumed a new dimension today. The unrestrained growth of capitalist culture and callous human psychology linked with urbanization paved the way for alarming rise in rape cases across the country. Another significant reason for the increasing number of violence against women is attributed to Digital Revolutions. Every Institution in the society is equally answerable for the inhuman treatment meted out to women. A revamping of the very edifice of the socio-political structures of the society has to be reinstituted. Moral education is the most neglected area in our current system of education.

Keywords
Perennial, stigma, subjugations, chauvinism, well-heeled, affluent, uncanny, miasma, hapless, incontrovertible, niche, cutback, mettle, dichotomy, bedraggled, doleful, galvanize, lecherous, abatement, ignominy, impervious, intimidation, impetus, perpetrator, harnessed, grotesque, servitude, anecdotes, stomached, snubbed, Digital highhandedness, annulment, dispiriting, recuperation, scot-free, volte-face, edifice, revitalizing

VOLUME 35 : ISSUE 01 (Mar) - 2022 Page No:346

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2022 (January to December)

1.Title of Research Article: Relevance of Gandhian Philosophy in Post-Independence Indian English Fiction
2.Name of Author: Dr. Vinita S Virgandham
3.Name of Journal: Sansodhak
4.ISSN No.: ISSN: 2394-5990
5.Date of Publication: Mar.2022
6.Web link: No.
7.Clarification: UGC Care list

Cover page

First Page of Research Article

Relevance of Gandhian Philosophy in Post-Independence Indian English Fiction

Dr Vinita Virgandham
Asst. Prof., Dept. of English
Bhiwapur Mahavidyalaya, Bhiwapur
Email :- vinita123virgandham@gmail.com

Abstract :

There seems to be shift of emphasis in the perspectives in the Post-Independence fiction. Most of the novelists give the impression to have felt that, after the achievement of freedom which was the cause worth fighting for, and the early ecstasy that went with it, much of the uproar was lost. However, it is not to suggest that Gandhian ideology that sustained the pre-independence fiction, lost its relevance, nor was it relegated to the background.

Key words : freedom, partition, philosophy, suffering, kindness.

With the dawn of freedom, an age of uncertainty seemed to have practically ended. The vast subcontinent engaged in the world's largest democracy experienced a period of relative tranquility after the traumas of subjugation for nearly two centuries. The post-independence fiction befittingly endorsed the luxuriant moods of the nation that awoke into freedom and literal transformations it underwent as a large Republic. The subsequent partition of India, based on the two-nation theory, once again opened the floodgates of anger and resentment, for it was an experience that caused lot of heart burns. The changing political scenario and the changing contexts of social reality had unleashed this uneasy accommodation in national conscience which ensued in the rich proliferation of fiction that was at once passionately self-critical and corrosively cynical. Literature is the portrayal of a real society with addition, omission and modification of certain aspects. Dr K.R. Rao observes :

In the post-independence fiction, there is however, a shift of emphasis. The writers who came after 1947 express a sense of disenchantment and frustration although their anger includes humanistic compassion. Their work is burdened by an adverse and contrary awareness of the contemporary reality, so full of hatred, violence and orgiastic self-seeking. (Fiction of Raja Rao 5)

To quote K. R. S. Iyenger, again :

No literature based on hate and prejudice can really be great. It was a drama of degradation and shame, a drama of human decay, showing how the minds of the two communities poisoned by the dogma of two nation theory. (Indian Writing in English 324)

K. A. Abbas's Inquilab (1958) is primarily concerned with the Gandhian ideology. Inquilab was written between 1942-1949, in parts, partially when struggle for freedom was at its height and partly after the achievement of independence. Anwar, the protagonist of the novel, tries to comprehend the inherent contradictions in Gandhism, and is baffled by the efficacy of Satyagraha as a political weapon.

His father explains to him the relevance of Gandhian economics involved in putting on the home-made cloth :

He also comprehends the significance of 'Satyagraha,' both as a creed and as a political expediency as he matures into experience. Those were the days when Gandhiji's struggle for freedom was at its peak, when Gandhiji enthused people into political activism. Anwar, who is still young and impressionable, decides to court arrest-and discard foreign clothes. He is much pained to notice the violence that the civil disobedience movement has unleashed in its early phase, and when the Hindu-Muslim riots rocked the country, he dares to approach Gandhiji with a request to subdue the violence, and bring peace in the sub-continent. He announces his intention to go on a fast, for twenty-one days, to instill confidence both in the Hindus and the Muslims. Anwar finds the Mahatma completely tranquil in spite of the inner turbulence.

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2022 (January to December)

1. Title of Research Article: कोरोना विषाणूच्या भारतीय अर्थव्यस्थेवर होणारा परिणाम

2. Name of Author: Dr. Rajesh Bahurupi

3. Name of Journal: Sanshodhan

4. ISSN No. 2394-5990

5. Date of Publication: March-2022

6. Web link : No

7. Clarification: UGC Care Listed

Cover page	First Page of Research Article

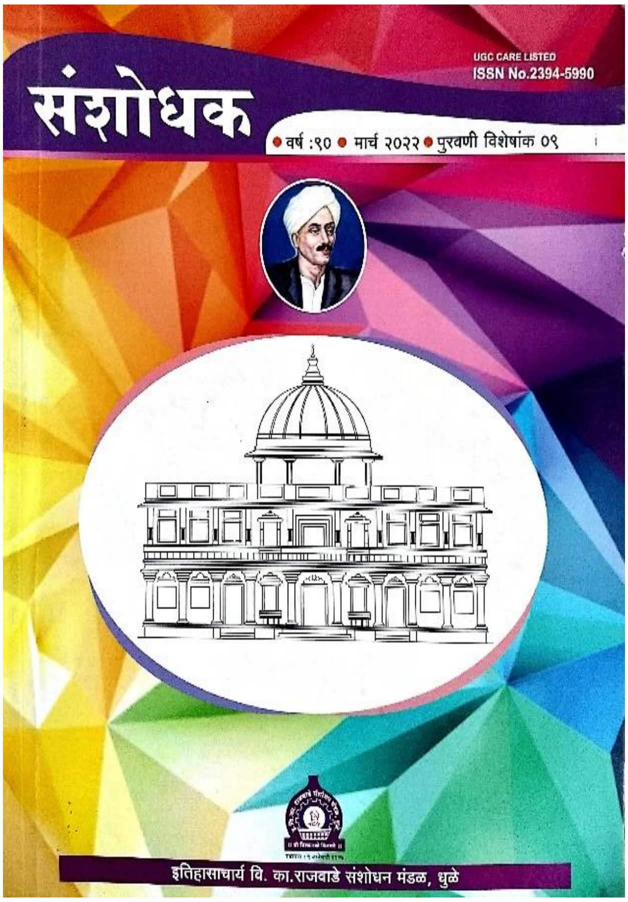

कोरोना विषाणूचा भारतीय अर्थव्यवस्थेवर होणारा परिणाम

डॉ. राजेश सं. बहूरुपी
भिवापूर महाविद्यालय, भिवापूर

प्रस्तावना :

करोना आल्यानंतर जगातील मोठमोठ्या देशाने त्याचे अनेक दुष्परिणाम वेगवेगळया देशांमध्ये त्यामधला एक परिणाम म्हणेजे बेरोजगारी होय. संपूर्ण जगामध्ये बेरोजगारी निर्माण झालेली आहे वुहान व गरीब देशांमध्ये याचा परिणाम मोठ्याप्रमाणात झालेला आहे. चीन मधील वुहान या राज्यातून हा विषाणू संपूर्ण जगात पसरलेला आहे. हा विषाणू घोरपड या पक्ष्यापासून निर्माण झालेला आहे असे म्हणतात. या वायरस ने संपूर्ण जगात थैमान मांडलेलं आहे. हा विषाणू अत्यंत घातक असल्यमुळे तो एका व्यक्तीकडून दुसऱ्या व्यक्तीकडे पसरत जातो. त्यामुळे संपूर्ण जग घाबरलेलं आहे. बलाढ्य शक्तीमान अमेरिका या देशाने देखील आपले हात टेकलेले आहे. संपूर्ण जग घरी बसलेलं दिसते. यावर एक उपाय आणि तो म्हणजे सोशल डिस्टन्स हो एकमव उपाय आहे. पंरतु सर्वच देशांना हा उपाय परवडणारा नसतो. कारण यामुले मोठ्याप्रमणात अर्थव्यवस्थेचे नुकसान होते. संपूर्ण जगाची अर्थबयवस्था विस्कळीत झालेली आहे. चीनमधून सुरु होऊन अमेरिकेपर्यंत मोठ्याप्रमाणात पसरलेला आहे. त्याचप्रकारे आपल्या देशाची अर्थव्यवस्था विस्कळीत झालेली होताना दिसून येत आहे. दुसरा उपाय म्हणजे जास्तीत लोकांनी वॅक्सीन घेणे अत्यंत आवश्यक आहे. वॅक्सीनमुळे पुष्कळ लोकांचे प्राण वाचलेले आहे. करोनाचा जगातील सर्व क्षेत्रावर परिणाम झालेला आहे. या सर्वात जास्त परिणाम औद्योगिक क्षेत्रावर देखील होताना दिसून येतो. यामुळे भारतातील उद्योग पूर्णपणे बंद होताना दिसून येत आहे. त्याचप्रकारे वर्षा क्षेत्र बांधकाम क्षेत्र मानोरजंन क्षेत्र वाहतूक क्षेत्र तसेच शैक्षणिक क्षेत्र यावर देखील परिणाम झालेला आहे. या सर्व क्षेत्रामुळे देशाचा अर्थव्यस्थेवर मोठ्याप्रमाणात परिणाम झालेला आहे. आपल्या देशाची अर्थव्यवस्था पूर्णपणे विस्कळीत झालेली आहे. चीन नंतर जवळपास २०० देशांना कोरोनाचा विळखा बसलेला आहे. सर्व जगाची ५३ टक्के अर्थव्यवस्था विस्कळीत झालेली आहेत.

या कोरोना विषाणूमुळे समाजातील लोकांचे राहाणीमान बदलून गेलेले आहे. भारतीय अर्थव्यवस्थादेखील मोठ्या प्रमाणात परिणाम झाला आहे. मागील दोन वर्षांपासून अर्थव्यवस्था विस्कळीत झालेली आहे.

कोरोना व्हायरस अर्थ :

कोरोना या विषाणूचं नाव पुढील कारणाने ठेवण्यात आले. कोरोना शब्द हा लॅटीन भाषेतील आला असून त्याचा अर्थ मुकुट असा होतो. करोना विषाणूला सूक्ष्मदर्शिकेने पाहिल्यास त्याची रचना मुकूटासारखी असते. त्यामुले या विषाणूला कोरोना विषाणू असे म्हणतात. कोरोनाची जगात महारोगाची स्थिती निर्माण झल्यामुळे जागतिक आरोग्य संघटनेने कोविड १९; (Covid १९ असे नाव दिलेले आहे. Co चा अर्थ कोरोना व्हायरस तर vi चा अर्थ व्हायरस तसेच D चा अर्थ आजार असा होतो व तो २०१९ मध्ये चीन मध्ये दिसून आल्यामुळे त्याला १९ असे म्हणतात. करोना व्हायरस आपले रुप प्रत्येक वेळेस बदलवित असतो आणि तो दिवसेंदिवस अधिक घातक होत चालेला आहे.

कोरोना विषाणूचा रोजगारावर परिणाम :

करोना विषाणूमळे संपूर्ण जग हादरलेल आहे. दोन होऊन देखील अर्थव्यवस्था पटरीवर आलेली नाही. करोना विषाणूचा अनेक क्षेत्रांवर परिणाम झालेला आहे त्यापैकी बेरोजगारी यावर मोठ्या प्रमाणात परिणाम झालेला आहे. देशामध्ये बेरोजगारी मोठ्याप्रमाणात वाढलेली आहे व बेरोजगारीचा परिणाम गुन्हेगारीवर झालेला आहे. गुन्हेगारी मोठ्याप्रमाणात वाढलेली आहे. २०२० साली विकास दर ५.३ टक्के अपेक्षीत होता पंरतु करोनामुळे तो २.५ टक्के पर्यंत राहाला. २०२०-२१ मध्ये अंदाजे ५ लाख कोटींचे नुकसान अर्थव्यवस्थेला झाले होते व त्याचा परिणाम उद्योग धंद्यावर व बेरोजगारीवर झाला.

मोठमोठ्या बँका व रेटींग कंपन्यांनी बेरोजगारी संबंधी अनुमान केले आहे की मोठ्या प्रमाणात भारतात बेरोजगारी निर्माण होण्याची शक्यता आहे. करोनामुळे आपल्या देशात मोठ्याप्रमाणात मंदीची परिस्थीती निर्माण होऊ शकते. लॉकडाऊन जसजसा वाढत जाईल तसतशी भारतीय अर्थव्यवस्था विस्कळीत होत जाईल आणि मंदीमध्ये मोठ्या प्रमाणात बेरोजगारी वाढत जाते. जसजशी मागणी कमी होत जाते तसतसे उद्योजक कामगारांना कमी करीत जातात व त्यामुळे लोकांकडे पैसा कमी होतो व त्यामुळे खरेदी कमी होऊन मंदी वाढत जाते. देशामध्ये ऑनलाईन व्यवहाराचे

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2022 (January to December)

1. **Title of Research Article:** "Impact of Covid-19 on E-Commerce"
2. **Name of Author:** Dr. Anita V. Mahawadiwar
3. **Name of Journal:** 'SANSHODHAK'
4. **ISSN No.:** 2394-5990
5. **Date of Publication:** December-2022
6. **Web link:** No
7. **Clarification:** UGC Care Listed Journal

Cover page	First Page of Research Article

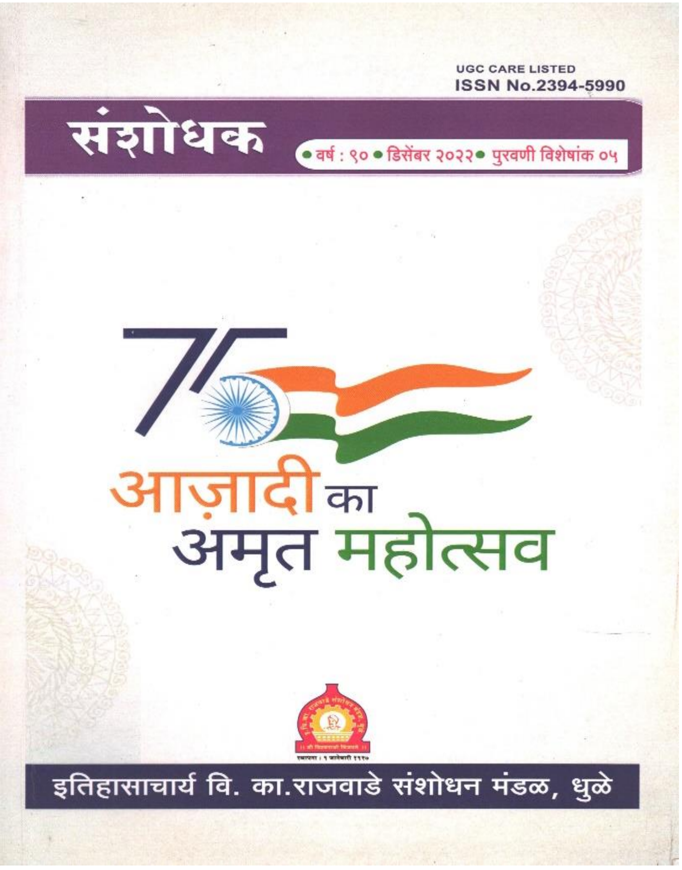

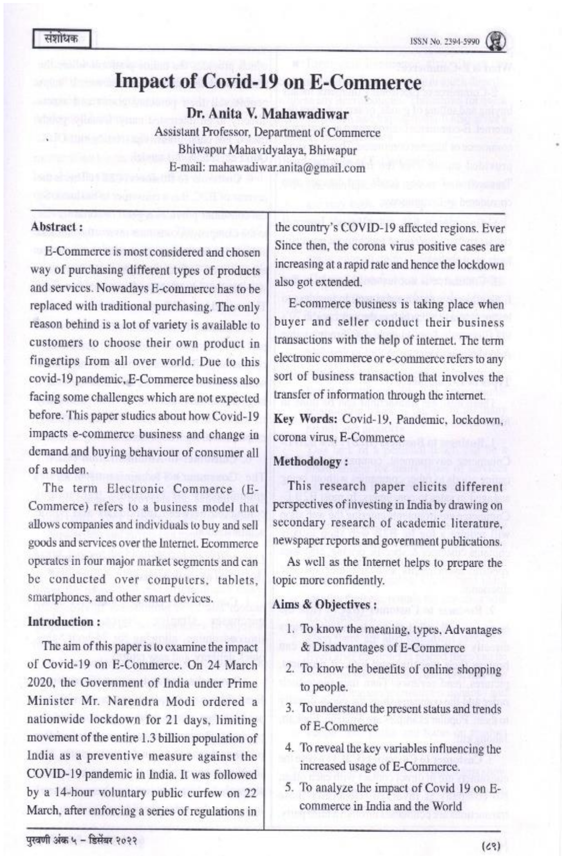

Impact of Covid-19 on E-Commerce

Dr. Anita V. Mahawadiwar
Assistant Professor, Department of Commerce
Bhiwapur Mahavidyalaya, Bhiwapur
E-mail: mahawadiwar.anita@gmail.com

Abstract :

E-Commerce is most considered and chosen way of purchasing different types of products and services. Nowadays E-commerce has to be replaced with traditional purchasing. The only reason behind is a lot of variety is available to customers to choose their own product in fingertips from all over world. Due to this covid-19 pandemic, E-Commerce business also facing some challenges which are not expected before. This paper studies about how Covid-19 impacts e-commerce business and change in demand and buying behaviour of consumer all of a sudden.

The term Electronic Commerce (E-Commerce) refers to a business model that allows companies and individuals to buy and sell goods and services over the Internet. Ecommerce operates in four major market segments and can be conducted over computers, tablets, smartphones, and other smart devices.

Introduction :

The aim of this paper is to examine the impact of Covid-19 on E-Commerce. On 24 March 2020, the Government of India under Prime Minister Mr. Narendra Modi ordered a nationwide lockdown for 21 days, limiting movement of the entire 1.3 billion population of India as a preventive measure against the COVID-19 pandemic in India. It was followed by a 14-hour voluntary public curfew on 22 March, after enforcing a series of regulations in the country's COVID-19 affected regions. Ever Since then, the corona virus positive cases are increasing at a rapid rate and hence the lockdown also got extended.

E-commerce business is taking place when buyer and seller conduct their business transactions with the help of internet. The term electronic commerce or e-commerce refers to any sort of business transaction that involves the transfer of information through the internet.

Key Words: Covid-19, Pandemic, lockdown, corona virus, E-Commerce

Methodology :

This research paper elicits different perspectives of investing in India by drawing on secondary research of academic literature, newspaper reports and government publications.

As well as the Internet helps to prepare the topic more confidently.

Aims & Objectives :

1. To know the meaning, types, Advantages & Disadvantages of E-Commerce
2. To know the benefits of online shopping to people.
3. To understand the present status and trends of E-Commerce
4. To reveal the key variables influencing the increased usage of E-Commerce.
5. To analyze the impact of Covid 19 on E-commerce in India and the World

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session – 2022 (January to December)

1. Title of Research Article: Phytochemical Screening of Flower Extract of Butea Monosperma.

2. Name of Author: Dr. Ashwini Kadu

3. Name of Journal: International Journal of Food and Nutritional Sciences (IJFANS)

4. ISSN No.: ISSN 2320-7876

5. Date of Publication: December-2022

6. Web link:
https://ijfans.org/uploads/paper/3c95e31cf0cf7bd6033a9cb260196c17.pdf

7. Clarification: UGC CARE Listed (Group-I) Journal

3.3.1.1 Number of research papers published per teacher in the Journals notified on UGC care list during the last five years.

Academic Session-2022 (January to December)

1. Title of Research Article: ग्रामीण विद्युतीकरणात वसंतराव नाईक यांचे योगदान (Vasantrao Naik's Contribution to Rural Electrification)

2. Name of Author: Dr. Motiraj R. Chavhan

3. Name of Journal: Sansodhak

4. ISSN No.: 2394-5990

5. Date of Publication: December-2022

6. Web link: No

7. Clarification: UGC Care Listed Journal

Cover Page	First Page of Research Article

Cover Page

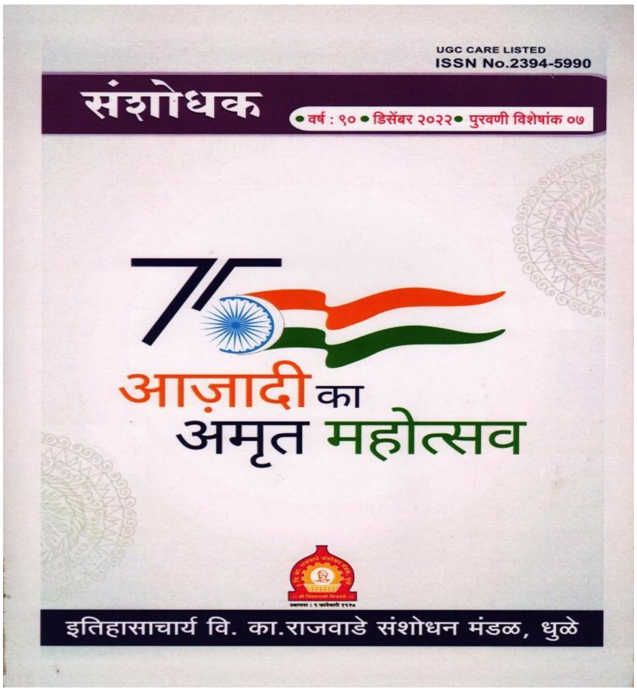

First Page of Research Article

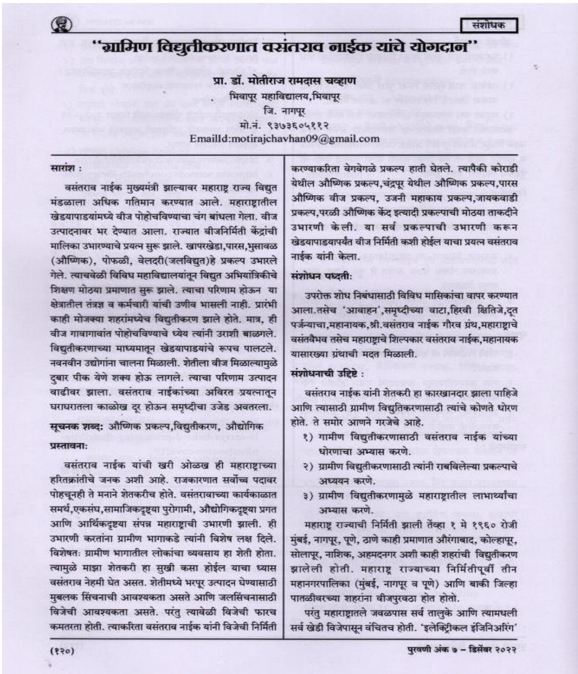

"ग्रामिण विद्युतीकरणात वसंतराव नाईक यांचे योगदान"

प्रा. डॉ. मोतीराज रामदास चव्हाण
भिवापूर महाविद्यालय,भिवापूर
जि. नागपूर
मो.नं. ९३७३६०५११२
EmailId:motirajchavhan09@gmail.com

सारांश :

वसंतराव नाईक मुख्यमंत्री झाल्यावर महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळाला अधिक गतिमान करण्यात आले. महाराष्ट्रातील खेडयापाडयांमध्ये वीज पोहोचविण्याचा चंग बांधला गेला. वीज उत्पादनावर भर देण्यात आला. राज्यात वीजनिर्मिती केंद्रांची मालिका उभारण्याचे प्रयत्न सुरू झाले. खापरखेडा,पारस,भुसावळ (औष्णिक), पोफळी, वेलदरी(जलविद्युत)हे प्रकल्प उभारले गेले. त्याचवेळी विविध महाविद्यालयांतून विद्युत अभियांत्रिकीचे शिक्षण मोठया प्रमाणात सुरू झाले. त्याचा परिणाम होऊन या क्षेत्रातील तंत्रज्ञ व कर्मचारी यांची उणीव भासली नाही. प्रारंभी काही मोजक्या शहरांमध्येच विद्युतीकरण झाले होते. मात्र, ही वीज गावागावांत पोहोचविण्याचे ध्येय त्यांनी उराशी बाळगले. विद्युतीकरणाच्या माध्यमातून खेडयापाडयांचे रूपच पालटले. नवनवीन उद्योगांना चालना मिळाली. शेतीला वीज मिळाल्यामुळे दुबार पीक येणे शक्य होऊ लागले. त्याचा परिणाम उत्पादन वाढीवर झाला. वसंतराव नाईकांच्या अविरत प्रयत्नातून घराघरातला काळोख दूर होऊन समृध्दीचा उजेड अवतरला.

सूचनक शब्द: औष्णिक प्रकल्प,विद्युतीकरण, औद्योगिक

प्रस्तावना:

वसंतराव नाईक यांची खरी ओळख ही महाराष्ट्राच्या हरितक्रांतीचे जनक अशी आहे. राजकारणात सर्वोच्च पदावर पोहचूनही ते मनाने शेतकरीच होते. वसंतरावाच्या कार्यकाळात समर्थ,एकसंघ,सामाजिकदृष्ट्या पुरोगामी, औद्योगिकदृष्ट्या प्रगत आणि आर्थिकदृष्टया संपन्न महाराष्ट्राची उभारणी झाली. ही उभारणी करतांना ग्रामीण भागाकडे त्यांनी विशेष लक्ष दिले. विशेषतः ग्रामीण भागातील लोकांचा व्यवसाय हा शेती होता. त्यामुळे माझा शेतकरी हा सुखी कसा होईल याचा ध्यास वसंतराव नेहमी घेत असत. शेतीमध्ये भरपूर उत्पादन घेण्यासाठी मुबलक सिंचनाची आवश्यकता असते आणि जलसिंचनासाठी विजेची आवश्यकता असते. परंतु त्यावेळी विजेची फारच कमतरता होती. त्याकरिता वसंतराव नाईक यांनी विजेची निर्मिती करण्याकरिता वेगवेगळे प्रकल्प हाती घेतले. त्यापैकी कोराडी येथील औष्णिक प्रकल्प,चंद्रपूर येथील औष्णिक प्रकल्प,पारस औष्णिक वीज प्रकल्प, उजनी महाकाय प्रकल्प,जायकवाडी प्रकल्प,परळी औष्णिक केंद इत्यादी प्रकल्पाची मोठया ताकदीने उभारणी केली. या सर्व प्रकल्पाची उभारणी करून खेडयापाडयापर्यंत वीज निर्मिती कशी होईल याचा प्रयत्न वसंतराव नाईक यांनी केला.

संशोधन पध्दती:

उपरोक्त शोध निबंधासाठी विविध मासिकांचा वापर करण्यात आला.तसेच 'आवाहन',समृध्दीच्या वाटा,हिरवी क्षितिजे,दूत पर्जन्याचा,महानायक,श्री.वसंतराव नाईक गौरव ग्रंथ,महाराष्ट्राचे वसंतवैभव तसेच महाराष्ट्राचे शिल्पकार वसंतराव नाईक,महानायक यासारख्या ग्रंथाची मदत मिळाली.

संशोधनाची उद्दिष्टे :

वसंतराव नाईक यांनी शेतकरी हा कारखानदार झाला पाहिजे आणि त्यासाठी ग्रामीण विद्युतिकरणासाठी त्यांचे कोणते धोरण होते. ते समोर आणने गरजेचे आहे.

१) गामीण विद्युतीकरणासाठी वसंतराव नाईक यांच्या धोरणाचा अभ्यास करणे.
२) ग्रामीण विद्युतीकरणासाठी त्यांनी राबविलेल्या प्रकल्पाचे अध्ययन करणे.
३) ग्रामीण विद्युतीकरणामुळे महाराष्ट्रातील लाभार्थ्यांचा अभ्यास करणे.

महाराष्ट्र राज्याची निर्मिती झाली तेंव्हा १ मे १९६० रोजी मुंबई, नागपूर, पूणे, ठाणे काही प्रमाणात औरंगाबाद, कोल्हापूर, सोलापूर, नाशिक, अहमदनगर अशी काही शहरांची विद्युतीकरण झालेली होती. महाराष्ट्र राज्याच्या निर्मितीपूर्वी तीन महानगरपालिका (मुंबई, नागपूर व पूणे) आणि बाकी जिल्हा पातळीवरच्या शहरांना वीजपुरवठा होत होतो.

परंतु महाराष्ट्रातले जवळपास सर्व तालुके आणि त्यामधली सर्व खेडी विजेपासून वंचितच होती. 'इलेक्ट्रिकल इंजिनिअरिंग'

JOBI GEORGE
Digitally signed by JOBI GEORGE
Date: 2024.04.12 19:25:50 +05'30'

Principal
Bhiwapur Mahavidyalaya